Biblioteca Centrală Regională Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

GAZETA LITERARĂ

Anul X. nr. 9 (468) — Joi 28 februarie 1963

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ

8 pagini 50 bani

IN ACEST NUMAR:
AL. I. GHILIA: „Cu Hemingway în avion"
ION HOREA: Versuri
NICOLAE JIANU: Două chipuri — povestire

TUDOR VIANU

„fagure de miere"

Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere. Versul lui Eminescu, din *Epigonii*, stăruie în mintea tuturor. Dulceața limbii unui poet, ba chiar a unui idiom întreg, a fost observată adeseori și de multă vreme. Cine n-a întîmpinat măcar odată în lecturile lui expresia *miere atică*, prin care se caracterizează dulceața desfătătoare a graiului vechilor atenieni? Este greu de precizat izvorul prim al acestei expresii, dar marea ei răspîndire ne dă dreptul s-o considerăm drept un „loc comun" al literaturii. În alte dăți, pentru a desemna aceeași însușire sau una asemănătoare, s-a recurs la alte comparații și metafore. În istoria literară există două figuri care au purtat numele și porecla *gură de aur*: Dion Chrysóstomos, retorul grec din primul secol al erei noastre și Ioan Chrysóstomos, patriarhul constantinopolitan din secolul al IV-lea, în care se lăuda, prin această poreclă, o anumită calitate suavă a scrisului sau splendoarea elocinței lor. Alteori s-a vorbit despre caracterul melodios, despre muzicalitatea unei limbi. Marele romanist Gustav Gröber, așa cum o aflăm dintr-o însemnare a unui elev al său, revenea adeseori, în cursurile sale, asupra ideii că muzicalitatea limbii franceze provine din înlăturarea consoanelor la sfîrșitul silabelor, cuvintelor și frazelor sau, cînd aceste consoane există, prin legarea lor de cuvîntul următor: așa numitele *liaisons*. În fine, în alte rînduri, s-a vorbit numai de o *limbă frumoasă*, înțelegîndu-se tot alte și alte însușiri ale graiului vorbit sau scris.

LIMBĂ ȘI STIL

Cînd se poate vorbi deci de o limbă dulce ca mierea, strălucitoare ca aurul, melodioasă ca un cîntec sau frumoasă, fără alt epitet sau fără o comparație care să arate de ce fel de frumusețe este vorba? Problema este veche. A pus-o Aristoteles în *Retorica* lui (III, 2, 13), unde, citîndu-l pe retorul Lycimnius, precizează că frumusețea unui cuvînt rezidă în sunetele sau în înțelesul lui. Cuvintele nu sînt deci indiferente, cînd înțelesul lor este asemănător, deoarece există grade ale proprietății și ale virtuții lor de a evoca obiectele denumite de ele, apoi unele din ele sînt mai frumoase decît celelalte. Astfel, în cunoscuta metaforă aplicată aurorei, Aristoteles credea că e mai frumoasă expresia cu *degete de roze (rododáktylos)*, decît *degete de purpură (phoinikodáktylos)* sau *degete roșii (erythrodáktylos)*.

Problema frumuseții cuvintelor a rămas mereu vie în școala lui Aristoteles. Renumitul *Tratat despre stil* (trad. rom. de C. Balmuș) atribuit unui Demetrios, a cărui personalitate istorică este controversată, rezervă un capitol întreg „cuvintelor frumoase". În general, Demetrios se menține la observațiile lui Aristoteles, transmise prin Teofrast, după care „cuvînt frumos e acela care desfătează auzul sau văzul, sau care se distinge prin ideea ce exprimă". Demetrios îmbogățește totuși vechiul fond de idei, distingînd, în afară de cuvintele *frumoase*, pe acele *line* (cînd sînt alcătuite din mai multe vocale), pe acele *aspre* (cînd cuprind consoane care par a se izbi între ele), pe acele *emfatice* (caracterizate prin deschiderea vocalelor și prin lungimea silabelor), pe acele *bine alcătuite* (în care vocalele și consoanele se echilibrează). Demetrios se mai ocupă și de eleganța generală a stilului, despre fraza plăcută și grațioasă, aceea care este compusă din unități ritmice,

(Continuare în pagina 6)

PETRE CONSTANTINESCU-IAȘI

alegeri

Presa noastră, radio și televiziunea ne aduc zilnic știri despre numeroase adunări, în care mii și mii de cetățeni poartă discuții gospodărești cu candidații la viitoarele locuri de deputați în sfaturile ce vor administra treburile locale. Astăzi, aceste treburi locale au o importanță capitală, căci ele în ansamblul lor înseamnă viața țării întregi, viața de zi cu zi a statului nostru socialist.

Aceasta înseamnă astăzi sfatul local, sătesc, raional, orășenesc ai cărui membri pe drept se numesc deputați.

Deosebirea dintre noțiunea de deputat în Marea Adunare Națională (marele sfat al țării) și deputat al unei comune (infimă parte din țară), stă tocmai într-aceea că și un deputat și altul reprezintă o parte din puterea populară, care înseamnă conducerea țării de către poporul însuși. Răspunderea unui deputat de sfat comunal este tot așa de mare față de cele cîteva sute sau mii de alegători, ca și a unui deputat al țării față de cei 40.000 alegători cît cuprinde o circumscripție electorală.

Deosebirea fundamentală dintre deputatul de ieri și cel de azi, dintre deputatul regimurilor burghezo-moșierești și deputatul regimului socialist, constă în faptul că cel de odinioară era de obicei un fel de vătaf tocmit, care odată ajuns în scaunul de deputat își vedea de afacerile sale personale, pe cînd cel de azi își consacră timpul liber treburilor obștești, treburilor acelor ce l-au ales, ce i-au dat votul cu încredere.

Răsfoind ziarele din ultimele săptămîni, ascultînd la radio sau vizionînd la televiziune, am făcut cunoștință cu mii de persoane desemnate candidați în alegerile de la 3 martie: femei sau bărbați, colectiviști de frunte sau muncitori distinși în breasla lor, intelectuali cinstiți și pricepuți, oameni de inițiativă, tineri sau vîrstnici — toți, oameni legați de popor, legați de mersul înainte al vieții ce se construiește mereu mai bună, mai fericită pe plaiurile patriei noastre.

Cunosc bine alegerile — cuprinsul și înțelesul lor — și dintr-o vreme și dintr-alta. Un vis urît mi se pare ceea ce am trăit cîndva.

Vremurile de false alegeri; de minciuni debitate de partidele reacționare în fața cetățenilor creduli sau dezamăgiți, sau care uneori își puneau vagi speranțe în vreun candidat ce li se părea mai „sincer"; false alegeri cu revărsări de țuică, pusă la dispoziția unor bieți fălămînzi; cu urnele furate sau urnele cu două funduri; cu morții înviați pentru ca să voteze; cu Dandanache și Cațavencu; cu „Cetățeanul turmentat" al lui Caragiale sau cu vestitul agent electoral din Dealul Spirei.

Și ce vremuri trăim azi!

Din 1948 particip mereu la toate alegerile din timpul nostru, epoca revoluției populare; sînt pentru a cincea oară alesul circumscripției electorale Bîrlad în Marea Adunare Națională. I-am văzut la treabă, atît pe deputații din marele sfat al țării, cît și pe cei din sfaturile populare.

Conform principiilor aplicate de partidul clasei muncitoare, cei ce conduc treburile de stat și treburile obștești sînt azi oamenii muncii.

Poporul a luat cu adevărat puterea în mîinile sale și aplicarea ei o încredințează celor mai buni fii ai săi.

Conform principiilor constituției socialiste, deputații sfaturilor populare, reprezentînd fiecare în parte cîte o fărîmă din puterea populară, contribuie la realizarea marii opere de construire a socialismului în fiecare colțișor al țării noastre. Exercitarea puterii de stat prin organele locale ale sfaturilor populare asigură între altele și controlul eficient și permanent al alegătorilor, al tuturor cetățenilor — femei și bărbați de la vîrsta de 18 ani — asupra activității aleșilor.

Apar din zi în zi, pe tot cuprinsul țării, străzi curate, locuințe sănătoase și încăpătoare, case de nașteri, grădinițe, școli luminoase, cămine culturale, biblioteci, echipe de dansuri și teatre, săli de spectacole. Toate acestea sînt și rodul activității neobosite a deputaților care mobilizează masele în construirea unei vieți mai bune, mai luminoase și mai fericite.

TUDOR ARGHEZI

Inscripție de bărbat.

Fă-ți datoria pînă-n capăt, bine.
Sînt datorii și țelul și povara,
Fie că mîngîi omul, fie că-i aperi țara.
Și-așteaptă ceasul tău. Că vine!

Nu-ți fie teamă, alta nu-i menirea,
Că te codești, mișel sau înțelept.
Ține nevrednicilor crîncen piept,
Că porți în tine toată omenirea.

Ai luat de jos poveri. Ți se cuvine.
Și te mai cere una. Nu-i nimic. E grea.
Ți-e circa plină, ia-o și pe ea
Și-așteaptă-ți și sfîrșitul cu fruntea sus. Că vine!

Prolog — Fotografia: DAN GRIGORESCU

CUM CITIM

Pe marginea unor scrisori ale cititorilor

Dialogul cu cititorii, pe care revista noastră vrea să-l poarte are ca obiect, firește, literatura. Opinia cititorului prezintă totdeauna interes fiindcă el reprezintă, dacă nu în totalitate, în orice caz un ecou al opiniei publice: al acelei opinii fără de care literatura ar rămîne o preocupare sterilă, obscură lipsită de sens. Iată de ce părerile celor cărora li se adresează literatura sînt de cea mai mare importanță, ele reprezentînd, să spunem așa, barometrul care înregistrează, cu variații ce se pot depista, gustul literar al unei epoci, gradul de înțelegere și asimilare colectivă a operei literare, în fine, puterea de discernămînt critic a unei foarte întinse categorii de cititori. Pentru literatură această confruntare cu publicul constituie momentul ei cel mai critic: examenul decisiv il dă opera literară nu în fața criticii profesioniste, ci în fața masei de cititori. Acest dialog, purtat cu cea mai profundă sinceritate, între o operă și diversele aprecieri stîrnite de ea în marele public, am voi să-l ilustrăm cu articolul de față, folosind, pentru aceasta părerile exprimate în scrisorile trimise revistei noastre. Cu unele considerații sîntem, firește, de acord, cu altele nu. *Tov. Grigorescu Ion* (București), într-o scrisoare trimisă redacției exprimă nedumeriri privitoare la literatura satirică și la caracterul ei tipic, întrebîndu-ne dacă în „literatura satirică cu temă din societatea noastră actuală, există ori nu tipic, în ce constă el și cum se realizează în procesul creației?", și dacă absența lucrărilor satirice sau, în orice caz, puținătatea lor nu este cumva explicată de „lipsa fenomenelor negative" din societatea noastră. Și, mai departe: absența lucrărilor satirice din presa literară nu poate fi pusă în legătură cu părerea care contestă acestui gen „ușor" apartenența la literatură? Tov. G. I. nu simplifică lucrurile, arată cunoașterea peisajului literar. El citește frecvent, după cît mărturisește, revista „Urzica" și are cele mai dure cuvinte despre „ziaristica satirică" pe care o întîlnește nu odată în paginile revistei și căreia el, ca cititor, îi contestă umorul de substanță. Deși tov. G. I. ne solicită să-i răspundem personal, recurgem la această formă, fiind convinși că nedumeririle exprimate mai sus le pot avea și alți cititori. Cele două întrebări pot fi cu ușurință contopite într-una singură. Caracterul tipic al unui fenomen ilustrat de literatură, nu poate fi separat de existența lui obiectivă în realitate. Într-o epocă în care lupta dintre vechi și nou cunoaște multiple forme de manifestare, în care vechiul mai persistă în conștiința oamenilor, în morală etc. literatura satirică are un cîmp larg de inspirație și un rol educativ evident. Că astfel de lucrări satirice nu apar într-un număr satisfăcător iar chiar cele care apar nu au, totdeauna, o calitate artistică superioară — acestea sînt, de acum, probleme de altă natură. Nu împărtășim spiritul sentențios în ceea ce privește valoarea literaturii satirice, publicate. Există în literatura noastră scrieri satirice care pot satisface gustul celui mai exigent cititor. Să amintim numai unele tablete argheziene sau anumite episoade din romanul lui G. Călinescu: *Scrinul negru*, *Fabulele (niște și alte niște...)* ale lui Marcel Breslașu sînt, deasemenea, pline de vervă, cu un umor de bună calitate. Apar desigur și scrieri satirice de o calitate îndoielnică; severitatea pe care o manifestă cititorii față de asemenea lucrări plate, publicate de *Urzica* sau alte reviste, este un indiciu că platitudinile nu găsesc nici un ecou. Cît despre faptul dacă „genul satiric" aparține sau nu literaturii, cred că răspunsul a și fost găsit din moment ce cititorul care ridică această problemă judecă lucrările satirice cu

Eugen SIMION

(Continuare în pagina 6)

75 de ani de la naștere
UNGARETTI

În pag. 8: Festival literar la Casa scriitorilor M. Sadoveanu

MIHU DRAGOMIR: „La început a fost sfîrşitul"

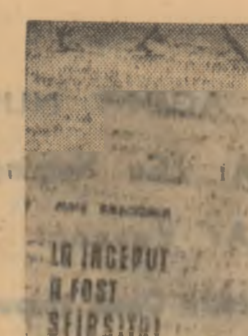

Autorul excelează în prezentarea lirică, pasionată a frămîntărilor dramatice pe care realitatea înspăimîntătoare a războiului nedrept le năştea în sufletele eroilor săi, cei mai mulţi simpli soldaţi. Cît timp atacă teme esenţiale: ura faţă de hitlerişti, simpatia faţă de poporul sovietic, eroismul în lupta împotriva fascismului, el reuşeşte să dea notaţiilor o anumită densitate artistică. Mai slabe sînt povestirile care reiau aspecte dezbătute pe larg în literatura antimilitaristă dinainte de 1944: furtul soldei soldaţilor de către superiori (în *Sub pămînt*", — o suită de momente — reluată în *Loteria*), corupţia administrativă („25"), grosolănia cazonă (în *Sub pămînt*, *Apa* şi *Casca de pe cruce*). Alteori, autorul rămîne la relatarea unor fapte fără semnificaţii majore: ţiganii care răzbună răpirea unei fete de către un subofiţer, (în „*Sub pămînt*"), soldatul care a dormit fără să ştie că are drept pernă o mînă (*Prin somn*), rănitul care nu-i decorat pentru că, din eroare, pe foaia sa de observaţie scrie „lues" (*Decoraţii*).

Cum dispunerea cronologică a schiţelor conferă volumului un caracter oarecum monografic, apare neîndestulătoare atenţia acordată celor care, în primul rînd, au dus pe umerii lor sarcina demascării regimului antonescian şi a mobilizării forţelor sănătoase ale ţării: comuniştii.

După excelentele nuvele de război ale lui Eugen Barbu şi D. R. Popescu, după fragmentele din romanul *Fuga* de Aurel Mihale, cititorul e în drept să ceară mai mult de la autorul de bună amintire al poemului „Războiul".

A. S.

PE SCURT DESPRE CĂRŢI ● PE SCURT DESPRE CĂRŢI

ILIE CONSTANTIN

Zilnicele autobuze

Călătoresc mult,
de nenumărate ori am ritmat
pe şinele trenului cîmpia
şi-am coborît pe Dunăre în jos cu nave
către Delta închisă de zborurile
geloşilor, ursuzilor, anacronicilor pelicani,

Am trecut peste munţi
susţinînd (îmi închipuiam)
cu teama mea, sinceră, mărturisită,
aburitele aripi ale avionului
ce rulau invers piscuri, prăpăstii
şi păduri majestuos respirînd.

În fiecare zi traversez oraşul
odată cu grăbiţii călători ai dimineţii
şi pleoapele-n uitare, din amurg,
şi nu mă mai satur să-i privesc
cum suie, şi stau alături de mine,
şi înaintează, coboară,
în neîntrerupte generaţii
de la un capăt la altul al oraşului.

O, nesfîrşitele drumuri din mine
(pe care şi-n somn le refac
reîntoarse pe simţuri)
recunosc păienjenişul de străzi
ramificat în cotidienii mei
tovarăşi de călătorie.

Atunci simt că abia am învăţat
mersul omenesc.
E o senzaţie
pe care o încearcă,
fără îndoială, şi cosmonauţii,
în zilnicele, grăbitele
autobuze ale oraşului.

În ţărm

Te-aştept pe muchia de mal
Să te arăţi în legănare
— O cumpănă cu unghi egal
Cu-un braţ în ţărm, cu altu-n mare.

Să cad de paşi spre umbra ta
Ca-n hamuri de argint, cu totul,
Şi-n marea joasă, dus de ea,
Să acostez pe piept de-a-notul.

REVISTA REVISTELOR

„Viaţa romînească" Nr. 2/1963

Ultimul număr al „Vieţii romîneşti" subliniază cu mai multă pregnanţă decît de obicei şi pe temeiul unui material mai bogat şi divers — prezenţa revistei în contextul preocupărilor de actualitate ale culturii noastre. O substanţială sută de pagini (editorial, poezie, nuvelă, reportaj, publicistică, istorie literară) evocă luptele eroice ale clasei muncitoare din 1933 a căror aniversare a fost recent celebrată.

„Viaţa Romînească" aduce o contribuţie potrivită profilului său specific. Mihai Beniuc închină memorabilelor evenimente revoluţionare poezia intitulată „Luna lui Faurar" dînd glas unui patetic sentiment de admiraţie pentru lupta clasei muncitoare condusă de partid. Alfred Margul Sperber, Veronica Porumbacu, Ion Bănuţă, Emil Giurgiuca, Florin Mugur, Ştefan Aug. Doinaş semnează de asemeni versuri menite să evoce amintirea Griviţei luptătoare. O bună nuvelă, vădind o apropiată cunoaştere a mediului proletar inspirată de luptele din trecut ale muncitorilor petrolişti conduşi de Partid, semnează Ioan Grigorescu („Singur"). Interesant, cu note critice vii este şi reportajul „Cei 7000 de la Griviţa" de F. Brunea-Fox (autorul a fost martorul evenimentelor relatate). Capitolul destinat glorioasei aniversări este întregit prin articolele: „Atitudinea scriitorilor faţă de luptele muncitorilor ceferişti şi petrolişti" de Teodor Vîrgolici şi „30 de ani de la luptele eroice ale muncitorilor ceferişti şi petrolişti" de E. Manguţ, Aurel Baranga semnează editorialul „Treizeci de ani".

Reportajul „Certeze" de Mihai Negulescu surprinde sugestive aspecte şi instantanee din viaţa Ţării Oaşului. Ne-am fi aşteptat ca tînărul autor să cuprindă cu o privire mai ascuţită dominanta constructivă, socialistă a regiunii pe care o zugrăveşte.

Revista consacră o mare parte a cuprinsului său preocupărilor de critică, teorie şi istorie literară. Mihai Ralea şi Savin Bratu semnează studiul „Rural şi urban în literatura romînă" în care, în spirit sintetic, sînt înregistrate o serie de aspecte specifice ale literaturii naţionale. Articolul „Absenţe nemotivate în «Biblioteca şcolarului»" (de Sanda Radian) conţine cîteva sugestii utile privind activitatea editorială pe linie didactică — dar, în genere, tratează importanta problemă abordată fără ponderea şi discernămîntul necesar îndeosebi în astfel de cazuri. Este adevărat că unii scriitori menţionaţi în articol s-ar fi cuvenit să fie incluşi în programul colecţiei, dar în nici un caz această integrare nu trebuie să stînjenească tipărirea operelor clasice. N-am înţeles de ce apariţia „Amintirilor din copilărie" ale lui Ion Creangă (fie şi în două ediţii) irită pe autoarea articolului. Apariţia unor texte „de limbă veche romînească" este de asemeni în chip nejustificat — incriminată, ca „prematură". Cu o gravitate cel puţin exagerată autoarea se întreabă „cum pot lipsi" din Biblioteca şcolarului piesele de teatru ale unor scriitori tineri ca Paul Everac, Dorel Dorian etc. Socotim că această chestiune nu prezintă — deocamdată — un caracter de urgenţă şi nici acuitatea sugerată de tonul patetic al autoarei articolului.

Cronica literară este susţinută, în acest număr, de N. Tertulian, care analizează pătrunzător şi temeinic romanul „Risipitorii" de Marin Preda. Analiza priveşte mai mult universul creat de romancier. Criticul traduce într-un limbaj conceptual exact mesajul implicat în acest univers, dar lasă oarecum în umbră judecata de valoare efectivă. Discuţia în jurul problemelor poeziei (la care participă Nina Cassian, Paul Georgescu, Ion Horea, Mihail Petroveanu, Radu Popescu, Eugen Simion) traduce o bună iniţiativă. Pe lîngă unele puncte de vedere convingătoare, judicioase, în cadrul discuţiei s-au emis, credem noi, şi unele păreri nefundate. Radu Popescu, de pildă, consideră că mimetismul în materie de poezie este un fenomen cît se poate de firesc pe care ar fi greşit să-l criticăm („Toate generaţiile încep astfel..." etc). Discuţia nu izbuteşte să se concentreze totdeauna asupra problemelor majore ale poeziei, manifestînd şi un anumit arbitrariu în alegerea exemplelor negative. La un moment dat ţinta principală a obiecţiilor critice formulate de unii participanţi devine (prin exagerarea unor cusururi reale) poezia lui Victor Tulbure, la care se fac referiri insistente.

Mai semnează cronici şi articole Al. Popovici, G. Bălan, D. I. Suchianu etc. Slab reprezentate rubricile: **Miscellanea, Cărţi noi** şi **Revista revistelor** care ar trebui de fapt să constituie tot atîtea căi de comunicare intensă cu actualitatea literară. Singura revistă romînească analizată la rubrica respectivă — este „Îndrumătorul cultural". Notele publicate la rubrica „Miscellanea" privesc în prea mică măsură fenomenul literar contemporan; însemnările existente se menţin la nivelul unor consemnări plate.

În ansamblu — un număr interesant, bogat, lipsit însă şi de astădată — în ce priveşte analiza şi dezbaterea fenomenului literar — de un ax central, unificator. „Viaţa romînească" ar avea posibilitatea de a trata problemele literaturii dintr-o perspectivă mai largă, într-un mod mai sistematic, cu o direcţie generală mai limpede.

Tudor ROTARU

● PE SCURT DESPRE CĂRŢI ● PE SCURT DESPRE CĂRŢI ● PE SCURT DESPRE CĂRŢI ● PE SCURT DESPRE CĂRŢI

VLAICU BÎRNA: „Cînd era Horia împărat"

O evocare a marii răscoale ţărăneşti conduse de Horia, Cloşca şi Crişan, izbucnită spre sfîrşitul anului 1784, în Ardealul subjugat de imperiul habsburgic. Adresîndu-se şcolarilor, „Cînd era Horia împărat" se distinge prin expunerea clară, cursivă, a evenimentelor istorice dinaintea şi din timpul răscoalei, prin tonul cald al relatării şi prin stilul accesibil şi simplu, fără să fie uscat sau supărător didactic. Firul narativ respectă cronologia istorică. Portretele lui Horia, Cloşca şi Crişan, precum şi ale altor răzvrătiţi, sînt zugrăvite în linii aspre, sugestive. Meritul autorului e de a fi reuşit să descrie cu bune mijloace acţiunile conducătorilor răscoalei. Ceea ce i se poate reproşa e o anume limitare a perspectivei istorice. Dacă, raportată la vîrsta cititorilor cărora li se adresează cartea, liniaritatea naraţiunii e explicabilă, sărăcia paginilor de interpretare generalizatoare a evenimentului evocat nemulţumeşte.

De asemeni scenele de mase n-au forţă. Diversele momente ale naraţiunii nu se închegă într-o imagine globală. Absenţa unei idei artistice unificatoare se face astfel resimţită, în ciuda impresiei bune pe care o poate produce lectura fragmentelor luate separat.

E. M.

VICTOR TULBURE: „Toamna pe sub nuci"

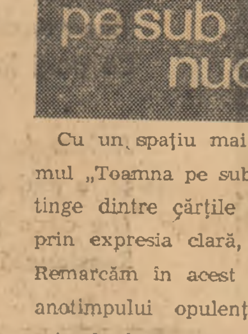

Cu un spaţiu mai larg acordat pastelului — volumul „Toamna pe sub nuci" de Victor Tulbure se distinge dintre cărţile adresate şcolarilor şi tineretului prin expresia clară, plastică, prin forţa de evocare. Remarcăm în acest sens versurile care, sub semnul anotimpului opulenţei, cîntă bogăţiile ţării şi în primul rînd pe cele mai preţioase dintre ele: oamenii. Întîlnim în volum şi cîteva imnuri închinate diferitelor evenimente din istoria patriei. „Eroul" reuşeşte să fixeze profilul moral al unui luptător comunist. Poezia „Torţă şi spadă" evocă eroicele lupte de la Griviţa, din 1933. Alte versuri se inspiră din viaţa de azi a satului ([illegible]). Ce i-am reproşa poeziilor este [illegible] cam dulceag al actualităţii. Imagistica unor astfel de compuneri e stăpînită de o viziune bucolică gata să transforme tractoarele satului de azi în „plăvani de fier". Efectul nu e, fireşte, prea reuşit.

A. P.

AUREL LECCA: „Tineri sondori"

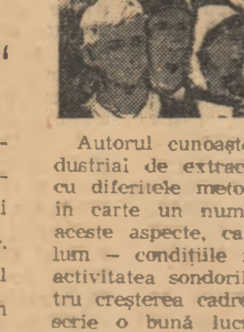

Autorul cunoaşte bine — se vede — procesul industrial de extracţie a petrolului, este la curent şi cu diferitele metode de foraj cărora li se consacră în carte un număr mare de pagini. Despre toate aceste aspecte, ca şi despre altele abordate în volum — condiţiile noi în care se desfăşoară viaţa şi activitatea sondorilor, eroismul în muncă, grija pentru creşterea cadrelor tinere — A. Lecca ar fi putut scrie o bună lucrare de popularizare, cu caracter informativ precumpănitor. Nu înţelegem însă de ce Editura tineretului, în loc să-i sfătuiască pe autor în acest sens, a publicat lucrarea sub forma de roman. Căci sub raport artistic cartea n-are aproape nici o valoare. Intriga e [illegible], stîngaci construită, personajele sînt lipsite de orice individualitate şi se confundă uşor între ele.

Ceea ce supără este şi enorma [illegible] din carte. Autorul încearcă să noteze reacţii sufleteşti, frămîntări de conştiinţă ale eroilor săi, dar cade în cele mai artificiale şi prolixe consideraţii. Dăm numai un exemplu din multele posibile: „Şi atunci? Se trezi, de fapt, în mijlocul unei adevărate „crize" sufleteşti. Să le spună şi celorlalţi, sau nu? Dacă, totuşi, este neroie şi de ei, iar ei nu le va spune, asta înseamnă că a fost un egoist... Nu, egoist, nu vrea să fie. Conştiinţa lui (...) se revoltă. Mai bine fără nici un merit, dar cu duşmanul prins..."

A. D.

ALECU POPOVICI: „Băiatul cu ricşa"

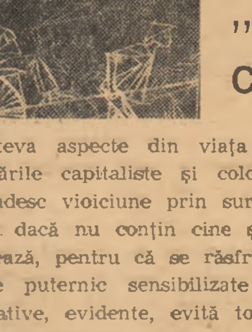

Cîteva aspecte din viaţa grea a copiilor săraci în ţările capitaliste şi coloniale. Povestirile sobre dobîndesc vioiciune prin surprinderea unor conflicte care, dacă nu conţin cine ştie ce dramatism, emoţionează, pentru că se răsfrîng dureros asupra unor fiinţe puternic sensibilizate prin vîrstă. Intenţiile educative, evidente, evită totuşi de cele mai multe ori didacticismul. Cititorul e îndemnat să se solidarizeze cu talentatul Noho („Toba lui Noho"), să se bucure că Yamada („Băiatul cu ricşa") a descoperit calea luptei pentru libertate, sau că negrul Bob („Etajul 45") a izbutit, tăind firele electrice din dreptul unor litere, să transforme o reclamă luminoasă într-o lozincă: „Peace!".

Dialogul, în genere concis, are naturaleţe. Sentimentul de familiaritate al autorului cu micii săi cititori uşurează iarăşi comunicarea directă. Nu lipsesc însă (vai!) şi pagini în care verva scriitorului intră în eclipsă şi în care apar toate poncifele literaturii pentru copii, reţetele subiectelor, tratarea plată. Exemplul cel mai prost: „Şcoala lui James".

N. D.

SERGIU MILORIAN: „Aurel Vlaicu"

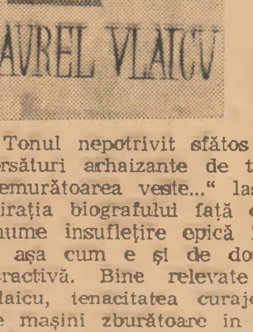

Tonul nepotrivit sfătos cu destule accente şi întorsături arhaizante de tipul „Cînd s-a zvonit cutremurătoarea veste..." lasă totuşi să transpară admiraţia biografului faţă de eroul său — şi chiar o anume insufleţire epică în măsură să facă lectura — aşa cum e şi de dorit în astfel de cazuri — atractivă. Bine relevate — energia, dîrzenia lui Vlaicu, tenacitatea curajosului pilot şi constructor de maşini zburătoare în luptă cu împrejurările sociale neprielnice, cu lipsa de patriotism şi indiferenţa idioată a cercurilor guvernamentale. Autorul insistă mai puţin asupra inventatorului Vlaicu. Cînd încearcă să pătrundă în psihologia personajelor, să arate ceea ce *bănuieşte* că s-ar fi petrecut în mintea şi sufletul lor, rezultatele sînt foarte debile. Astfel de presupuneri n-au ce căuta într-o biografie a cărei bază rămîne faptul cert şi confesiunea directă, decît dacă autorul are intuiţii fericite de romancier. Lucrul însă nu se vădeşte. Dialoguri neverosimile — menite să ilustreze cîte o idee altminteri justă — încarcă zadarnic textul, în genere plăcut şi educativ. Îl încarcă din loc în loc şi formulări cam naive, de o preţiozitate uneori de-a dreptul ridicolă. De exemplu: „Se înţelegeau şi se împlineau ca două mădulare ale aceluiaşi trup" (pag. 8). „Aici avea să afle pentru întîia oară că sînt oameni care au cifre în locul inimii" (pag. 38). „Adevărul nenorocirii fu astfel învăluit în mantia minciunii" (pag. 60).

L. R.

CRONICA LITERARĂ

DUMITRU RADU POPESCU: „Umbrela de soare"

Mi-e greu să găsesc printre reprezentanţii tinerei generaţii de prozatori, pe cineva care să rivalizeze cu D. R. Popescu în originalitate. O notă foarte aparte are la el, şi fauna umană aşezată cu predilecţie în cîmpul observaţiei şi formula de naraţiune adoptată. Ori de cîte ori vine vorba de vreun prozator ardelean (fie şi prin adopţie, ca în cazul de faţă) critica s-a deprins să-i acorde automat drept predecesori pe Slavici, Agîrbiceanu şi Rebreanu. Dar numai aparent şi într-o interpretare cam sociologistă a temelor lui. D. R. Popescu se situiază sub o astfel de constelaţie literară. În realitate tînărul prozator se vădeşte atras de o o umanitate puţin cercetată şi dacă „Fuga" sau „Zilele săptămînii" mai lăsau dubii în această direcţie, „Umbrela de soare" o arată foarte clar. Eroii preferaţi ai lui D. R. Popescu sînt oamenii cu ciudăţenii, firile puţin sucite, „originalii" anumitor medii. Făniţă se socoteşte mai mîndru ca alţii. El şi-a făcut la poartă avion de lemn cu [illegible] sfîrîează în bot. I-a dat şi un nume de om, l-a botezat [illegible]. Făniţă ţine cu orice preţ să arate că e mai al dracului ca toţi. De aceea a rămas singurul ţăran necolectivist şi preferă să caute de lucru în pădure la cărat arborii tăiaţi, decît să meargă pe drumul comun. Îşi vopseşte casa pe dinafară cu forme, cu păsări şi cu frunze... Îşi ia o motoretă, altoieşte meri de soi, cum n-are nimeni, creşte porumbei. Cînd frate-său Petrică se distinge ca îngrijitor de porci, îşi cumpără trei scroafe şi începe să le îngraşe ca să arate de ce e el în stare. Pe Făniţă îl chinuie demonul afirmării personalităţii. Eroul strînge nişte bani. Se gîndea să-şi cumpere cu ei ceva de la oraş — zice autorul — „să-i bage pe toţi în draci, să se ducă vorba peste nouă sate". Ristea din „Morotul" aparţine aceleiaşi familii. Şi el e în felul lui un „original". Mănîncă seminţe de floarea soarelui în post cu o nonşalanţă a sa, inimitabilă. Îşi pune flori de mac în ţeava puştii, la ureche, rîde din te miri ce cu o poftă contagioasă. Plăcerea lui cea mai mare e să se suie într-un pom şi să contemple pămîntul „de sus". Spiritul milităros al nemţilor îi trezeşte gust de farse; imaginează o poveste cu strigoi şi-l înnebuneşte pe maiorul hitlerist, în a cărui subordine se află la paza unui depozit de muniţii. Eroii din „Căruţa cu mere" sînt la rîndul lor firi atrase de o existenţă neobişnuită. Tineri elevi, s-ar părea, pleacă din orăşelul lor de provincie cu un circ şi colindă satele din regiune sperînd să devie „artişti", cum le-a promis fărîmătorul de lanţuri, Mezat. Paraschivescu F., zis Secărică, nu se lasă mai prejos în ceea ce priveşte gustul lui de a face lucrurile altminteri ca alţii. El se înscrie în gospodăria colectivă dar nu se duce la lucru. Toată ziua stă acasă cu cîinele său, Osman Paşa, şi cu cocoşul, Gogu, pretextînd că e bolnav şi dîndu-se în leagăn. Secretul e că Paraschivescu n-a predat mînzul nou născut, pe care i l-a fătat iapa tocmai atunci cînd s-a înscris în colectivă. I-a dat numele Nabucodonosor, îl ţine ascuns în grajdul cu uşa zidită şi-l hrăneşte cu biberonul (Nabucodonosor). Nu mai aduc şi alte exemple, oricine le poate găsi uşor, raportîndu-se la Ion al lui Roşcovă, care umbla pe uliţă cu o umbrelă de soare deschisă ca să-şi păzească tenul (Umbrela de soare) sau la Zorina care reuşeşte să stîrnească un întreg sat împotriva ei (Ploaia albă). Originală la Dumitru Radu Popescu nu e însă pînă la urmă seria firilor ciudate, ci faptul că prozatorul studiază într-o ambianţă socială, reconstituită cu deosebită autenticitate, tipologia excentricităţii sufletului rural. Prin aceasta, investigaţia realistă a lumii satului în proza noastră e adîncită considerabil. Pe drumul deschis de Marin Preda, care a demonstrat în modul cel mai categoric cîtă complexitate ascunde universul moral al ţăranului, D. R. Popescu lărgeşte sfera unor astfel de descoperiri în alte direcţii. La el în special varietatea preocupărilor, înclinaţiilor şi îndeletnicirilor lumii rurale, capătă o excepţională pregnanţă literară. Aici nu excentricitatea în sine interesează ci sentimentul pe care ea îl dă, că satul e o realitate umană, bogată, complexă, viu diferenţiată şi că lumea lui, pare doar a avea o existenţă rezumată la cîteva tipare mari colective. Observaţia tînărului prozator merge tocmai într-o direcţie opusă lui Rebreanu, care a avut ca nimeni altul reprezentarea formelor de viaţă rezumative, comune. Interesul lui D. R. Popescu pentru tipurile excentrice din lumea satului e rezultatul unei influenţe literare detectabile destul de uşor: proza americană contemporană, de la Hemingway la Steinbeck şi Sarroyan. În ea se întîlnesc curent fermieri cu tot felul de ciudăţenii, crescători de vite, şi tăietori de lemne cu biografii complicate, indivizi cu diverse îndeletniciri semi-rurale, semi-orăşeneşti. Dar, sugestia artistică dată de această imagine foarte particulară a universului rural, D. R. Popescu n-o foloseşte în spirit epigonic. Tînărul prozator pleacă de la o realitate a noastră, bine cunoscută şi definită sigur în ce are ea propriu: e deosebit de atent însă la efectele procesului de diferenţiere pe care l-a săvîrşit vremea în viaţa satului tradiţional nu numai pe tărîm economico-social, ci şi caracterologic. O anumită uniformitate a preocupărilor, o afirmare prea timidă a individualităţilor aduse la acelaşi numitor de forţa obiceiului ţin de stilul existenţei unei lumi înapoiate. Socialismul o face să dispară cu repeziciune. El desfiinţează inegalităţile economico-sociale, dar creează individualităţilor condiţii de afirmare nemaiîntîlnite vreodată în mediul rural, lărgindu-i acestuia considerabil sfera îndeletnicirilor şi în genere orizontul uman. Interesul lui D. R. Popescu pentru formele de manifestare ale personalităţii omeneşti într-o astfel de ambianţă e în măsură, cum se vede, să conducă la dezvăluirea unor aspecte din realitatea noastră de o mare actualitate. E şi ceea ce se întîmplă într-o serie de nuvele excelente din recentul volum. „Pădurea" e o fină analiză a unui caz de excentricitate cu adînci semnificaţii social-istorice. Eroul, flăcăul harnic şi inteligent, căruia încă din şcoală învăţătorul îi spunea: „Făniţă, tu ai idei pentru un sat întreg", rămîne singurul ţăran neînscris în colectivă. Nuvela opune cu subtilitate şi fără nici o organizare artificială, demonstrativă, înţelegerii înguste a personalităţii ca simplă ambiţie de a fi altfel decît ceilalţi, concepţia capabilă să îmbine armonios dorinţele de afirmare ale individului cu nevoile colectivităţii. Făniţă se încăpăţînează să concentreze atenţia satului. Dar pe măsură ce relaţiile socialiste dintre oameni se întăresc, purtarea lui le apare tuturor ca un soi de nebunie. Pînă şi Petrică, fratele eroului, omul care se lua mereu după alţii, capătă în colectivă personalitate. Dă dovadă de gust muzical, şi de humor. Îşi cumpără radio şi conversează cu soliştii felicitîndu-i în viu grai cînd aceştia cîntă bine. Hazul e că Petrică ajunge să-l privească pe frate-său cu o ironie superioară, de altfel perfect îndreptăţită. Cu pătrundere psihologică a înfăţişat şi felul cum se produce trezirea eroului. Şocul i-l dă constatarea că pierde fata, pe care o iubeşte. În faţa celui mai personal dintre sentimente, al dragostei autentice, — şi pe fondul experienţei sociale de pînă atunci, toate atitudinile străine de adevărata individualitate a eroului se clatină. Făniţă simte deodată că nimic n-o poate înlocui pe Liorica, are revelaţia valorilor neînlocuibile. De o rară fineţe artistică e observaţia autorului că eroul redevine în acea clipă băiatul timid, de la începutul nuvelei, cînd, copilandru, a descoperit dragostea şi se duce spăşit să ceară ajutor fratelui mai mare. Ieşirea din ameţeala ambiţiilor egoiste echivalează deocamdată pentru el cu redobîndirea ingenuităţilor infantile. Prin analiza acestui caz de excentricitate, D. R. Popescu realizează o bucată antologică de critică a individualismului burghez de pe poziţiile socialismului. La fel de izbutită e şi nuvela „Nabucodonosor". În ciuda bizareriei întîmplării povestite şi a naturii eroului principal, figură foarte curioasă de ţăran, totul e aici de o exemplară autenticitate, atît sub raport social cît şi psihologic. Paraschivescu, Paraschiveasca şi Ioviţă întreţin între ei conversaţii de un comic savuros, cu o artă a eschivării tipic ţărănească. D. R. Popescu dovedeşte că posedă şi intuiţia reversurilor epice cu efect emotiv fulgerător. Un autor cu mai puţin instinct de narator ar fi speculat la maximum situaţia burlescă: în timp ce Paraschivescu inventează mereu alte minciuni spre a-l putea creşte în secret, acasă, pe Nabucodonosor, conducerea gospodăriei colective îl copleşeşte cu tot felul de atenţii. Nuvela n-ar fi dobîndit accentul zguduitor din final, cînd în faţa ochilor noştri îngroziţi apare mînzul crescut la întuneric, o arătare cu părul alb şi lung, cu picioarele subţiri ca nişte trestii, cu copitele mari, un monstru care se retrage speriat de razele soarelui. Deodată întreaga istorie cîştigă semnificaţii grave şi se încheagă într-o memorabilă figurare simbolică a rămăşiţelor individualiste din conştiinţa ţărănimii. O respiraţie dramatică amplă are la început şi „Ploaia albă". Dar nuvela cea mai lăudată a prozatorului, pe mine nu mă prea încîntă pentru că îşi ratează finalul într-o încăierare măruntă şi se complace să detalieze situaţii penibile. Nu totdeauna D. R. Popescu izbuteşte să dea înclinaţiilor talentului său şi sugestiilor de lectură direcţia fericită, cu rezultatele atît de fructuoase, din „Pădurea" sau „Nabucodonosor". Sînt vizibile şi cazurile în care tema de actualitate constituie doar un pretext pentru ca autorul să caute excentricitatea şi bizareria. Mesajul bucăţilor de această categorie rămîne confuz sau încearcă să se salveze prin îngroşări didactice de o turnură ieftină, gazetărească. În „Livada", e imaginată o conversaţie între un moş, care culege prunele colectivei şi imaginea sa din tinereţe, cînd lucra tot în acelaşi loc pentru altul. Eroul încearcă să-şi prelucreze alter-ego-ul, prilej de a se opune două atitudini faţă de muncă. Tema destul de debilă, pare născocită doar pentru a îngădui desfăşurarea unui dialog năstruşnic. Lucrurile se complică şi pentru că autorul lasă explicaţiile în penumbră, făcînd o vreme să se creadă că moş Adam susţine o conversaţie reală. Răsturnarea de timp (un personaj vorbeşte ca exploatat şi altul ca om liber stăpîn pe roadele muncii sale) îi creează cititorului neatent la convenţia adoptată de autor nedumeriri serioase. Pe simple pescuiri de curiozităţi sînt construite şi „Zmeul albastru" şi „Umbrela de soare". Prima se reduce la o anecdotă cam searbădă despre un caz de sgîrcenie maladivă. A doua prezintă o transformare morală completă, fără însă nici o motivare substanţială, printr-o simplă suprapunere de imagini diferite. E evident că ce l-a atras aici pe povestitor a fost excentricitatea pură, povestea ţăranului cu umbrela de soare. Detaliul a devenit atît de fascinant încît a trecut chiar în titlul volumului. Fără îndoială că tonul îl dau în ultima carte a lui D. R. Popescu nuvelele solide, substanţiale: „Pădurea", „Nabucodonosor", „Căruţa cu mere" şi nu asemenea compuneri grăbite, care au dealtfel şi dimensiunile reduse ale unor schiţe. Nu strică să i se amintească totuşi autorului din cînd în cînd de cerinţele verosimilităţii, pentru că, nerespectate, ele pot avea efecte regretabile chiar în lucrări interesante, reducîndu-le considerabil forţa. Nuvela „Morotul" a primit din partea comentatorilor o notă foarte înaltă, pentru multe însuşiri, meritată. (Ideea artistică a naraţiunii nu e lipsită de profunzime: confruntarea eticii intelectualului cinstit, dar şovăielnic şi încă sub influenţa prejudecăţii mic-burgheze cu tipul de fascist manierat, îndatoritor, care-şi ascunde inumanitatea sub masca bunăvoinţei; dezvăluirea indiferenţei criminale a lui Kurt se face cu o remarcabilă fineţe; paginile care istorisesc drumul soldatului Ristea spre locul execuţiei sînt iarăşi excelente). Dar nuvela are şi cîteva eusururi izbitoare şi cei grăbiţi să o aplaude fără rezerve nu-l ajută pe autor să-şi înfrîngă dispoziţia de a trece prea uşor peste logica obiectivă a faptelor spre a ajunge mai depede la situaţiile speciale, de un interes major pentru el. Dialogurile dintre Toni şi Ristea sînt bune şi sugerează cu inteligenţă în dezbaterea deschisă ce înseamnă adevărata omenie şi ce distanţă uriaşă o desparte de indiferenţa monstruoasă a lui Kurt. Numai că un singur amănunt face complet neplauzibile aceste discuţii, în care soldaţii se tutuiesc cu ofiţerii. Ele nu puteau avea loc sub această formă în armata regală romînă şi în public, nici măcar dacă interlocutorii erau fraţi, nu simpli consăteni. Mai mult, după moartea lui Ristea familiaritatea cu superiorul o adoptă în vorbire şi alt soldat din companie, Constantinescu. Dar neglijarea condiţiilor de verosimilitate este mai adîncă. Ce relaţii exacte s-au stabilit între sublocotentul romîn şi ofiţerul hitlerist? E vorba de o reală amiciţie? Dacă nu, toată povestea n-are sens. Dacă da, pe ce se bazează legătura dintre cei doi ofiţeri? Pe simpla frecventare în comun a unor prostituate? În ce limbă vorbesc Ristea şi Kurt? Lucrul nu e neimportant cum s-ar părea, pentru că adesea ultimul comentează în stilul lui indiferent situaţia frontului în faţa soldaţilor. Cum se impacă toate acestea cu dispreţul suveran al personajului pentru oamenii de rînd şi cu disciplina prusacă? E apoi posibil ca un ofiţer hitlerist să-l poată face scăpat pe cineva condamnat la moarte din faţa plutonului de execuţie, printr-o simplă decizie personală, fără teamă că va fi denunţat superiorilor? Nu spun că la rigoare situaţiile prezentate în nuvelă n-ar fi posibile. Dar natura lor specială trebuia explicată printr-o mai solidă determinare social-morală, printr-o atenţie superioară acordată cadrului. Şi tocmai într-o astfel de subapreciere a detaliului insignifiant, care poate însă prin inexactitate să contrazică sentimentul veridicităţii se ascunde o primejdie pentru arta atît de originală a lui D. R. Popescu. Mai ales că el înţelege să recurgă şi la unicele procedee noi de naraţie, utilizînd copios monologul interior sub forma hemingway-ană, adică de înregistrare, simultan cu acţiunea, a gîndurilor nerostite, dar formulate în minte, aduse deci la concretizarea unei anumite subiectivităţi, practicînd reducerea timpului epic strict la momentele cheie, prin eliminarea completă a pasajelor de tranziţie etc. Construcţia din fragmente discontinue, care gravitează în cîmpul magnetic al diferitelor fiinţe sau obiecte investite cu valori de simbol (puiul de căprioară, cu apariţii şi dispariţii misterioase, mînzul crescut în beznă cu înfăţişare de stafie, morotul, căruţa cu mere) e mai mult poematică decît cinematografică, aşa cum observa cu justeţe Mircea Tomuş într-un articol din „Gazeta literară" de acum o săptămînă. Arta decupajului i-o dictează prozatorului pulsaţia lirică, melodia unei istorii. Că în D. R. Popescu se ascunde un poet o dovedesc fără putinţă de tăgadă cel puţin două nuvele din volum, „Căruţa cu mere" şi „La culesul perelor", ambele tulburătoare incursiuni într-o zonă a amintirilor unde universul copilăriei se întîlneşte deopotrivă cu mirificul şi atrocele, prima o colorată suită picarescă, nelipsită însă de o permanentă proiecţie morală dureroasă de ordin general uman, ca în „La Strada" lui Fellini, cealaltă un fel de basm, care-şi trece lumina albastră pe un decor de sînge şi moarte. În asemenea pagini originalitatea formulei artistice adoptate e foarte puternică dar are marea calitate de a trece neobservată pentru că dă tot timpul senzaţia perfectei naturaleţi. În „Ora cinei" sau în „Livada" procedeul sare în ochi. Formula e căutată, nimeni nu e convins că a fost cerută cu necesitate. De aici o impresie de artificialitate, care însoţeşte astfel de texte inutil complicate, sărace în substanţă şi animate trudnic prin mijloace pur formale (alegerea unei perspective insolite, amestecarea planurilor realităţii cu ale imaginaţiei, împingerea imagisticii în zone îndepărtate, etc.).

Fac fireşte aceste observaţii stimulat de posibilităţile autorului. Dacă ar fi scris numai „Căruţa cu mere", „Nabucodonosor", „Pădurea", sau „La culesul perelor" şi încă D. R. Popescu ar merita un loc de frunte printre prozatorii noştri de azi.

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

cu Hemingway în avion

Dimineața luăm avionul spre Havana.

Sînt atît de buimac de nesomn că adorm numaidecît.

...Dorm și prin somn ne ridicăm undeva în necunoscut, cu-o smucitură puternică. Trepidațiile avionului îmi umblă prin tîmple; simt o sfîrșeală umedă răcindu-mi ceafa și spatele și cînd mă uit, prin somnul meu greu, *văd tabăra de jos care se turtește, cîmpia liniștită alături, trunchiurile copacilor și pădurea care se turtește și ea, în timp ce potecile de vînătoare aleargă spre bălțile uscate...*

...Deodată, o apă nouă, pe care n-o mai văzusem pînă atunci...

Petele mici și rotunde ale zebrelor și capetele mari ale bivolilor sălbatici, care parcă se cățără în timp ce se răsfiră de-a lungul cîmpiei, ca niște degete lungi, rărindu-se cînd se apropie de ei umbra avionului. Devin mici de tot, mici de tot și mișcarea lor nu se mai poate deosebi; dacă aleargă în galop sau se mișcă agale, pe cîmpia galben-cenușie cît vezi cu ochii...

Dumnezeule, dar asta-i Africa! îmi spun. Uite acolo-n fund, muntele Kilimandjaro! *Zăpezile de pe Kilimandjaro! Uriaș cît universul, imens, înalt și ireal de alb în soare, vîrful pătrat al muntelui Kilimandjaro!*

Și-atunci un fulger brăzdă întunericul, ca gura unui cuptor care se deschide brusc și un răget, la început alb, apoi din ce în ce mai roșu, se năpusti împrejur.

Îl simt lîngă mine, cu barba lui mare, albă ca zăpezile de pe Kilimandjaro, îmbrăcat în bluza de tweed cadrilat (cum îl știu din toate fotografiile) și șapca fără fund, numai cu cozorocul de soare, cum se fotografiase cu Gary Cooper. Îl văd *cum încearcă să respire dar nu reușește și simt cum e zvîrlit în afară din el, afară și afară și afară, cu toată ființa, afară, în vînt. Zbura repede, repede de tot, cu toată ființa* și știam că e mort și că era o prostie să cred că moare acum lîngă mine, dar îl vedeam plutind în aer și, în loc să zboare mai departe, simții cum cade la pămînt...

...Atunci văzui din nou bivolii. Alergau în galop, cu gîturile țepene și le vedeam coarnele negre, late, cînd galopau și capetele repezite înainte.

În Sierra Maestra, Herbert Matthews corespondentul ziarului *New-York-Times* (cu care a locuit în Spania, la Madrid, în același hotel și se duceau și se înapoiau de pe front cu aceeași mașină), se întîlnește cu Fidel Castro în munți. Herbert e un ziarist brav: va striga în auzul întregei lumi că *Fidel trăiește*. Fidel răzvrătitul, despre care toate ziarele batistiene au anunțat c-a murit în mlaștinile din jurul plajei Colorades, la debarcare. Asta trebuie să fac și eu — îl simt cum gîndește. Să urc în Sierra. *Aș avea o temă bună pentru o carte mare.* Dar avionul cade vijelios, *răget alb, apoi din ce în ce mai roșu* și jos sînt bivolii sălbateci...

Se făceau din ce în ce mai mari, pînă ce deslușii înfățișarea unuia, cît era de răpănos, fără păr și cenușiu, și cum cerbicea lui, era una cu umerii... Vedeam culoarea neagră, lucioasă a coarnelor lui, în timp ce galopa puțin înapoia celorlalți care se avîntau înainte într-o goană uniformă.

Mă trezesc cu ceafa rece și am senzația netă că prezența lui mai e lîngă mine. Respirația sacadată umple avionul. Prin geamul rotund văd aripa argintie înclinîndu-se.

Căderea în gol mă trezește de-a binelea. String mîinile de scaun. Mă scutur să mă dezmeticesc. Alung beznele somnului. Același și același lucru: gol de aer. Același gol vijiitor și-n mine, apoi avionul se redresează, cade pe ceva moale și tare, ca pe-un planșeu de cauciuc și alunecă înainte cu viteză. Jos, o masă albastră, cenușie. Nici urmă de *Colinele verzi ale Africii*. Clăbuci de nori și prin destrămările cețoase oceanul infinit, rotund și vast ca cerul.

Cînd m-am trezit după operație, mi-am dat seama că nu încetasem nici o clipă să trăiesc. Nu încetezi să trăiești. Te adormi numai. Nu seamănă de loc cu moartea, ci e doar o absență provocată chimic, ca să nu simți nimic și apoi e ca și cum te-ai fi îmbătat.

„Da — îmi spun. E aici lîngă mine. A făcut o beție mare și nu mai simte nimic. Dar n-a încetat să trăiască. Un om ca el nu încetează niciodată să trăiască. Regretabil doar că s-a întîmplat atunci. Dacă nu se întîmpla atunci urca în Sierra.

Eram gata să mă alătur ostașilor lui Fidel Castro în Sierra Maestra. Dar din cauza accidentului suferit am primit o traumă care m-a împiedecat să fac aceasta — a declarat într-un interviu ziarului mexican Mañana. *Mi-a părut extrem de rău. Aș fi avut o temă bună pentru o carte mare... Nu sînt teoretician, nici politician, și nu pot explica de ce sînt de partea revoluției. Dar pot afirma cu tărie că sînt întru totul de acord cu Cuba și revoluția ei.*

În acele zile, Academia suedeză, la Stockholm, îi decerna premiul „Nobel" pentru *desăvîrșita măiestrie în arta narațiunii moderne, așa cum a fost dovedită în povestirea „Bătrînul și marea".*

Și pentru că era cu șira spinării în ghips și nu putea merge la Stockholm (cum nu putea urca nici în Sierra Maestra), trimitea această scrisoare Academiei suedeze:

„Pentru un scriitor adevărat, fiecare carte trebuie să fie un nou început, prin care încearcă iar să atingă ceva ce nu poate fi atins. El trebuie să caute întotdeauna să realizeze ceva ce n-a mai fost făcut niciodată, sau ceva ce alții au încercat și n-au reușit. Și uneori poate izbuti".

El a izbutit aproape întotdeauna. S-a băgat în cele mai cumplite lucruri, războaie, aventuri, coride, vînători de lei, mereu prezent lîngă oameni — în aer, pe mare și pe uscat, — și-a izbutit. S-a vîrît *pînă în gît în dificultăți*, a rupt și și-a rescris cărțile — finalul la *„Adio arme"*, ultima pagină, de treizeci și nouă de ori — și-a izbutit. *Să descoperi că a scrie este dificil, aproape imposibil. Trebuie să te simți atunci strivit, constrîns sufletește, să scrii toată viața. Va exista cel puțin un prim subiect: povestea acestei descoperiri a dificultății.*

Căci altfel ar fi simplu.

Cît de simplu ar fi să scrii literatură, dacă n-ar trebui decît să scrii altfel ceea ce a mai fost o dată bine scris. Dar pentru că în trecut am avut scriitori atît de mari; scriitorul este împins mereu mai departe, dincolo de granițele pe care le poate atinge, acolo unde nimeni nu-l poate ajuta.

Robert Jordan singur, cu monologul lui final; *Am luptat un an întreg pentru convingerile mele. Dacă învingem aici, învingem pretutindeni. Lumea e frumoasă și merită să te bați pentru ea, și-mi pare rău c-o părăsesc. Dar orice-ai spune, ai avut noroc în viață. Ai dus o viață atît de frumoasă ca și bunicul tău, numai că e mai scurtă. Ultimele zile ți-au făcut viața cum nu se poate mai minunată. După ce ai avut atîta noroc, nu mai trebuie să te plîngi. Dar dacă într-un fel oarecare, aș putea să transmit mai departe ce-am învățat! Doamne, tocmai acum la urmă am învățat atîtea!*

Aș vrea să ascult discul ascultat de el în ultima noapte, în Valea Soarelui, și să-l întreb la ce s-a gîndit atunci. Dar asta-i imposibil. Nu se poate nici imagina.

Caricatură de DAVID (Havana)

Și nici nu-i de imaginat. Prea complicat, afurisit de greu și absurd. [illegible] al canțonetei, ca o vale însorită din Alpi, [illegible] gust de zăpadă și un trăznet *alb, fierbinte, orbitor,* [illegible]

Ca-n *„Scurta fericire a lui Francisc Macomber"!*

Asta-i poate și din pricina surescitării nervoase — [illegible] — din pricina oboselii și-a avionului, care se prăbușește mereu în goluri de aer și din pricina golului și mai mare, *imens cît universul,* care ne absoarbe [illegible]. Acum și aici, și acum, ca la venire, cu bubuitul motoarelor în urechi, parcă mai [illegible] la întoarcere, obsedant ca timpul și timpul suspendat, materializat în așteptare.

Deși știu că nu e nici o primejdie reală. Avionul e o pasăre inteligentă [illegible] către soare, cu aripile scăldate în lumină. Piloții [illegible] în cabină și pasagerii fumează liniștit havane groase, răsfoiesc ziarele apărute de dimineață la Santiago și unul, un negru voinic, cu barbă castristă, bea rom bacardi. [illegible] are o culoare pură, de soare topit.

Îl imităm pe negrul bărbos, scoatem o sticlă și bem de-a dreptul din [illegible].

Asta înviorează și deschide pofta de mîncare. Pentru cînd ne-om întoarce acasă ne propunem ca prim meniu, sărmăluțe cu smîntînă și mămăligută, stropite cu sprițuri reci, și mititei cu castraveți murați. E-o obsesie care ne-a [illegible] toată călătoria și printr-o subită asociație mă gîndesc dacă „Papa" a băut vinuri. Nu prea multe. Și nici într-un caz românești. Păcat! Vinurile seci de Tîrnave i-ar fi plăcut cu siguranță. I-ar fi plăcut și-o *„Tămîioasă* [illegible] de Bohotin" și-o *„Grasă de Cotnari"*. În Havana însă, nu avea vinuri. Bea daiquiri, „La bodeguita" sau la *„Floridita"* pentru că *nicăieri nu se putea bea un „daiquiri" mai bun*, și în fiorduri, cînd călătorea în țările Nordului, bea votcă, în picioare, la baruri; votcă tare, mirosind a rufe curate, care-i amintea de [illegible], de Leningrad, de întîlnirile cu soldații ruși pe fronturile celui de al doilea război mondial și de Spania; întîlnirile cu Koltov la *„Gaillard"*, deși atunci se găsea greu votcă, era aproape imposibil și bea mai mult whisky. Purta cu el o plosca lată de tablă, în buzunarul de la spate al pantalonului, plină de obicei cu whisky scoțian, dar se putea să fie și un coniac franțuzesc sau calvados, ca la barul Ritz din Paris, sau rar de tot, dar foarte rar, cînd se ducea la *Chicote*, [illegible] *din Spania* și după părerea lui *unul din cele mai* bune din lume, bea Martini *preparat cu cel mai bun gin posibil,* amintindu-și de Madridul de dinainte de război, cînd la *Chicote* se găsea din belșug gin galben și *Indian Quinine-Water*.

Dar a băut și vin *altădată* și tot la Madrid, pe timpul *Feriei*[1], cînd lucra la *Și soarele răsare*, și mai tîrziu, cînd a scris *Ucigașii* și celelalte nuvele într-o singură *zi, la 16 mai, cînd zăpada care căzuse peste oraș a determinat suspendarea cursei de tauri la San Isidor. A scris mai întîi „Ucigașii" ceea ce nu izbutise să facă pînă atunci, apoi după-amiază, s-a băgat în pat ca să se încălzească și a scris „Azi e vineri". După aceea s-a îmbrăcat și s-a dus la „Fornos", vechea cafenea a toreadorilor, unde a băut o cafea, apoi s-a înapoiat acasă și a scris „Zece indieni", ceea ce l-a întristat foarte mult, așa că a băut puțin alcool și s-a dus să se culce.* S-a dus să se culce uitînd de mîncare. Un chelner i-a adus ceva de mîncare și o sticlă de valdepenas. Sta în pat, mînca și bea valdepenas. Chelnerul i-a spus că o să-i mai aducă altă sticlă și că senora vrea să știe dacă o să scrie toată noaptea.

„Nu — i-a răspuns chelnerului — *deocamdată nu mă gîndesc să mai scriu".*

„De ce nu mai scrieți încă o nuvelă?", l-a întrebat chelnerul.

„Nu văd de ce aș scrie mai mult de una pe zi", i-a răspuns el.

„E absurd, a spus chelnerul. *Ați putea scrie șase pe zi dacă ați vrea".*

„Am să încerc mîine" i-a spus el, dar chelnerul a insistat:

„De ce nu încercați chiar astă seară?"

Și după ce a dat afară chelnerul, bînd valdepenas, s-a apucat de scris în continuare și a scris toată noaptea *să ispitească nemurirea.*

A ispitit nemurirea, a tot ispitit-o, vînturîndu-se prin lumea largă, deprinzînd toate subtilitățile luptei omului cu sine însuși, cu singurătatea și cu înfrîngerea, căutînd mereu locuri potrivite de muncă, hotel *Mundos* din Havana, *judecînd după numărul cărților care le-a scris acolo,* și vila cu turnul de refugiu pentru scris, din San Francisco de Paula, cheltuindu-și cu-o frenezie atît de fecundă vitalitatea geniului, încît i-a dăruit nemuririi 230 de opere și-a devenit el însuși nemuritor. Deși moartea l-a urmărit neîncetat de la 10 ani, cînd doctorul Clarence Edwards Hemingway, tatăl său, vînător și pescar, i-a pus în mînă prima armă de vînătoare și pînă în dimineața zilei de 2 iulie 1961, cînd a ținut în mîinile lui experimentate și emotive ultima armă, cu care a pășit din viață, *a ispitit mereu nemurirea.*

Și-a cucerit-o!

Faulkner, tovarășul lui de nemurire, a săpat ca un miner în adîncul obscurităților, în abisul sufletelor bolnave, galerii ascunse, tot mai adînc în subteranul conștiințelor tulburi, stîlcite de nevroze și de toate complexele și rănile lumii sudului american capitalist: Hemingway a lucrat în plin soare, voinic, spătos, cu torsul de butoi și barba lăsată din războiul civil spaniol, ca un vînător, pe pămînturi însorite și pe ape, ca un pescar, luînd apele și pămînturile și oamenii stăpînitori ai apelor și pămînturilor, drept unelte ale operei lui. Faulkner, *în stăpînirea demonilor*, sondează dramele întunericului; Hemingway închină un imn puternic oamenilor care luptă să învingă singurătatea, neșansa, și să subjuge soarele și mările cu viețuitoarele lor: oamenilor vrăjiți de puritatea zăpezilor de pe Kilimandjaro; oamenilor cărora *le stau în față cincizeci de războaie nedeclarate* și ei *au semnat un contract pentru toată perioada*; și pentru dușmanul cel mai crunt cu care trebuie să se bată: fascismul; proclamînd cu măreție, pentru toată umanitatea, că *omul poate fi nimicit dar nu înfrînt.*

„Nu există om care să fie de sine stătător, ca o insulă; fiecare om este o parte dintr-un continent, o parte din uscat. Și dacă valurile mării iau cu ele o stîncă de pe țărm, Europa va fi mai mică. Și chiar dacă ele surpă o limbă de pămînt sau nimicesc casa mea sau a prietenului meu, moartea fiecărui om mă știrbește și pe mine; pentru că una sînt cu întreaga omenire: și de aceea, să nu întrebi niciodată, cui îi bate ceasul, el bate pentru tine".

Pentru el ceasul a bătut o dată cu cancerul, cu răgetul alb al electroșocurilor descărcate în el ca-ntr-o stîncă.

După ședințele de scaun electric, care-l aruncă în moarte și-l scot deasupra, cu sîngele tot mai spălat de vibrațiile vieții, tot mai subțiat de amintiri, mi-l închipui, singur în patul lui mare din *Sun Valley,* încercînd să scrie și neputînd și știind că nu va mai putea niciodată. *Nada!* Nimic! Stînca s-a golit de putere. *Nada.* Și ceea ce putea, și-a învățat, să facă cel mai bine pe lumea asta din toate lucrurile pe care le-a făcut, a rămas în neant, retezat de electroșocuri. Fulgerat la marginea neantului, cu vîntul care bate din spate, amenințînd să-l prăbușească. *Dar n-aș vrea să fac ce-a făcut tata. Lumea este un loc frumos și merită să te lupți pentru ea, îmi este foarte nesuferit s-o părăsesc.* Să nu te mai întorci, să nu mai vezi niciodată Havana — parcă-l aud gîndind. Acolo revoluția merge bine și-i cel mai frumos lucru pe care l-ai văzut, tu, care-ai văzut multe lucruri frumoase și cum mor oamenii în Spania pentru același lucru; care te-ai bătut puțintel și tu, și-ai murit o dată cu Robert Jordan lîngă pod, știind că *dacă învingem aici, învingem pretutindeni,* și-ai învins, prin credința ta, în Cuba, în bătrînul Santiago, pescarul din Kohimar.

Dar *Nada,* nimic, s-a terminat cu întoarcerile, s-a terminat cu plecările, cu scrisul, și dacă s-a terminat cu asta, e mai rău decît *moartea. O s-o fac dacă va fi nevoie, dar ar fi mai bine să nu fie nevoie. Sînt împotrivă... Lumea a devenit și mai limpede, mai puțin încețoșată pe la margini.* Soarele răsare deasupra Cubei. Anastas Mikoian a fost la tine, lîngă Havana, ți-a adus cărțile apărute în rusește, ați băut votcă și i-ai dat *„Bătrînul și marea"* scriind apăsat peste titlu: *Lui Anastas Mikoian, cu cele mai bune sentimente, Hemingway.* Te-a invitat în Uniune și-ai spus că vrei să mergi. *De îndată ce lucrul tău îți va îngădui,* vei merge în Uniune și-l vei lua cu tine pe Dominguin sau Ordonez, să organizați o corrida. Dar acum nu-ți mai este îngăduit nimic. *Nada,* nimic.

Nu mai știu cine a spus asta... nu mai *știu* nimic din ce știam, din ce-am făcut și din ce voiam să fac și să scriu, *Nada, și trebuie s-o fac.* Arma bunicului ai păstrat-o întotdeauna lîngă tine.

E un „Smith-and-Wesson", model ofițeresc, cu un singur foc, calibru 32, fără piedică la trăgaci. Și trăgaciul merge atît de lin și de ușor... și arma a fost întotdeauna bine unsă și țeava curată. Deși vopseaua s-a șters odată, iar metalul cafeniu al țevii s-a lustruit de atîta frecat...

Acum toate distanțele în timp s-au mărit, îngrozitor; Cuba s-a îndepărtat și Franța și Spania și Africa... Da, și Africa...

Îi veniră în minte *zăpezile de pe Kilimandjaro* și muntele era acum atît de înalt, învăluit în nori, că nu putea vedea nimic. *Nada.* Îi veni în minte *ranch-ul cu tufe de salvie, cu frunzele cenușii argintii,* dar nu-și mai amintea nimic altceva, decît ceva neclar parcă, *niște oameni,* dar nu acolo și nu atunci, *oameni morți, care purtau fuste albe de balet și pantofi cu vîrful întors în sus.*

Turcii înaintaseră în rînduri strînse și el îi văzuse pe oamenii în fuste fugind și pe ofițeri trăgînd în ei și fugind apoi și ei, iar el și observatorul englez au fugit și ei, pînă au început să-l doară plămînii, iar gura-i era plină de un gust de cocleală, și s-au oprit în spatele unor stînci, în timp ce turcii continuau să înainteze în rînduri atît de compacte. Mai tîrziu, văzuse lucruri la care nici nu se putea gîndi măcar, iar și mai tîrziu văzuse lucruri și mai îngrozitoare.

Dar toate astea păreau citite undeva. Le citise undeva, cum citise anunțurile acelea în 1944 despre moartea lui și mai tîrziu, peste 10 ani, cînd se prăbușise cu avionul lîngă Uganda, le citise din nou, în aceleași ziare și i se păruseră foarte amuzante și chiar făcuse haz pe chestia asta și-o strigase din cort pe Mary, să-i arate. Dar acum se sfîrșise și asta. Anunțurile nu vor mai fi false. Se sfîrșise și întoarcerea la Havana, și cu ce putea să mai scrie și n-a scris. S-a terminat și cu puținul moștenit de la bunic, *prin celălalt, care a întrebuințat atît de rău arma, Nada. Nada.* S-a terminat și cu asta. Electroșocurile te-au aruncat pe scaunul unei execuții lente, și în etape, și nu va trebui să curmi deodată ceea ce va trebui să se producă în timp. *Munca era lucrul cel mai important în viață. Ea mă elibera de toate neplăcerile și grijile. Scrisul îmi era mai necesar decît mîncarea și băutura...* Dar acum s-a terminat. Fîntîna e goală. Apa bună s-a scurs printre pietre și la suprafață n-a mai rămas decît pîrjolul fulgerului electric. *Nada.* Și ce mai rămîne, *e ce-a făcut tata.* Și asta acum, chiar acum, înainte de a fi prea tîrziu, înainte de a reveni frica...

În virtutea a tot felul de evenimente și împrejurări și datorită faptului că timpul ne învață să vedem multe lucruri mai limpede, m-am izbăvit aproape cu desăvîrșire de teamă, rezolvînd problema în ceea ce mă privește. Ba chiar știu să transmit și altora, în genere, sau în clipele de deosebită încordare — însușirea de a privi primejdia fără spaimă și chiar fără respect. Darul acesta e un noroc sau o nenorocire pentru om, după felul în care îl prețuiește și în care se folosește de el. Eu îmi dau silința să nu abuzez de el și știu bine că am să-l pierd de îndată ce îmi va reveni sentimentul fricii. Și frica poate să revină...

Ai căutat-o întotdeauna și ai înlăturat-o din drumul tău, dar poate să revină din nou, în ultima clipă și să nu mai poți să faci nimic. Nu mai ești Nick Adams, băiețașul isteț din Michigan, care-l însoțea pe tatăl său în tabăra indiană, dincolo de lac, asistînd la nașterea aceea îngrozitoare, cu urechile sfîrtecate de țipetele femeii înebunite de durere, căreia tata îi deschide abdomenul fără anestezic și soțul ei își taie beregata în patul de deasupra, cu fața la perete, nemaiputînd suporta chinurile îndurate de ea. La întoarcere, trecînd lacul în barcă, impresionat încă de primul contact cu moartea, l-ai întrebat pe tată:

„E greu să mori, tăticule?"

„Nu — ți-a răspuns — *cred că este destul de ușor, Nick, depinde".*

Și tu, în răcoarea neașteptat de caldă a zorilor, ghemuit în fundul bărcii, privind soarele care se ridică deasupra dealurilor, să fii convins că nu vei muri niciodată.

Grădina casei din San Francisco de Paula, cu vegetația ei hemingway-ană. Fotografia: POP SIMION

Nu ești nici locotenentul Henry, care aruncă armele și înoată pe fluviu în sus, după viață și nici celălalt de mai tîrziu, după 30 de ani de la măcel, colonelul Cautwell, care-l judecă cu atîta asprime pe Henry, analizîndu-te, de fapt, pe tine însuți: *niciodată n-am fost atît de bătrîn, ca la 21 de ani.*

Cu toate că acum duci parcă toată bătrînețea pămîntului în spinare și pustiirea tuturor războaielor lumii. Da, a tuturor războaielor lumii, care-au fost și războaiele tale. Și mai cu seamă, toată tragedia Spaniei:

Da, da, generale Franco, gras și imbecil. O vom cuceri. Robert Jordan n-a murit degeaba lîngă pod. *N-a fost un marxist* — știi asta. *Dar credea în libertate, egalitate, fraternitate... Credea în viață, în libertate, în năzuința spre fericire. În Anselmo* credea, în Pilar, *femeia grasă, oacheșă, cu ochii prietenoși, depărtați unul de altul și obrazul aspru, pătrat,* bărbătoasă, și plină de înțelepciune și în Maria, iepurașul dulce cu părul scurt, tăiat de fasciști. Mai presus de orice, în dragostea lui pentru Spania, care era dragostea lui întreagă pentru Maria.

„Acum te duci, departe de tot de aici și cînd te duci, tu, parcă am merge amîndoi. Pune-ți mînușița aici. Apleacă-ți căpșorul. Nu, mai jos. Așa e bine. Acum eu pun mîna pe tine. Ești cuminte. Nu te mai gîndi acum. Acum faci ce trebuie. Acum mă asculți. Guapa. Acum nu mă asculți numai pe mine, ne asculți pe amîndoi. Pe mine, care sînt cu tine. Acum te duci pentru amîndoi. Adică nu, nu te duci tu, tu rămîi *acolo.* Tu ești Spania și-ai rămas acolo și trebuie să lupți și să înfăptuiești ce-am visat noi. Mă duc numai eu și dacă rămîi tu, e ca și cum aș rămîne și eu. Trăim amîndoi și eu pot face mai ușor asta, și am s-o fac. Pentru că trebuie. *Nu va fi nimic altceva, decît nimic. Da, nimic... ca o picătură de apă rece. Hotărăște-te! Hai! Fă-o! Acum, îndată...*

Dar, la dracu' — mă înfurii. Despre „Papá" nu se poate scrie?! „Papá" trebuie citit!

Sînt cărți vaste și misterioase, cu închegări nesigure de pămînt, cu plante și revărsări tulburi de ape, în care ori unde-ai pune piciorul aluneci, și insulele se scufundă ca-ntr-un miraj; sînt altele, în care pătrunzi ca-ntr-un palat cu saloane obscure, cu pereții tapisați cu oglinzi strălucitoare, în care se vede multiplicat la infinit un singur personaj: autorul; sînt cărți dinamice și zgomotoase ca bulevardele marilor orașe, seara, în zilele de sărbătoare; tăcute, ca drumurile aride, dezolante, tăiate-n deserturi; cărți care seamănă cu pietrele rîurilor pîrjolite de secete mari, cu albia uscată, crăpată și pietrele rotunde, șlefuite îndelung de vînturi și de soare. Ale lui „Papá" sînt închegate din pămînturi stîncoase, din înălțimi și urcușuri care-ți taie răsuflarea, cu scurte popasuri lirice, ca ierburile înflorite, unde o dată ajuns, te lași atras mai departe de noi urcușuri, într-un crescendo amețitor, din care nu mai există întoarcere. O dată intrat în materia sălbatecă a acestor munți, cu bolovănișuri și durități fulgerate de șerpuirea izvoarelor, de umbre și lumini crude, năucit ca de lovituri de măciucă, urci fără oprire, pînă-n piscurile de unde contemplația alunecă în spații vaste de culoare, adevăr și umanitate. Toate lucrurile mici degajă la el o respirație mare și tragică. Dialoguri scurte, nervoase, despuiate de mătreața vorbăriei, reduse la fapt și senzație, ca apele scînteietoare de munte, ca izvoarele și pîraiele cu păstrăvi, chihlimbar fluid, care sare din stîncă-n stîncă, plin de neprevăzut; monologurile lui, aisberguri plutind misterioase și clare, printre fapte mărunte și extraordinare, închegate din exaltarea tuturor simțurilor, luminate de reflectoarele cele mai subtile ale rațiunii. Construite din aceste elemente, romanele lui seamănă cu munții singuratici din apropierea mărilor sau oceanelor; munți respirînd prin ceruri vaste, învăluiți în esențe tari, străbătuți de urcușuri și poteci, fulgerați de ape repezi, contopiți în torente — și totul e în așa fel construit, încît dintr-o dată cuprinzi marea și muntele în întregul lui, pînă-n vîrf.

Aterizăm?

Da, jos e San Francisco de Paula, casa cu turnul de lucru al muzeului Hemingway, abia întrezărindu-se prin vegetația luxuriantă, și panorama largă asupra Havanei.

[1]) Serbare populară înaintea unei corride

CARTEA LA CARE LUCREZ

De vorbă cu scriitorul AL. I. GHILIA

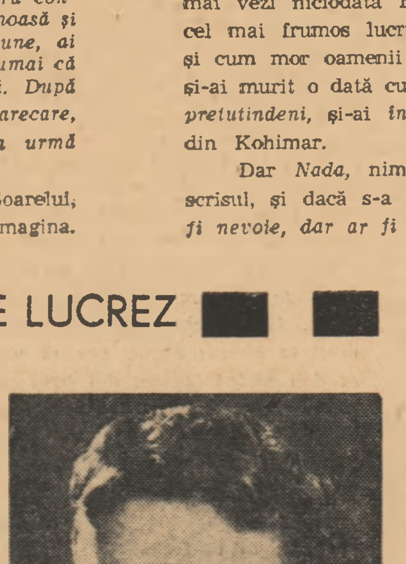

— Lucrați la terminarea unei cărți despre Cuba?

— Am terminat-o. Va apare în curînd la E.P.L.

— Tema cărții?

— Cartea abordează un gen nou pentru mine: cartea de călătorii. Ca toți cei care au vizitat Cuba, am scris despre Cuba. Tema o spune titlul: „Insula Speranței". Deși s-a mai scris despre Cuba (Titus Popovici, Dumitru Popescu) cărți cunoscute publicului cititor — și altele recent apărute, cum e cartea lui Petre Lascu, un inteligent comentator al fenomenului cuban) revoluția cubană e un subiect inepuizabil.

— În acest gen nou pentru Dvs., ce procedee literare ați folosit?

— Deși e o carte de călătorii, „Insula Speranței" nu e numai atît. Personagiile și situațiile cărții sînt adevărate, deși uneori nu urmez linia riguroasă a genului. Stilul e — cu voia sau fără voia criticii literare — începînd de la jurnalul de călătorii, trecînd prin poemul în proză și ajungînd la fișa de roman. Un exemplu ar fi capitolul despre Hemingway care se rupe complet de genul jurnalistic și al evocărilor biografice. Hemingway a fost marele prieten al revoluției cubane. Dovada acestei iubiri o dă izolarea lui, părăsirea patriei natale, S.U.A., pentru cea pe care o numește a „doua patrie", Cuba.

— Ce proiecte literare aveți?

— Un volum de nuvele inspirat din viața noastră contemporană și continuarea volumului „Ieșirea din Apocalips".

CANDIDATUL

de VERONICA PORUMBACU

1. INGINERUL LUNEI DE JOS

Despre Macarie Hedeşiu nu s-ar putea spune ca despre alţi oameni de seama lui: iată un agronom care a înţeles să muncească la ţară — pentru simplul motiv că el n-a părăsit satul natal niciodată, afară de anii de învăţătură. E deci ţăran? Fireşte. Face parte dintr-o familie ţărănească get-beget. E intelectual? Fireşte: un intelectual de tip nou, primul din spiţa lui — nu şi ultimul; un frate al său e medic prin Crişana... Dar s-o luăm pe îndelete, cum curg de obicei paginile de proză ardeleană.

S-a născut pe un pămînt cu o tradiţie aspră, în ciuda numelui „ceresc": Luna de Jos. Prin partea locului, oamenii spun mai curînd Lona, pare-se pentru că toponimia însăşi se leagă de numele unei fete de moşier, Kendy Ilona, care a primit ca zestre pe la mijlocul veacului trecut pămîntul şi sufletele ţăranilor din aceste părţi. După Kendy, moşia a fost a contelui Teleky. Sediul de astăzi al gospodăriei „Tractorul roşu" — una din primele cinci gospodării colective întemeiate în ţară. — se află în fostul castel.

Succesiunea stăpînilor de la castel e aproape schematică. Fie că erau grofi unguri, fie că erau magnaţi ori burghezi romîni, pentru grosul ţărănimii muncitoare din Luna şi din satele învecinate, era tot una. Străbunicii lui Macarie lucraseră pămîntul lui Teleky, proprietarul a 99 de moşii ardelene, iar mama lui muncea pe ogoarele fără margini ale avocatului Pordea. Cît despre el, Macarie, cosea şi el vara iarba pe pămînt străin, cîtă vreme era şcolar în vacanţe. Asta pînă în 1946. Căci puiului de ţăran i-a fost dat alt viitor în Luna de Jos, care nu-şi putuse îngădui pînă în 1945 să-şi trimită nici un fiu pe la şcoli înalte. Cînd Macarie absolvea cele cinci clase primare, se făcea reforma agrară, şi zorii mijeau şi la Luna. Tată-său l-a trimis la liceul „Gheorghe Bariţiu" din Cluj, ceea ce, pentru Luna, era oricum neobişnuit.

Macarie vru să ajungă însă mai repede la o leafă, şi după ce termină cursul inferior, se înscrise la o şcoală medie financiară să devină contabil. Nu-i plăceau din cale afară coloanele de cifre, dar era o şcoală care te scotea în patru ani cu o meserie căutată şi utilă oriunde... Vara însă, cînd venea la coasă, bucuria regăsirii în spaţiu, în aer, în adevăratele lui dimensiuni, îi dădea alte gînduri. Cu atît mai mult cu cît, pînă la absolvirea şcolii medii s-a petrecut pe locurile natale cotitura de 180 grade. La Luna s-a întemeiat, în 1949, G.A.C. „Tractorul roşu"... Chiar dacă părinţii lui aveau să devină colectivişti abia în 1952, în mintea lui Macarie încolţise gîndul de a părăsi împărăţia cifrelor uscate şi de a se întoarce acasă, nu precum a plecat, ci ca stăpîn pe ştiinţa culturii pămîntului, aşa cum ai săi deveniseră stăpîni pe propriul lor pămînt.

Aşa s-a înscris fiul Lunei de Jos şi al pămîntului din susul Someşului, ca student la Institutul agronomic din Cluj. Utemist încă din 1948, tînăr ca primăvara ţării, absolventul agronom îşi făcu stagiul chiar la G.A.C. din Luna, pentru a intra în 1957 pe poarta vechiului castel ca primul ţăran inginer, născut pe acele locuri. Macarie îşi iubeşte deci satul de două ori mai mult: o dată aşa cum i-e drag fiecărui om pămîntul natal, a doua oară, aşa cum poate fi scump pămîntul unui agronom ce-i înzeceşte dărnicia firească.

2. NIMENI NU-I FILOZOF LA EL IN SAT...

Poate credeţi că, dacă feciorul de ţăran s-a întors acasă inginer, munca a mers uşor, ca pe roate? Doar se întîlnea cu foştii colegi de bancă, şi cu tovarăşii de joacă din copilărie, cu oameni în vîrstă care-l văzuseră mergînd copăcel în iarbă... Şi greu e cui te vede de-o palmă, să te respecte cînd te-ntorci.. un cap mai înalt la minte chiar dacă la trup eşti mai mărunţel, ca Macarie.. „Cunoaşteţi şi dv. proverbul: Nimeni nu-i filozof în sat la el". De-un străin s-ar fi sfiit mai mult. Un om de altă etate s-ar fi făcut mai repede respectat. Dar uite nevoia: „Vine feciorul lui Hedeşiu de la carte şi vrea el să ne-nveţe pe noi cum să arăm şi semănăm mai cu spor. Vrea puiul să arate cloştei cum se scot puii".

Intoarcerea lui Macarie în sat n-a fost deci numai o cale triumfală, cum îşi închipuia uneori studentul. Totul e însă să nu te întristezi de pomană şi să ai încredere... În ce? În:

3. PUTEREA EXEMPLULUI.

Prima grijă a noului inginer agronom fusese tratarea pămîntului cu îngrăşăminte chimice. Cînd foştii lui tovarăşi de joacă au surîs cu superioritate: cum să se asemuie oare pulberea albă cu îngrăşămîntul natural? Hedeşiu nu şi-a mai bătut gura multă vreme. În toamna lui 1957, gospodăria îi procură „pulberea" şi consiliul de conducere îi dă pe mînă 24 hectare în probă. Incercarea moarte n-are. Fapt e că la cules, de pe cele 24 hectare s-au scos 2 000 kg boabe pe hectar, în timp ce la răsărit şi apus, la miazăzi şi miazănoapte, se recoltau numai 1 250 kg. Cu această primă victorie şi-a cîştigat Macarie Hedeşiu stima şi dragostea foştilor colegi de bancă şi a părinţilor lor. De atunci însă a păstrat şi pasiunea experimentului. Pe loturi mai mari sau mai mici a încercat soiuri noi de grîu (Ponca, Harac, Bizostea. 4) şi porumbul dublu hibrid 56, (ori porumb 1 H s 101). Loturile experimentale aveau menirea să afle preferinţele cerealelor celor mai alese pentru pămîntul său natal... Dar numai cu ştiinţa lui şi bunăvoinţa pămîntului, n-ar fi făcut destulă treabă proaspătul inginer. Trebuia să-i antreneze şi pe ceilalţi. Una din problemele de loc uşoare era cea a prezenţelor. Pămîntul poate fi al tuturor, dar cît timp conştiinţa fiecăruia nu e la înălţime, cît timp echipa nu e completă, ţarina nu rodeşte cu toată puterea ei. Cu ajutorul organizaţiei de partid în rîndurile căreia a fost primit inginerul nostru în anul 1960, cu sprijinul preşedintelui gospodăriei şi al sfatului popular comunal, Hedeşiu a ştiut să crească răspunderea personală a brigadierilor şi a fiecărui ţăran în parte. Unul din mijloacele principale de întărire a acestui spirit a fost principiul retribuirii nu doar pe zilemuncă, ci şi pe randamentul, pe productivitatea lor. Aplicînd această măsură dreaptă de plată şi răsplată, oamenii au făcut din cele 1 400 hectare ale gospodăriei un pămînt mult mai darnic, decît fusese moşia lui Kendy, Teleky şi a lui Augustin Pordea... Nu e de mirare că inginerul Hedeşiu şi-a cîştigat încrederea consătenilor care l-au ales deputat acum patru ani şi l-au propus candidat pentru sfatul comunal şi în alegerile ce ne stau înainte. Treptat, în Luna de Jos s-a dezminţit proverbul: „Nimeni nu-i filozof la el în sat".

Hedeşiu nu mai e azi singurul intelectual din sat. Doctori, profesori, ofiţeri, ingineri au ajuns mulţi din fiii ţăranilor care munceau odinioară moşia magnaţilor şi bogătaşilor. Iar brigadierul Simion Hedeşiu (ca la ţară, numele patronimic e comun unui trunchi întreg de sat), face şcoala zootehnică la Turda. Simion Buia, brigadierul cu 9 ani vechime, e absolvent al şcolii din Tg. Jiu. Preşedintele însuşi, Octavian Rusu, are şcoala din Bistriţa.

Cît despre nivelul de viaţă? 80 de case noi, concedii la băi pentru colectivişti cu renume. plătite de gospodărie. grădiniţă de copii, începerea electrificării în cursul acestui an, căminul cultural care a montat „O noapte furtunoasă", „Titanic vals" şi... fie-mi îngăduită o mică amintire personală:

În 1956, am primit o scrisoare prin care eram anunţată că „premiera pe ţară a poemului dv. „Fata Apelor" a avut loc pe scena căminului cultural din Luna de Jos. Ursitoarele le-am îmbrăcat ţărăneşte, iar zînele ne-am gîndit cum să le înfăţişăm şi le-am dat straie de oraş, taioare...". Vă închipuiţi emoţia unui poet cu primul şi ultimul păcat dramatic pe conştiinţă, cînd i se anunţă premiera pe ţară într-un sat al cărui nume îl afla prima oară din această scrisoare... Era tocmai anul cînd inginerul Hedeşiu ieşea absolvent al Institutului Agronomic. Era anul cînd „ursitoarele" îi urzeau şi lui destinul de inginer agronom al gospodăriei colective din Luna...

Şi seara, în căminul cultural al satului, unde m-am întîlnit cu oamenii din Luna şi parte din interpreţii poemului, aveam senzaţia că trăiesc cel mai frumos basm popular modern, care se deosebeşte de celelalte basme prin înfăptuirea miraculosului, prin realismul cu care schimbă socialismul faţa pămîntului şi faţa omului...

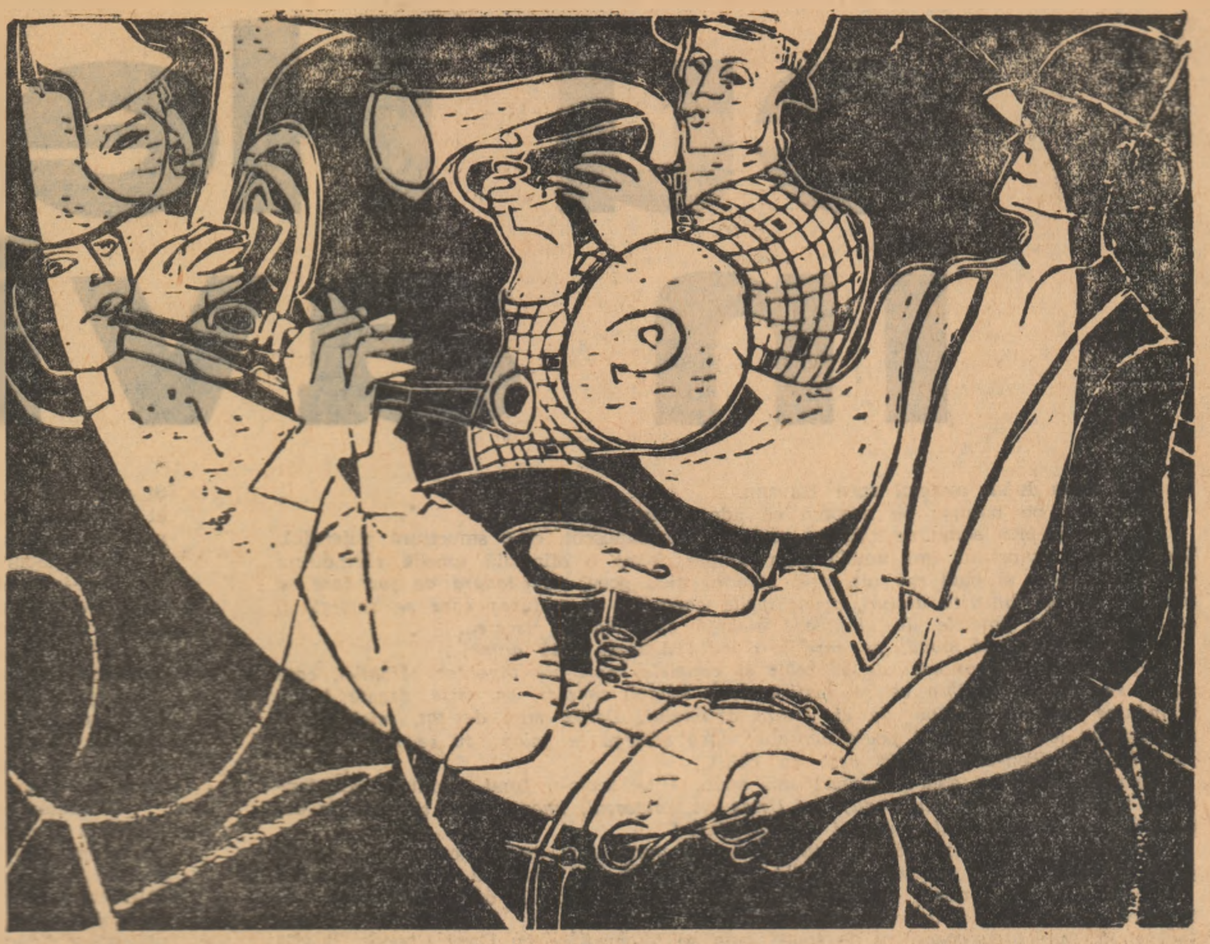

ALMA REDLINGER — Orchestra gospodăriei colective

Pasiune, conştiinţă, frumuseţe

Elogiul dragostei

Ultima oară cînd am fost în comuna Munteni, raionul Tecuci, Ioniţă Muşat era preşedintele sfatului comunal. De atunci are tot funcţia de preşedinte, numai că şi-a schimbat sediul; acum este preşedintele gospodăriei colective.

Timpul, despre care se spune că nu iartă, l-a schimbat totuşi foarte puţin. Ioniţă păstrează un aer nostalgic, povesteşte sau mă lasă pe mine să-mi amintesc cîte ceva din campaniile de vară sau din vremea cînd se ducea munca de colectivizare.

— Pe Costin Turcu îl mai ţii minte?

Il ţin minte şi pe Costin Turcu şi pe Ion Postolache şi pe Nică Miron...

Gerul adunat de pe drum începe să se topească, omul de serviciu de la sediul gospodăriei are grijă să întreţină focul, iar căldura ne învăluie plăcut şi ne dezmorţeşte.

— Mda! reia Ioniţă Muşat. Turcu trebuie să vină dintr-un moment în altul. Ştii că a fost ales brigadier? E un om foarte destoinic.

— Şi Miron?

— Miron e preşedintele sfatului popular. Cred că acum e pe la căminul cultural sau pe la casa alegătorului.

— Dumneata candidezi din nou ca deputat?

— Bineînţeles. Pentru a cincea oară.

Discuţia noastră alunecă apoi spre realizările din gospodăria colectivă. Transcriu din carnet cîteva cifre care mi se par deosebit de semnificative: „Fondul de bază la sfîrşitul anului trecut — 4, 5 milioane şi venitul gospodăriei în 1962 — 7 milioane. In ultimii ani au fost construite 11 grajduri cu o capacitate totală de 700 de capete; sectorul zootehnic numără între altele 1500 porcine, 824 vite, din care 250 vaci cu lapte, 3300 de oi, etc., etc.

Aş vrea să aflu însă cîte ceva şi despre el, să înţeleg cît mai bine drumul pe care l-a făcut de la ţăranul harnic şi simplu, dornic să înveţe şi să cunoască, pînă la omul cumpătat şi sobru, pînă la preşedintele gospodăriei multimilionare, priceput şi gospodar, care stă în faţa mea, rezemat de o bibliotecă bogată şi foarte diversă, biblioteca lui personală — „de serviciu", cum îi place să zică — cu cărţi strict necesare, de care are nevoie „în fiecare zi".

— Acum ce te preocupă?

Ioniţă Muşat face un semn vag, în sensul că îl preocupă multe!

— Multe. Şi dezvoltarea gospodăriei, şi bunăstarea comunei, şi tovarăşii mei de muncă, colectiviştii. Ba mă preocupă, dacă vrei să ştii, şi luptele de la Troia.

Profesorul de istorie, care mă însoţeşte, îmi risipeşte nedumerirea, explicîndu-mi că în satul Ţigăneşti, care aparţine de comuna Munteni, s-au făcut nişte descoperiri arheologice interesante. Au fost găsite urme de aşezări scitice şi se crede că între locuitorii de aici şi vechii greci ar fi existat legături încă pe vremea războiului troian.

— Iar eu — zîmbeşte preşedintele gospodăriei colective — m-am apucat să citesc epopeea homerică. Ce vrei, dacă nu ţinem pasul, ne-o iau înainte elevii de şcoală!

Ţin minte o întîmplare din 1959, aş spune o întîmplare tipică pentru felul de a fi al lui Ioniţă Muşat. Fiind preşedintele sfatului popular comunal, Muşat se angajase ca pînă la alegeri să ridice „la roşu" clădirea nouă a căminului cultural. Meseriaşii tocmiţi terminaseră zidăria, li se dăduse şi bani pentru lucrul efectuat, iar ei plecaseră la oraş, urmînd să vină peste cîteva zile să pună acoperişul şi să monteze uşile şi ferestrele. Trecură însă mai bine de două săptămîni fără ca vreunul din aceştia să se reîntoarcă. Muşat a trimis un delegat la Tecuci să-i caute, dar nu i-a mai găsit. Se angajaseră probabil în altă parte. Intre timp, iarna se zbirlise, iar căminul cultural arăta ca vai de el. Cum ningea afară, aşa ningea şi înăuntru. Era jumătatea lunii februarie, pînă la alegeri mai rămăseseră douăzeci de zile, şi promisiunea făcută sătenilor nu mai putea fi realizată. Atunci Ioniţă Muşat lăsă parte din treburile sfatului pe seama vicelui, chemă brigada de tîmplari a gospodăriei colective şi împreună cu ea, lucră zile în şir, uneori chiar şi nopţile, astfel că pînă la începutul lui martie, căminul cultural fu terminat „la roşu". Am relatat toate acestea fiindcă mi-am dat seama că Muşat are un adevărat cult pentru sentimentul datoriei. Amintindu-i întîmplarea de mai sus, mi-a spus:

— Ştii ce? Eu stimez pe omul care se ţine de cuvînt. Dacă te angajezi cu ceva, munceşte, zbate-te, realizează. Dacă nu te simţi în stare, lasă-l pe altul, că nu-ţi ia nimeni capul. Dar să nu încurci lumea! N-am să dau niciodată nici doi bani pe acela care îşi justifică nepăsarea sau incapacitatea scormonind „motive obiective".

Omul de serviciu deschise uşa şi ne anunţă:

— A sosit maşina gospodăriei.

— Să mergem — ne invită Ioniţă Muşat.

Afară, în curte, aştepta Costin Turcu.

Lotul

Pînă nu de mult, Costin Turcu, deputat şi candidat în noile alegeri, se specializase cu construcţiile din comună. El a condus, de altfel, lucrările efectuate pentru ridicarea celor două şcoli, una de şapte, alta de patru ani. Acum însă, s-a „reprofilat" — cum spune în glumă preşedintele — se preocupă de conştiinţele oamenilor. Costin Turcu este foarte mîndru de această sarcină delicată şi ar fi în stare să-ţi vorbească despre ea la nesfîrşit.

— Vedeţi — îmi explică el — se poate spune că am intrat într-o nouă etapă. In gospodărie, de pildă, nu se mai pune astăzi problema dacă să construim cutare sau cutare lucru, dacă mai trebuie să dezvoltăm un sector sau altul. Colectiviştii s-au convins de toate astea, fiindcă lucrăm laolaltă de 13 ani. Noi dăm acum o bătălie nouă, luptăm să le formăm oamenilor conştiinţa că trebuie să se ataşeze cu totul gospodăriei colective, adică cu trup şi suflet! Cu un an sau doi în urmă, unele echipe şi brigăzi alergau să adune cît mai multe zile-muncă, nu-i interesa în ce fel le adună, era adică o muncă cantitativă. Bineînţeles, cointeresarea materială, bunăstarea individului, n-o neglijăm nici acum. Dar cum? Ia să vedem cum, în ce fel putem împleti interesele individului, cu cele largi, generale, ale gospodăriei?

Preşedintele îl urmăreşte admirativ, ştie unde vrea să ajungă brigadierul şi este gata să-l ajute:

— Costine, dă un exemplu concret.

— Uite şi un exemplu concret! admite brigadierul. Astăvară, la prăşitul porumbului, aveam o parcelă de 50 de hectare de pe care ne propusesem să realizăm 250 de tone boabe, adică 5000 de kilograme la hectar. (Au ieşit cu 25 tone mai puţin, că anul n-a fost tocmai prielnic) Pămîntul acesta cerea o îngrijire deosebită. Le-am spus oamenilor: „Hotărîţi voi singuri cine să treacă la lotul experimental". Unii, şi nu puţini, au preferat loturile obişnuite, fiindcă acolo se puteau scoate mai multe norme. Toamna, după cules, am făcut socoteala laolaltă. Cei de pe lotul experimental aveau, e drept, zile-muncă mai puţine, dar produsele realizate (4500 kilograme boabe la hectar) depăşeau cu odată şi jumătate pe ale celorlalţi, aşa că ei au fost mai cîştigaţi. Şi le-am spus atunci din nou: „Dacă lucrăm la calitate, cîştigăm şi noi şi gospodăria. Fiindcă una e să lucrezi după „datină", şi să scoţi la hectar 2–3000 de kilograme şi alta-i să lucrezi după agrotehnică şi să realizezi 5000! Socoteala e simplă. Anul acesta, colectiviştii din brigada mea au hotărît să mărim lotul. Cam aşa stau lucrurile cu conştiinţa..."

Stîlpii

Spre seară m-am dus la candidatul Postolache acasă.

Intotdeauna am asociat firea acestui om de însăşi natura ţinutului în care trăieşte. Uneori îl comparam cu Moromete, fiindcă Postolache are ceva din eroul remarcabilului roman, dar un Moromete evoluat, plin de viziune. Postolache are filozofia colectivistului conştient că trăieşte într-un moment istoric cu totul deosebit. O cuvîntare pe care a ţinut-o în 1956, la o adunare generală a gospodăriei colective, unde se dezbătea problema avutului obştesc, începea cam aşa: „Eu zic să facem şanţurile de la marginea şoselei mai adînci, adînci şi late, cam de un metru-doi".

— Ce te legi de şanţuri, Postolache? Apa are destul loc să se scurgă şi aşa!

— Are, nu sînt contra, numai că eu mă gîndeam nu la apă, mă gîndeam la ce zicea tovarăşul Muşat despre Cristea, care le cam bea. Dacă s-ar săpa şanţurile de la marginea şoselei mai adînci şi mai late, adică de vreun metru-doi, Cristea ar băga seama, n-ar mai da pe alături; adică ar merge drept, cum îi şade bine unui colectivist. La asta mă gîndeam eu, nu la apă!

Intîlnindu-l după adunare, i-am lăudat vorbirea şi i-am spus că mi-a mers la inimă.

— Da — admise Postolache cu seriozitate — dar să ştii că propunerea cu şanţurile e chiar adevărată, n-am spus-o numai drept pildă...

Vechea mea cunoştinţă locuieşte în partea de sus a satului, în apropierea căminului cultural şi şi-a ridicat o casă de toată frumuseţea. M-a primit cu multă bucurie. Şi el, şi soţia lui, o femeie foarte ospitalieră, mi-au povestit o sumedenie de lucruri pe care, poate, le voi scrie cîndva. La plecare, vrînd neapărat să-i văd casa mai bine, şi pe dinafară, am zăbovit o vreme în curte.

— Nene Postolache — l-am întrebat — ai o casă foarte frumoasă, dar de ce ai sculptat stîlpii? Treaba asta cred că ţi-a luat o groază de timp.

Postolache se uită la mine fudul:

— Iţi place?

— Imi place mult de tot, dar de ce i-ai sculptat? In părţile acestea nu există o asemenea datină.

— Nu există, e drept, dar eu i-am săpat ca să nu stea singuri...

Inţelegi? Postolache a sculptat stîlpii casei cu răbdare şi meşteşug ca să nu stea singuri. Aşadar, acolo, la Munteni, pe lîngă bunăstare, oamenii au nevoie şi de frumos.

Manole AUNEANU

sentimentul iernii

Desen de RADU GEORGESCU

Mă-ntorc pe drum de sănii, cu chiciură pe gene,
Pe lîngă-aceste dealuri, enorme damigene
Cu parii viţei albe-mpletiţi pînă-n tării.
Tăcerea cît de beată-i căzută peste vii!
Butoaie nu mai sună, găleţile-s luate
Să măsure nutreţuri de boabe, şi bucate,
Şi sfecla şi cartofii la porci, ori la viţei
Să ducă ţiţa caldă. Şi totuşi dacă vrei
Să-ţi mai aduci aminte de toamnă, poţi să treci
Pe unde cerul verii-i turnat în cupe reci,
Şi unde, lîngă teascuri, butoaiele la rînd
Sînt grele de lumină, de piatră, de pămînt,
De ploaie şi de vînturi, de brumă şi de var.
Cît aur se răsfrînge şi-ntîrzie-n pahar
Parcă din faţa coastei cu piersicul stingher
Păzit acum în geruri cu suliţe de fier.
De viţă ce să spunem? Nu i-a rămas afară
Din părul de aramă ce-l despleteam as-vară
Nici o şuviţă. Uite-o-mbrăcată-n nouă rochii,
Frumoasa noastră, prinsă de somnul
Babei Dochii.

Şi iarăşi sorb din gerul ca un vinars de prune
Lăsînd în voie caii în zborul lor să-şi sune
Departe zurgălăii, loviţi de bună seamă
În cupa zării-ntoarsă cu buza către cramă,
Şi pier ca o nălucă, luat uşor de gînduri
Pe străzi lăsate-n urmă şi-aici peste pămînturi.
Vă clătinaţi în mine voi dealuri şi te clatini
Amurg din amintire întors şi dintre datini, —
Hei, coame negre, coapse şi pulpe, voi, buiece,
Cine v-a plîns de milă că vremea voastră trece.
Şi v-a oprit din goană, văpăi nepotolite,
Cu zarea prinsă-n boturi şi stelele-n copite?
Cît zborurile voastre mi-s date să mă-mbete
Sub cerurile iernii brăzdate de rachete,
Cu cine să vă-asamăn mai mult şi să
v-apropii,
Voi, zeităţi trezite din marginile gropii?
Vi-i pieptul strîns în hamuri de gheaţă şi
de platin,
Fuioarele suflării-mprejurul meu le clatin.
N-aveţi zăbale-n gură şi-n mîna mea nu-s frîie,
Doar gîndurile-n voie-s lăsate să vă miie.

În urma mea, oraşul. O, brad frumos... podoabe,
Zăpezile-s vărsate-n canaluri, şi în roabe
Prin curţi, butucii cară miresmele pădurii
Şi mucegai din beciuri. Şi iarăşi daţi căldurii
Ne-apropiem spre seară de geamuri, la perdele,
Să coborîm amurgul de purpură cu ele.
Peste oraş vîrtejuri se prăbuşesc în gol
Şi dau în disperare luminilor ocol,
Şi parcă urşi în turmă sînt duşi pe străzi,
urlînd.
La uşă cîte unul oprit din cînd în cînd,
Işi freacă blana plină de ţurţuri, cînd
la geamuri
Se mişcă, nu ştii, turme de reni, ori numai
ramuri
Se-mbrăţişează, negre, în viscol, cu antene,
Din infinit să-ntoarcă mesaje pămîntene.

O noapte lungă strînsă din cărţi şi de la poluri,
Îngrămădită-n valuri de vînt pe la subsoluri,
Tîrîtă de tramvaie, sub fulgere ciudate
La cotituri şi dusă spre margini îngheţate,
O noapte cu pieţe pustii şi poduri şterse,
În care numai flăcări mai pot să se reverse
În forme şi lingouri, sub prese şi ciocane,
Trezită de sirene la orele bălane
Şi-ntoarsă către ziuă în lăzile cu pîine.
O noapte lungă dusă-n vîrtejuri către mîine.
Şi eu, stăpîn acestui miracol şi-aşteptîndu-l,
Mă-ntorc din nou la drumul de sanie cu gîndul.

Îmi ies în cale plopii şi sălciile mele,
Cu aburul suflării pămîntului pe ele,
Comuna nu-i departe, şi dealurile-n urmă
Pe muchea lor duc norii amurgului în turmă
Şi-ascult în amintire chemări tîrzii de graur.
Sub asfinţit, zăpada se lasă ca sub taur,
De patima rodirii gemînd fără putere,
Rîvnindu-l într-un tremur de gheaţă şi-n
tăcere.
I se lovesc de pîntec luceferii şi sună
Zvîcnindu-l parcă-n uger tot laptele din lună.
Seminţele ieşite încearcă să-i aţîţe
În nări văpaia stinsă şi-ncremenită-n ţîţe,
Şi doborîtă parcă de sînge şi povară,
De dragostea chemată în fiecare seară,
Se-ntinde-n aşternutul pămîntului, poftind,
Flămîndă, fînul nopţii cu pulbere de-argint.

Ion HOREA

DOUĂ CHIPURI

de NICOLAE JIANU

de curînd, însemna punctul cel mai înaintat și mai ofensiv al construcției marii hidrocentrale.

Dispensarul medical se afla pe malul drept al apei, cam la o sută de metri de intrarea în chei. Înălțată pe o temelie de piatră, baraca avea o înfățișare elegantă și cochetă, de vilă, cu totul deosebită de celelalte, mai modeste și mai sobre. Fusese ambiția cuiva să pună în această clădire puțină artă, s-o detaseze de restul adăposturilor provizorii. Se va fi gîndit probabil acel constructor că mica lui vilă de lemn avea șanse să rămînă în picioare și după construirea barajului, că va locui cineva în ea, chiar acolo, sub tumultul necontenit al apei. Deocamdată, aici e un dispensar medical, pentru nevoile sectorului baraj și ale altor șantiere din susul apei, Valea Lupului, Valea cu Pești, și mai departe pînă la Vîslan. La început a venit aici o asistentă medicală, o fată de douăzeci și doi de ani. Curînd se dovedi că e nevoie și de un medic, și veni unul detașat de la spitalul din C. Despre această detașare se vorbea uneori în șoaptă, dar nimeni nu-și bătea capul cu o asemenea mișcare frecventă în lumea veșnic schimbătoare a șantierului. Un om putea să treacă dintr-un sector în altul, din motive care țineau de nevoile șantierului sau de persoana lui. Încît prezența doctorului Brătuș, la șantierul baraj, putea să dea și a dat loc la comentarii felurite, nimeni neputînd spune cu siguranță, dacă sînt îndreptățite sau nu. Doctorul Brătuș însuși, fiind un om înclinat să se vadă cel puțin cu o palmă mai sus decît ceilalți semeni, deși știa că se vorbește pe seama lui, rămînea neturburat și-i trata pe toți cu un soi de bunăvoință rece care putea să pară profesională, dar în realitate era o trăsătură de caracter. Împlinise treizeci de ani și se născuse în spiritul său credința primejdioasă că lumea îi rămăsese datoare și că lumea va veni cîndva la el să-i ceară iertare și el va urca repede treptele pe care nu fusese lăsat să pășească. Ascunzîndu-și bine această credință, trecea drept un om cumsecade. Cu unele ciudățenii. Dar care om nu are ciudățenii?

Venise la baraj pentru Olimpia Mavru, asistenta numită aici înaintea lui. Își instală un pat în cea de a doua cămăruță a barăcii. Își aduse apoi puține cărți, o masă, o oglindă și un lavoar. Olimpia venea în fiecare zi de la C. unde ocupa o garsonieră în blocul celor necăsătoriți. Brătuș venise împotriva voinței ei, trecînd cu o ușurință surprinzătoare peste unele considerente, pe care o femeie le vede mult mai limpede și au o mare importanță pentru conștiința ei. Dar cedase, făcînd acel efort de rațiune de care oamenii sînt capabili cînd vor să ajungă la un liman, chiar atunci cînd asta ar aduce pentru ei suferințe. Pentru cei care cunoșteau legătura lor mai veche, era de neînțeles o anume stare de tensiune, o nemulțumire ascunsă care se arăta în mișcările și în vorbele lor. În unele împrejurări păreau chiar dușmani, stăteau gata să-și arunce acuzații grave și iremediabile, și tocmai caracterul acut al acestor nemulțumiri îi silea să tacă.

În dimineața aceea care începuse cu ninsoare tihnită și se burzuluise apoi, degenerînd într-o zi de iarnă cu viscol, ei se găseau amîndoi în camera dispensarului. Cu puțin înainte, pansaseră pe un tînăr muncitor, lovit la picior de un vagonet, și în încăpere stăruia un miros puternic de iod. Brătuș punea mereu lemne în soba de tuci, își freca mîinile, apoi se așeza în scaun și relua lectura unui roman de Hemingway. La un moment dat, zise, fără să ridice ochii de pe carte:

— Americanii ăștia sînt niște monștri...

Olimpia stătea în fața ferestrei și urmărea jocul nebun al fulgilor. Se întoarse pe jumătate dar nu spuse nimic.

— Se ucid ca fiarele, mai zise Brătuș. Este uluitor cît de ușor se omoară pentru bani...

Ea își întoarse din nou privirea spre fereastră. Stătea cu mîinile în buzunarele halatului, cu fața aproape lipită de geam. După cîteva clipe, Brătuș lăsă cartea pe genunchi și se uită la ea. Se uită la profilul ei, desenat pe lucirea cețoasă a geamului, la nasul ei mic și puțin coroiat. Văzut așa, chipul ei avea ceva sever și neinsuflețit. „Seamănă cu o pasăre de pradă, gîndi Brătuș. Și mîinile îi sînt uscate, și ochii înghețați, toată ființa ei are o duritate ucigătoare. De unde vine asta, cum e făcută ea? E incapabilă de trăiri intense și prelungi, n-are sensibilitate..."

Se ridică, făcu cîțiva pași prin cameră și se apropie de ea.

— Cumplită vreme, zise, cu un fel de nepăsare.

— E frumos, vorbi Olimpia și se apropie mai mult de fereastră.

El rămase cu privirea pironită de spatele ei, văzu apoi părul negru care-i ieșea din bonetă, și pielea gîtului, brună. Coborî ochii spre coapsele mici, rotunjite de îmbrăcămintea groasă și spre picioarele subțiri, încălțate într-un fel de șoșoni de stofă neagră. „Sigur, ea e, și nu-mi dau seama dacă e frumoasă sau nu, dacă e interesantă măcar. Sînt într-adevăr îndrăgostit? O iubesc eu într-adevăr, sau e una din nenumăratele capcane ale vieții, în care imaginația mea s-a încîlcit și-i împrumută ceea ce nu are?" Încertitudinea asta îl infuria totdeauna pentru că se simțea prizonierul unui joc neclar și primejdios. Se înfurie și acuma. Cu o moliciune voită, îi apucă umerii și o trase ușor spre el. Ea se supuse și Brătuș își lipi gura de urechea ei. O adună mai mult lîngă el și o sărută și ea îl lăsă să facă ce vrea, parcă i-ar fi fost mamă, n-o mirau și n-o aprindeau gesturile lui. Brătuș nu știa bine de ce o ia în brațe, dar mai știa că nu se poate stăpîni, că prezența ei îl deșteaptă totdeauna o mare nevoie de a se prăbuși în acte fără rațiune, fulgerătoare și uscate, ca și cum ar respira aer fierbinte care nu-l potolește niciodată. Dar dincolo de aceste vîrtejuri erotice mai era în ființa ei un tărîm necunoscut, la care el nu ajungea și nu-l putea dibui.

Cînd izbucniră explozile, o lăsă din brațe și ascultară amîndoi cele douăsprezece bubuituri adînci și prelungi, pînă cînd se scurseră și se auzi iar numai vîntul fluierînd. Puțin după aceea intră un om în pufoaică, înzăpezit și ud. Dădu bună ziua, apoi vorbi ca pentru sine:

— Ce putoare de vreme: Da' aici e bine, că-i cald...

Răsuflînd adînc și gemînd, se dezbrăcă de pufoaică, ieși pe sală și o aruncă pe o bancă. Omul era în tratament și Olimpia îi făcu o injecție. Brătuș parcă nici nu-l văzuse; citea iară în cartea lui. După ce pacientul plecă, vorbi cu un sunet ce părea îndelung folosit:

— Iar te-ai stins. S-au întors zilele tale limpezi.

Ștergînd instrumentele și pregătindu-se să le pună să fiarbă, Olimpia răspunse fără ezitare:

— Da, mă gîndeam ce căutăm noi aici. De ce ne-am refugiat aici, de ce ne ascundem?

— Poți spune asta despre mine. Tu nu te-ai refugiat, ai fost *numită* aici.

— Voiam să fiu singură.

— Pînă cînd? făcu Brătuș și ochii i se mărîră deodată.

— Nu știu. Cineva trebuia să facă ceva. Ești un om slab, sau laș, sau...

— Sau?

— Sau te temi de ceea ce numești iubirea ta, pasiunea ta. Vorbești mult despre ea, o exagerezi și o umfli și în timpul acesta am obosit amîndoi. Brătuș își mușcă buzele, încercă să rămînă liniștit și zise cu glas nesigur:

— Asta-i o treabă a conștiinței mele. Te-am iubit, nu știam ce se întîmplă dincolo, credeam că am să mă înalț și iată că ne prăbușim.

— Încă nu m-am prăbușit. Trebuie să plec de-aici, nu mă pot mișca pînă atunci.

— De ce să pleci de-aici, acum, tocmai acum? Ce-ai să faci dincolo, unde aștepți să ajungi?

— Acolo am să fiu eu, în sfîrșit eu.

— Nu știu, cred că un om poate fi el oriunde.

— O lozincă.

— Foarte adevărată. Eu cred în ea. Eu sînt un om simplu.

Brătuș se ridică de pe scaun și începu să se plimbe gînditor. Îi juca acum în minte chipul celeilalte și-și dădu seama că e încă prizonier, că el se află încă în matca veche, că, de fapt, nici nu se zbate să iasă din ea, de teamă să n-o piardă. Și tocmai această certitudine îl făcu să se oprească în fața Olimpiei și să-i spună cu dispreț mascat de o căldură silită:

— Da, ești un om prea simplu. Te mulțumești cu o cameră și cu niște cizme de cauciuc, ca să poți înota prin noroaie. Lumea asta, lumea asta obscură și murdară, care socotește că i se cuvine totul. Îți place să fii robul ei.

— De ce n-ai fugit la timp de-aici? întrebă Olimpia cu un fel de stăpînire dureroasă.

— Știi de ce, știi tot. Fiindcă sînt un om bun, nu pot s-o calc în picioare. Oh, tot mecanismul ăsta stupid al sentimentelor sclerozate... Tirania asta a visurilor fără acoperire.

— Și ai ajuns să nu mai vrei nimic sau să nu mai știi ce vrei. Îi faci vinovați pe bieții oameni, totul e urît pentru tine, și rău, și împotriva ta. Urăști oamenii și-i îndepărtezi de tine. Și pe mine mă urăști, dar mă păstrezi din egoism, pentru că ești singur, ți-e frică de singurătate.

— Taci, n-ai să înțeleg niciodată.

Durerea aceea stăpînită și ascunsă din mîndrie, năvăli pe fața ei și păru dintr-odată mai bătrînă, lumina din ochi i se stinse. Trebuia să spună acum ceea ce gîndea de mult și vorbi fără șovăire:

— Nu trebuia să vii aici, ai întunecat tot, mă iei în brațele tale și crezi că-i de ajuns. Nu crezi, îți închipui, te minți, știi c-o să treacă totul și o să rămînem niște schilozi. Te-au lăsat să vii aici pentru că nu te mai puteau suporta acolo.

Brătuș primea loviturile cu liniște. Își mușca doar buza de jos și-și frămînta mîinile în buzunarele halatului. O privea însă cu acea atenție rece, sleită, care nu se oprea niciodată la zbuciumul femeii, ci la trupul ei, la înfățișarea ei. Și iar se întreba ce anume îl leagă de ea. Un fior subțire, provocat mai mult de amintiri decît de dorință, îl făcu să-și plece privirea. Dar după cîteva clipe, aproape speriat că n-o mai dorea, se repezi și o îmbrățișă cu o patimă exagerată. Ea îl așteptă să se astîmpere și spuse în șoaptă:

— Ești foarte departe de mine. Ai vrut prea puțin. Lasă-mă.

El tăcu, dar știa că n-o va lăsa, pentru că asta ar fi rănit orgoliul lui, singurul sentiment pe care-l simțea trăind cu putere. Își dădea seama că dacă Olimpia ar fi îmbătrînit deodată foarte tare, sau ar fi murit, putea îndura totul cu resemnare, spunîndu-și că fatalitatea îl copleșea din nou.

Olimpia stinse flacăra de sub casoletă, apoi își aprinse o țigară. Cineva deschise cu violență ușa de la intrare, tropăi pe sală și năvăli înăuntru.

— Tovarăși, un om a fost electrocutat, vorbi gîfîind cel care intrase. Veniți repede, poate că n-a murit.

— Unde s-a întîmplat asta? întrebă Brătuș moale.

— Pe Valea lui Stan. Lucram amîndoi la niște cabluri trîntite de furtună. Lucram cu clește izolate, dar nu știu ce s-a întîmplat că am văzut deodată o flacără și omul a căzut la pămînt.

— Ce curent aveți?

— 220 alternativ...

— Ei, e gata, făcu Brătuș. Mai suflă? Ce culoare avea?

— S-a învinețit, nu mai răsufla.

— Cît e pînă acolo?

— Vreo doi kilometri, n-am avut cu cine să-l car încoace, haideți dumneavoastră.

— Nu se mai poate face nimic, e pierdut, mai zise medicul. Chiar dacă l-ai lăsat în viață, pînă ajungem noi... Cum dracu ați făcut? Totdeauna...

— Nu se poate, trebuie să fugim acolo, spuse Olimpia, uitîndu-se cu un fel de spaimă la Brătuș.

— Știi ce înseamnă Valea lui Stan? întrebă acesta. Ai fost vreodată pe-acolo? Dacă vreți, aduceți-l aici.

Olimpia parcă crescu deodată, duse mîna la piept, oftă adînc și-i spuse electricianului:

— Haidem.

Luă trusa, își aruncă haina pe umeri și ieși, urmată de electrician. Vîntul se liniștise dar ningea abundent, nu se vedea decît la cîțiva pași.

— Pe unde? întrebă Olimpia.

— Dincolo de baraj, pe pîrîu în sus, la dreapta...

— Tovarășe, coboară în albie, este acolo o cabină cu telefon. Cere spitalul, să trimită repede o Salvare, sau un camion, ceva, iute. Mă ajungi din urmă. Vezi, poate mai vine careva cu noi.

Omul aproape se prăbuși spre apă și Olimpia începu să alerge pe drumul îngust. Nu se gîndea la nimic, nu se temea, alerga, voia să ajungă acolo repede, chiar dacă accidentatul era mort. Trebuia să ajungă acolo. Se pomeni întrebîndu-se: „Ce face el acum, ce face? Cum de m-a putut lăsa singură?" Se opri și cercetă malul. Apa abia se zărea, nu putea ști unde începe valea. Se auzi strigată din urmă:

— Luați-o pe aici, treceți apa, aveți grijă, stați puțin...

Electricianul o luă de mînă și o trase după el, în apă. Era obișnuit, se ținea bine. Văzînd-o speriată și nesigură pe picioare, o luă în brațe și o purtă gîfîind, cu eforturi mari. Aproape de mal alunecă pe o piatră și căzu într-un genunchi. Înjură crîncen și se ridică cu o putere disperată. Exista o cărare, dar nu se mai vedea și o luă pe vadul pîrîului, printre bolovani și trunchiuri putrede. De cîteva ori, Olimpia simți că se prăbușește, își sprijini palmele pe genunchi și merse așa, fără să se gîndească prea mult, fără să se uite în sus, pe vadul care se strîmta și o amenința cu învălmășeala lui sălbatică. Electricianul mergea înaintea ei, la vreo douăzeci de pași. Se uita din cînd în cînd înapoi, dar n-o mai ajuta. Și ea merse singură, simțind cum se sufocă. Se oprea cîte o clipă și-și auzea inima zvîcnind în tot trupul. Îi venea să plîngă, dar nu-și mărturisea de ce anume, se lăsa să creadă că efortul acesta neobișnuit e de vină, că în afară de asta nu mai e nimic.

Ajunseră în sfîrșit pe un mic platou mai luminat, pe care se vedeau niște colaci de sîrmă. Olimpia crezu că aici e locul accidentului și se lăsă în genunchi, pentru că picioarele îi tremurau și n-o mai țineau. Dar văzu că electricianul merge înainte și ea se ridică atunci ca un animal înjunghiat și se tîrî mai departe. Dar nu mai erau decît o sută de metri pînă la cortul în care zăcea omul electrocutat și ea îi străbătu ca într-un vis. Nu mai simțea nici o durere, nu-și mai auzea nici inima, dar gîndul că omul e încă viu căpătase acum o acuitate care o împingea spre el ca o putere din afară. Trebuia să fie viu, ea avea nevoie de viața acelui om.

Intră de-a bușilea în cort și se aplecă, gîfîind, pe fața de culoarea pămîntului galben. Deschise trusa și strigă:

— Dezbracă-l, desfă-l la piept.

— Mai trăiește? întrebă electricianul, obosit și el, și turburat.

— Nu știu. Cum îl cheamă?

— Zaheu, Vasile Zaheu, e bucureștean, are doi copii.

Olimpia se aplecă mai mult asupra lui Zaheu, îi șterse fruntea ușor transpirată, împinse în sus pleoapele căzute și se iviră ochii lui fără lucire, stinși. Îi făcu o injecție cu cofeină, lovi de cîteva ori cu palmele obrajii pămîntii, îi desfăcu buzele vinete și-i descleștă fălcile. Începu apoi să-i facă respirație artificială. Mîinile lui Zaheu erau reci și inerte.

— Mai trăiește, tovarășă?

— Nu știu, nu știu, iute, fă-i așa aici, nu apăsa prea tare, prinde doar carnea, numai în sus, așa.

Îi arăta electricianului cum să facă masajul inimii și ea reluă respirația artificială. După cîteva minute îi căută pulsul dar nu stărui, puse urechea pe pieptul umbrit de păr rar, castaniu. Zaheu era un om tînăr, purta mustăcioară subțire și perciuni prelungi, ca niște favoriți. După o jumătate de oră nu se schimbă nimic în starea și în înfățișarea lui, ba chiar Olimpiei i se păru că se răcește mereu și speranța de a-l salva se topea încet și făcea loc unei oboseli cumplite, unei adînci epuizări nervoase. Nu mai trăise asemenea situații, se temea că nu face exact ceea ce trebuie și cum trebuie, se gîndea că Brătuș avusese dreptate. Totuși el n-avea de unde să știe și o lăsase singură, poruncise ca unor argați să-l aducă la dispensar pe accidentat, știind desigur că asta era aproape cu neputință. Mereu atentă la fața lui Zaheu îi agita brațele și-i căuta din cînd în cînd pulsul și ochii. La un moment dat, pe fruntea lui se ivi o broboană de sudoare și Olimpia își lipi buzele de ea, oftă adînc și se uită iute la electrician.

— Mai trăiește, tovarășă?

— Poate, nu știu, nu te opri, nu te opri... scoate-ți haina și pune-i-o sub spate.

Se mai scurse un sfert de ceas și pe fruntea lui Zaheu, în același loc, crescu iarăși o picătură de sudoare. Olimpia îl pălmui de cîteva ori și poate electricianului i se păru că accidentatul se deșteaptă, că începu să strige:

— Zaheu, măi Zaheu, Zaheu bătatule!...

Dar striga doar pentru sine, striga de durere, pentru că el nu credea că Zaheu se va mai trezi.

Pădurea foșnea și prin foșnetul acela încărcat de apă, veni sunetul stins al unei sirene. Olimpia se opri și sunetul se repetă.

— A venit Salvarea, zise ridicîndu-se. Repede, la vale. Ia-l de subțiori!

Îl scoaseră pe Zaheu din cort, Olimpia îl apucă de picioare și electricianul de subțiori, dar nu-l putură duce și atunci electricianul îl apucă singur ca pe un sac și-l puse în spinare. Și începu să coboare zburătăcind pietroaiele, lunecînd, clătinîndu-se, icnind și gemînd, dar nu căzu niciodată și nu ceru ajutor și nici nu se odihni. Și nu scoase nici o vorbă, cînd doi sanitari cu brancardă apărură pe vad. Îl luară binișor pe Zaheu și merseră mai departe, trecură apa și mașina albă porni în goană. Pe drum, un medic continuă mișcările de reanimare. Pe un scăunel pliant, la capul lui Zaheu, Olimpia aștepta. Aștepta cu acea răbdare împietrită și cutezătoare, la care oamenii ajung de puține ori. Era împăcată cu ideea morții lui Zaheu, dar știa că dacă n-ar fi alergat spre el, toate ar fi fost acum altfel, mai urîte și mai nestatornice. Iar el, Brătuș, ar fi cîștigat o victorie tristă.

Pe la cinci după amiază, Zaheu dădu cele dintîi semne de viață. Pulsul îi deveni perceptibil, buzele i se făcură stacojii, o transpirație vîscoasă și rece îi acoperi fața. I se făcură injecții cu morfină și oxigenoterapie. Pe la șase, Olimpia se duse acasă. Era udă și flămîndă, cearcăne mari îi umbreau ochii, mîinile o dureau și îi tremurau. Voia să se întoarcă mai tîrziu la spital, să vadă ochii acelui om și să-i audă glasul, să-și mai treacă odată mîna pe fruntea lui, să știe bine că e caldă.

Cum ajunse acasă, deschise aparatul de radio, se spălă pe mîini, apoi desfăcu o cutie de conserve de pește. Cînd Brătuș deschise ușa, ea rămase neclintită și se uită la el cu acea îngăduință sleită a omului care nu mai iubește. Se uită încă mult timp la figura obosită a celui care sătea în ușă, dar printr-un ciudat fenomen, între ei se așeza fața lividă a lui Zaheu. Încremenirea acesteia, liniștită și fără viață, era totuși mai vie.

Gravură de O. DUBAI

EDITAREA SCRIITORILOR CLASICI

AGENDA

O coordonată esențială a revoluției culturale care se desăvîrșește în țara noastră sub conducerea partidului, o constituie acțiunea largă de revalorificare științifică, în spiritul esteticii marxist-leniniste, a moștenirii literare. În anii puterii populare, retipărirea operelor scriitorilor clasici a încetat de a mai fi o activitate lipsită de discernămînt critic și seriozitate științifică, întreprinsă numai cu scopuri comerciale, cum a fost mai ales în perioada dintre cele două războaie mondiale, cînd editurile particulare speculau necesitățile tineretului studios și dragostea de lectură a cititorilor, dînd în circulație ediții detestabile. Astăzi, reeditarea clasicilor se desfășoară pe criterii bine precizate, cu adevărat științifice, bazate pe învățătura leninistă referitoare la preluarea moștenirii literare. Ceea ce trebuie remarcat, ca un succes însemnat, este faptul că scriitorii clasici se bucură în prezent de o largă circulație în rîndurile maselor de cititori. Ca niciodată în trecut, operele înaintașilor se află la îndemîna tuturor iubitorilor de literatură, în ediții ușor accesibile, bine întocmite, însoțite de prefețe judicioase, apărute în tiraje uriașe, ieftine, plăcute ca aspect grafic. Răspîndirea operelor clasicilor (între care trebuie să încadrăm și scriitori care și-au desfășurat activitatea creatoare după 1900), se realizează astăzi printr-o varietate de forme, adresîndu-se tuturor categoriilor de cititori, cum sînt edițiile academice și alte ediții critice, colecțiile „Scriitori romîni", „Biblioteca pentru toți", „Biblioteca școlarului", „Cele mai frumoase poezii", „Biblioteca țăranului muncitor", la care se adaugă numeroasele ediții de sine stătătoare. La editarea clasicilor colaborează cercetători și editori competenți, buni cunoscători ai problemelor de istorie literară și de textologie, pasionați nu numai să stabilească textul exact al scrierilor înaintașilor, ci și să scoată la lumină, din periodice sau din manuscris, lucrări valoroase uitate sau ignorate cu intenție în trecut. Alături de oameni de știință și cadre didactice universitare cu o bogată experiență în această direcție, cum sînt acad. G. Călinescu, acad. Perpessicius, acad. Al. Rosetti, acad. Tudor Vianu, G. C. Nicolescu, C. Ciopraga, N. I. Popa, I. Pervain, Șerban Cioculescu, activează cu elan și competență critici și istorici literari ca Silvian Iosifescu, Al. Piru, D. Păcurariu, Or. S. Crohmălniceanu, Ion Roman, I. D. Bălan, D. Micu, Valeriu Rîpeanu, Al. Săndulescu, Eugen Simion, Marin Bucur, Mircea Zaciu și alții.

Obiectivele principale ale revalorificării moștenirii literare sînt, în primul rînd, de a reda poporului, la justa și adevărata lor valoare, toate comorile de gîndire și simțire create în trecut. În direcția editării operelor scriitorilor clasici s-au înregistrat, pînă acum, realizări importante. Să amintim că Editura Academiei R.P.R. a tipărit, în condiții grafice excelente, lucrări din literatura noastră veche, apoi volumele IV și V din monumentala ediție a operel lui Eminescu, alcătuită și îngrijită de acad. Perpessicius. Editura pentru literatură și Editura tineretului, mai ales prin colecțiile de popularizare „Biblioteca pentru toți" și „Biblioteca școlarului", au reușit să ofere maselor de cititori ceea ce este reprezentativ din opera fiecărui scriitor clasic. Cu cîțiva ani în urmă, Editura pentru literatură a luat frumoasa inițiativă de a tipări operele clasicilor în ediții critice, complete, realizate la un înalt nivel științific editorial, precum și în ediții cvasi-critice, în colecția „Scriitori romîni". Au apărut de pildă, „Opere" de Miron Costin, primele trei tomuri din ciclul operelor lui I. L. Caragiale și volumul I din opera lui Grigore Alexandrescu. În colecția „Scriitori romîni" pot fi semnalate o serie de ediții întru totul merituoase, demne de apreciat, cum sînt cele două volume de „Cronicari munteni", scrierile lui Ioan Neculce, culegerile „Primii noștri dramaturgi" și „Pionierii romanului romînesc", apoi cele din opera poeților Văcărești, a lui N. Bălcescu, St. O. Iosif, G. Bacovia, G. Topîrceanu, Liviu Rebreanu, G. Brăescu.

Dacă întreprindem însă o analiză mai atentă a modului în care au fost editați clasicii, constatăm că sarcinile pe care le-au avut, mai ales Editura Academiei R.P.R. și Editura pentru literatură în direcția tipăririi de opere complete sau aproape complete, nu au fost totuși duse cu totul satisfăcător la îndeplinire. Observăm în această privință trei deficiențe serioase: 1) ritmul extrem de lent în care se desfășoară munca de editare propriu-zisă; 2) absența unor ediții absolut necesare din anumiți autori; 3) rămînerea la un stadiu necorespunzător exigențelor actuale ale istoriografiei noastre literare și cerințelor maselor de cititori cu unele ediții mai vechi. Astfel, Editura Academiei R.P.R. a tipărit cele două noi tonuri (IV și V) din ciclul operei lui Eminescu la o distanță în timp enorm de mare. De la apariția tomului V, din 1958, au trecut pînă acuma aproape 5 ani și încă nu avem tomul VI.

Ritmul lent, tărăgănat, în care sînt tipărite aceste ediții mai ample, se face simțit, de asemenea, și în activitatea Editurii pentru literatură. Frumoasa inițiativă luată acum cîțiva ani, de a tipări operele clasicilor în ediții complete, impunătoare, însoțite de un bogat aparat critic, a început să fie uitată, să fie părăsită fără motiv. În afară de ediția I. L. Caragiale, ajunsă la volumul III, nu mai este anunțată nici una. Mai grav este însă faptul că ediția Grigore Alexandrescu a suferit o întrerupere inexplicabilă, rămînînd la volumul I, apărut tocmai în 1957. Oare, de atunci și pînă acum, în 6 ani, nu putea să apară și volumul al doilea? Tot astfel, ediția operelor lui Gala Galaction, în colecția „Scriitori romîni", a fost întreruptă la volumul al doilea, reeditarea romanelor acestui remarcabil scriitor (în volumele III și IV), fiind iarăși amînată fără motiv.

O consecință neplăcută a ritmului lent în care sînt editați clasicii este aceea că, pînă în momentul de față, nu au fost încă retipărite unele opere fundamentale, de netăgăduită valoare, ale marilor creatori din trecut. De pildă, este mai mult decît regretabil ca, la aproape 20 de ani de la Eliberare, să nu avem încă retipărită, într-o ediție științifică, proza artistică a lui Eminescu: „Geniu pustiu", „Sărmanul Dionis", „La aniversară", „Cezara" etc. Reeditarea prozei artistice a lui Eminescu ridică oare probleme atît de dificile încît să fie amînată din an în an? Fără îndoială că nu. Istoriografia noastră literară este astăzi în măsură să lămurească toate aspectele genialei creații eminesciene și proza poetului constituie în cadrul ei un capitol însemnat.

Publicul așteaptă să fie retipărite și alte opere de seamă ale clasicilor, neglijate, sub aspect editorial, pînă acum. De pildă, scrierile lui Dimitrie Cantemir, ale reprezentanților Școlii ardelene — cum arăta și Al. Piru într-un articol recent din „Contemporanul". Este necesară reeditarea operei dramatice a lui Ioan Slavici, a cărei valoare a fost subliniată de curînd într-un amplu și bine documentat studiu din „Viața romînească" (nr. 1 a.c., sub semnătura lui I. D. Bălan). Tot astfel, se simte nevoia retipăririi poeților pre și post pașoptiști (A. Mureșanu, I. Catina, Barbu Paris Momuleanu, N. Nicoleanu, Al. Sihleanu, D. Dăscălescu), de mai redus suflu liric, dar care și-au adus contribuția lor neneglijabilă la edificarea literaturii noastre.

E o realizare lăudabilă faptul că Editura pentru literatură a tipărit, în colecția „Biblioteca pentru toți", o bună parte din opera aproape tuturor scriitorilor clasici, în tiraje uriașe. Aceasta nu este însă îndeajuns. Colecția „Scriitori romîni", avînd un profil mai amplu, mai bogat, apropiat de cel al edițiilor critice, trebuie să ofere maselor de cititori ediții cît mai complete, realizate la un nivel științific și editorial adecvat, însoțite de studii introductive temeinice, de un aparat critic substanțial, de note și bibliografii bogate. Editura pentru literatură s-a preocupat îndeaproape de bunul mers al colecției „Biblioteca pentru toți", obținînd rezultate remarcabile, dar, din păcate, a neglijat activitatea în cadrul colecției „Scriitori romîni". Așa se face că, spre regretul nostru, nu avem pînă acum nici o ediție amplă, bogată, înzestrată cu aparat critic, cu note și bibliografii, în colecția „Scriitori romîni", din opera unor scriitori clasici de prim rang. În afară de edițiile restrînse din colecția „Biblioteca pentru toți", nu avem ediții cuprinzătoare, temeinice din opera lui Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, B. P. Hașdeu, Ion Eliade Rădulescu, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Ioan Slavici, Al. Vlăhuță, Dimitrie Anghel, Octavian Goga, I. A. Bassarabescu și alții. Poate că elaborarea unor ediții ample din opera scriitorilor amintiți este în curs de realizare, dar Editura pentru literatură trebuie să accelereze apariția lor.

În vechea serie a colecției „Scriitori romîni" au fost retipăriți mulți scriitori clasici reprezentativi: Ion Budai-Deleanu, Cezar Bolliac, Ion Ghica, N. Filimon, V. Alecsandri, Ion Creangă, A. Odobescu, I. Slavici, G. Coșbuc, B. Delavrancea etc. Unele din aceste ediții, sînt însă azi depășite, în sensul că nu mai corespund actualului nivel științific de editare. La vremea apariției lor, edițiile respective au îndeplinit un rol important în răspîndirea operelor clasicilor. Ținînd însă seama de faptul că nivelul și necesitățile culturale ale maselor sînt astăzi în necontenită creștere, e timpul să trecem de la simpla tipărire, în sine, a textelor, cum s-a făcut în vechea serie a colecției „Scriitori romîni", la reproducerea lor în cadrul unor ediții cuprinzătoare, temeinic elaborate, însoțite de tot aparatul critic necesar, care să permită oricărui cititor să pătrundă și să cunoască în profunzime drumul vieții și operei scriitorului editat, aspectele intime ale laboratorului său de creație, împrejurările particulare și cele de ordin general, social-politic și cultural, în care și-a scris opera, ecoul pe care l-a avut ea în epocă și în conștiința posterității etc. Elaborarea unor astfel de ediții se impune cu atît mai mult cu cît constatăm că unele ediții apărute în vechea serie a colecției „Scriitori romîni", cum sînt, de pildă, cele în două volume, din teatrul lui V. Alecsandri și proza lui I. Slavici, au fost lucrate de mintuială, de amatori, lipsiți de experiență și pregătire. Ei au transcris neglijent textele reprezentative, lăsînd la o parte lucrări importante, renunțînd la întocmirea notelor explicative și a bibliografiilor. Din păcate, chiar și unele ediții apărute relativ recent în colecția „Scriitori romîni" nu corespund exigențelor științifice actuale. Spre exemplu, ediția în două volume din scrierile lui D. Bolintineanu nemulțumește prin caracterul ei de improvizație, de elaborare pripită, insuficient de bine proporționată, prin lipsa totală a aparatului critic, a unor note absolut necesare, a bibliografiei.

Succesele dobîndite în munca de editare a clasicilor sînt, fără îndoială, multe și importante. Sarcinile de viitor sînt, desigur, dificile, dar mai mari și mai frumoase, și, de aceea, trebuie să le îndeplinim cu elan și seriozitate științifică, pentru a pune din ce în ce mai mult la îndemîna maselor populare tezaurul literaturii noastre clasice.

Teodor VIRGOLICI

Viața Uniunii Scriitorilor

COORDONATELE VIITORULUI

— Pe marginea discuției despre literatura științifico-fantastică —

O bătălie de oarecare anvergură comportă momente-cheie, în care se trec în revistă pozițiile cucerite, se fixează obiectivele următoarei etape și mijloacele necesare pentru a le atinge. Un astfel de moment în bătălia pentru consolidarea literaturii științifico-fantastice romînești ni s-a părut a fi recenta discuție organizată de secția de literatură pentru copii și tineret a Uniunii Scriitorilor.

Interesantul referat al lui Mihu Dragomir și intervențiile participanților la discuție au subliniat că fantasticul-științific a înregistrat la noi, în ultimii ani, succese reale. După romanul „O iubire din anul 41.042" de Sergiu Fărcășan, alte lucrări meritorii au venit să se înscrie în orbita acestui gen *) de literatură apreciat de cercuri largi de cititori, îndeosebi de către tineri. Amintim romanele lui Victor Kernbach („Luntrea sublimă"), Ion Mînzatu („Paradoxala aventură"), I.M. Ștefan („Ultimul alb"), L. Tolgyesi („Alibiurile inginerului Dragomir"), povestirile lui Camil Baciu („Revolta creierilor"), Mihu Dragomir („Povestiri deocamdată fantastice"), Adrian Rogoz („Pianeta Mrina în alarmă"), piesa lui Victor Bîrlădeanu („Drum bun, scumpul nostru astronaut!"). Acestora li se adaugă numeroase alte lucrări publicate în colecția „Povestiri științifico-fantastice", editată de revista „Știința și tehnica" — mai cu seamă cele premiate sau numai prezentate la primul concurs internațional din țările socialiste: „Pentru cele mai bune povestiri de anticipație".

Dimensiunile și caracterul însemnărilor noastre nu ne îngăduie o ilustrare amplă a acestei constatări, desprinse din discuția amintită. Vom menționa însă progresul înregistrat de combatanți mai vechi ca Radu Nor („Lumina vie") și I. M. Ștefan („Ultimul alb") precum și calitățile ultimelor lucrări ale unor autori cu diplome științifice ca Galia Gruder („Misterioasele cristale octaedrice"), Ion Minzatu („Zidul metacosmic"), Max Solomon („Atentat în infraroșu"), Ovidiu Șurianu („Vrăjitorul"), D. Todericiu („Mesajul albaștrilor"). De altfel, pentru a ne spune din nou părerea într-o chestiune ridicată și de referent, credem cu fermitate că și succesele viitoare ale literaturii științifico-fantastice se vor datora fie unor scriitori însuflețiți de pasiunea cunoașterii fenomenului științific, fie unor oameni de știință cu talent scriitoricesc. Metoda „tandemului", acceptabilă în extremis atunci cînd ne aflam, în acest domeniu, într-o perioadă asemănătoare celei care l-a făcut pe Eliade Rădulescu să lanseze cunoscutul său îndemn, ni se pare depășită de actuala dezvoltare a genului.

Elogiind marea diversitate a fantasticului-științific, Mihu Dragomir arăta că ea se datorește sferei tematice extrem de largi, posibilității de a opera cu spațiul și cu timpul dar și confluenței cu alte genuri și specii literare. Uneori granița este, într-adevăr, destul de labilă pentru a face să se nască întrebarea: există un specific al genului? Pot fi puse alături romanele cu solide baze științifice ale lui Jules Verne și utopiile lui H. G. Wells, alegoriile pesimiste ale lui Ray Bradbury și romanele despre viitorul comunist ale lui Lem și Efremov, satira cinematografică „Evadarea lui Mc. Kinley" de Leonid Leonov, comedia pentru copii „Călătorie în mîine" de M. Liber și tragedia în versuri „Faust și moartea" de A. Levada?

Dacă înțelegem prin specific un ansamblu de caracteristici rigide, vom ajunge fără îndoială într-un impas. Dar, prin însăși natura sa, fantasticul-științific este dușmanul neîmpăcat al oricărei rigidități. Așa cum pe drept cuvînt au susținut referentul și participanții la discuție (D. Moroianu, Sergiu Fărcășan, I. M. Ștefan, etc.), imaginația nu trebuie să fie îngrădită de nici un fel de limite, atîta vreme cît scriitorul nu părăsește fagașul materialismului dialectic.

Mihu Dragomir spunea că specificul genului ține de tematica lui — înțelegînd prin aceasta extrapolarea aventurilor din ce în ce mai uluitoare ale științei. De acord. Trebuie să adăugăm însă și un anume „simț" al fantasticului care îngăduie scriitorului să creeze nu scheme convenționale ale viitorului ci imagini pătrunse de forța veridicității artistice. Tocmai lipsa acestui simț duce, după părerea noastră — atunci cînd nu-i vorba pur și simplu despre lipsa de talent — la mult discutatul tehnicism și la literaturizare. Se încearcă adică suplinirea suflului proaspăt al vieții prin abundența elementelor de decor sau prin efecte stilistice gratuite.

Citînd în acest sens romanul „Constelația din ape" de Romulus Bărbulescu și George Anania, referentul atrăgea atenția și asupra erudiției inutile pe care o desfășoară unele lucrări. În „Expediția zero K" de Horia Matei și Florin Petrescu, de pildă, sînt pagini întregi de formule și explicații privind istoricul luptei pentru obținerea temperaturii de —273°, mult rîvnitul „zero absolut". Asemenea elemente, proprii literaturii de popularizare științifică, trebuie să constituie doar o invizibilă rampă de lansare a rachetei științifico-fastastice.

Tendința exagerat explicativă poate fi dăunătoare și atunci cînd autorul își exercită fantezia în direcții aflate oarecum la periferia interesului științei moderne. Analizînd povestirea „Monstrul" de Grigore Davidescu (o încercare de a reconstitui substratul materialist al legendei Minotarului pornind de la ipoteza lui Agrest) referentul demonstra că forța artistică a povestirii scade pe măsura acumulării de explicații, uneori forțate. După cum o dovedesc uncle dintre cele mai izbutite creații ale genului, în anumite cazuri procedeul sugerării îngăduie imaginației cititorilor să se miște mai liber pe traiectoria schițată de autor.

Condamnînd tehnicismul, participanții la discuție au subliniat că aceasta nu înseamnă în nici un caz renunțarea la temeiurile științifice ale genului.

Ducînd mai departe această idee, Mihu Dragomir arăta în referatul său că astăzi nu te mai poți socoti om cult dacă ignorezi problemele generale ale progresului tehnico-științific. În era energiei atomice și a zborului cosmic, a te mulțumi cu așa-zisele studii umaniste (rod al disocierii metafizice operate de școala burgheză) înseamnă a nu participa pe deplin la efortul cognitiv al omenirii, a rămîne în urma vieții.

După cum era firesc, în cadrul discuției a fost abordată și problema eroilor și conflictelor viitorului (Tudor Popescu, Adrian Rogoz, Mircea Șerbănescu, Ovidiu Șurianu etc.) Este, de fapt, problema crucială a întregii literaturi de anticipație, așa cum arăta și Ion Brad în concluziile sale. Căci sarcina de onoare a scriitorilor care activează pe acest tărîm nu se deosebește cu nimic de aceea a întregului nostru front literar: formarea omului nou, constructor al unei lumi noi.

Încheind aceste însemnări, trebuie să observăm că ar fi timpul ca și critica literară să acorde o atenție statornică acestui gen menit unei înfloriri pe măsura faptelor și viselor care-l înaripează.

Ion HOBANA

*) Folosim acest cuvînt nu ca o noțiune generică (epic, liric, dramatic) ci ca un termen convențional.

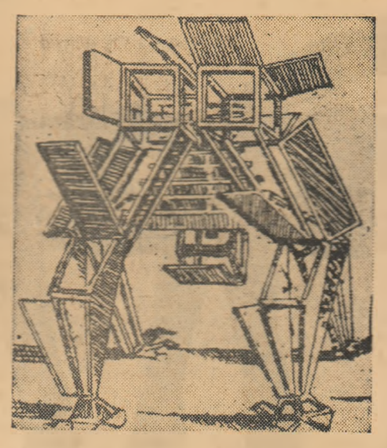

GIOVANNI BATISTA BRACELLI (sec. XVII) Robot

SANDU TELEAJEN septuagenar

Scriitorul Sandu Teleajen, al cărui ultim volum de povestiri, „Ard zăpezile", a apărut anul trecut, împlinește vîrsta de 70 de ani. Stimulat în anii debutului de George Coșbuc, apoi, începînd din anul 1918, cînd devine și actor al Teatrului Național din Iași, de către Mihail Sadoveanu, Sandu Teleajen a desfășurat, de-a lungul a cinci decenii, o bogată activitate literară. A publicat volume de versuri, de nuvele și schițe, romane și piese și schițe, dintre care amintim: „Au înflorit castanii"" — (cîntece și balade, 1924), „Casa cu mușcate albe" — (nuvele și schițe, 1925), „Poveștile lui Hinu-Ion" — 1925, romanele „Porunca inimii" — 1933, „Drumul dragostei", 1934, „Turnuri în apă" — 1935, piesa „Moșnenii" ș.a.

Literatura sa exprimă, în cea mai întinsă parte a ei, o comuniune cu suferințele și aspirațiile celor mulți. Temele cele mai frecvente sînt: viața de mizerie a țărănimii în preajma sîngerosului an 1907, starea de înapoiere a satelor oprimate de orînduirea burghezo-moșierească.

Axate așadar pe o problematică socială, povestirile lui Sandu Teleajen înfățișează izbucnirile, adeseori violente ale unor oameni simpli, înăspriți de greutățile vieții. Fără îndoială, creația sa este inegală. Un anume ton prea apăsat moralizator și o extindere destul de mare acordată pitorescului, detaliilor nesemnificative minează unele lucrări. Cu toate acestea prozatorul a reflectat în multe scrieri, cu veridicitate, aspectele contrastante ale epocii pe care a parcurs-o.

La a șaptezecea aniversare a sa cititorii îi urează să-și continue încă mulți ani rodnica activitate scriitoricească.

N. BARBU

T. GRIGORE, *Constanța.*

Schița dvs. „Cuscrii" este un foarte bun model de idilism. Subiectul este abil construit, și în general frumos povestit. Aveți un stil limpede, dialog firesc. Cred că talentul nu vă lipsește. Totuși schița este neinteresantă, aduce mai mult a snoavă ușurică, puțintel dezvoltată. Păcatul mare este falsitatea ei șăgalnică. Conflictele de acest gen miros de la distanță a contrafăcut. (De altfel, nici nu este original subiectul dumneavoastră; vezi „Tache, Ianke și Kadîr" de Victor Ion Popa. Doar că la dvs. lucrurile sînt întoarse, simplificate pînă la schemă și toate asprimile posibile, șlefuite). Căutați în viața din jurul dvs. conflicte adevărate și încercați să le dați o exprimare literară. Cred că veți reuși mult mai mult. Posibilitățile nu vă lipsesc.

VIRGIL VIERU, *Reșița.*

Schițele dvs. sînt destul de bine construite. „Buchetul de garofe" este însă cam ușoară, brodată pe o formulă destul de veche, a coincidențelor care rezolvă situațiile de nerezolvat. Nu vă recomand s-o mai folosiți. De altfel, însăși ideea schiței nu-i prea originală și nici cine știe ce semnificativă. Mai interesantă mi se pare „Ursul", al cărei subiect ar fi meritat o dezvoltare mai mare. În această lucrare v-ați gîndit mai mult la caractere — cel puțin în cazul personajului principal — și de aceea „se vede" mai bine, înțelegînd că și comportările sale îi sînt proprii, caracteristice. Ați ales bine și conflictul căruia i-ați dat o desfășurare veridică — poate nu cu totul originală, neașteptată, dar asta se poate repara mai ușor. Greutăți mai mari aveți — se pare — în redarea stărilor sufletești și mai ales a momentelor cheie, pe care le estompați, împingîndu-le într-un plan foarte general, sau chiar ocolindu-le cu totul. Ori tocmai aceste momente sînt cele mai semnificative. Mă refer la momentul cînd Cojan a fost trimis acasă din schimb și la întîmplările posibile din perioada cînd Iulia a lipsit, iar Cojan s-a îndreptat. Mult mai interesant este să știm cum s-a îndreptat, decît pur și simplu că, în final, este alt om.

V. V. DIMIAN, *București.*

Povestiți frumos și aveți capacitatea să creați atmosferă. Din schița „Graiul lor e pretutindeni la fel" însă, nu putem trage alte concluzii decît că nu sînteți lipsit de posibilități și că nu sînteți tocmai la începutul drumului. Schița nu e publicabilă, deoarece nu-i originală. Pe tema aceasta și chiar pe subiecte similare, au apărut multe lucrări literare în ultimii ani. Dvs. nu aduceți nimic nou. Mai trimiteți.

ION ILIE IONESCU, *Băltățești-Teleajen;* **ION PREDAN,** *Hunedoara.*

Mai încercați.

CONSTANTIN CARP, *Constanța;* **GHEORGHE CIOBOTARIU,** *Iași;* **MIA BECICHERETAN,** *Gearmota-Vîlcea, Banat;* **KLEIN ARMAND,** *Roman;* **MITRU TEI,** *Bîrlad.*

Încă nu.

RED.

---

urmare

Tudor Vianu

întrebuințate cu discreție. Demetrios nu recomandă de altfel totdeauna cuvintele și stilul frumos; îl interzice de pildă în comedie, căci observă el (III, 165): *„Sub podoaba expresiei comicul piere, și în locul lui răsare un lucru straniu. Frumusețile de stil trebuie să aibă o anumită măsură, căci a da unor glume o formă literară prea îngrijită e totuna cu a găti o maimuță".*

Poeticele și stilisticele moderne au reluat adeseori probleme asemănătoare cu acele ale anticilor. Cineva ar putea încerca să sistematizeze și, eventual, să îmbogățească întregul material modern de observații în legătură cu eufonia cuvintelor și a construcțiilor, răspîndite în atîtea din cercetările epocei mai noi sau a zilelor noastre. Cred însă că, pentru conștiința artistică a timpului nostru, simpla îmbinare armonioasă de sunete, disociată de un conținut adevărat și adînc, este un joc steril, cu totul nerecomandabil. Reflecția modernă asupra „limbii frumoase" a ajuns adeseori la concluzii negative. În această privință, îmi place să regăsesc o pagină dintr-o carte ceva mai veche, pe care o deschid adeseori, deoarece, cu toate că nu pot împărtăși concluziile ei cele mai generale, conține totuși observațiile despre limbă ale unui om cumpănit și foarte învățat. Este vorba despre cartea lui Fr. Mauthner, *Kritik der Sprache*, 1923, unde (în vol. I, pag. 133 urm.) găsesc aceste considerații: „Ce este o limbă frumoasă? Desigur, nu simplul sunet plăcut al limbii. Pentru aceasta se pot folosi termeni deosebiți și mai buni și, de altfel, poate fi lăudată și limba frumoasă a unor texte străine, pe care le citim în traduceri. Lamartine și Anatole France sînt prețuiți pentru limba lor frumoasă și de germani, în timp ce francezii prețuesc limba frumoasă a lui Schiller. Multă vreme am crezut deci că limba frumoasă nu înseamnă altceva decît bogăție de idei". Analizînd însă mai departe în ce constă conținutul de idei al așa-zisei „limbi frumoase", Mauthner găsește că acesta este făcut, mai ales, din ideile circulante, din adevărurile convenite și care nu supără pe nimeni, poleiala fără consistență a unor formulări comode. „Gîndirile noi și îndrăznețe, observă Mauthner, n-au alcătuit niciodată o limbă frumoasă. Niciodată n-a fost numită „frumoasă" limba încărcată de gîndire, epigramatică a lui Lessing. Nici bogăția de imagini a lui Shakespeare sau înțelepciunea lui Goethe nu sînt simțite astăzi ca „frumoase"... „Limbă frumoasă" înseamnă o înlănțuire de idei generale, de gîndiri uzate, de cugetări de-a doua mînă". Toate acestea îmi amintesc de poziția în fața limbii a unui scriitor de-al nostru, care ajungea la aceeași atitudine față de așa-zisa „limbă frumoasă" și de „scrisul frumos", dezvoltînd numai ideile lui, fără recursul la vreun izvor. Este vorba de vechiul și neuitatul prieten Camil Petrescu care, în ale sale „Teze și antiteze", a frînt mai multe săgeți împotriva *calofiliei*, termen găsit de el pentru a desemna exprimarea împodobită, corectă și banală, în care nu deslușești gîndirea unui om original, limpede și luptător, cum era el însuși.

Sînt de acord cu toate aceste concluzii. „Limba frumoasă", simpla „limbă frumoasă", nu-mi ajunge. Dar, gîndindu-mă bine și întrebînd toate nevoile mele, îmi zic că nici nu mă pot lipsi de ea, cel puțin într-unele din accepțiunile notate aici. Cer scrisului literar un înțeles bogat, dar și imagini care să mi-l apropie viu de fantezie, înlănțuiri de cuvinte și construcții mingiuoase pentru urechea și celelalte simțuri ale mele. Nu mă pot lipsi de „fagurul de miere" al lui Eminescu. Căci scrisul literar este chemat să comunice un conținut important de idei, cu rol hotărîtor în epoca lui, dar pentru a răspunde bine acestei chemări, trebuie să-l cucerească pe cititor în toate felurile, să pună în mișcare toate resorturile sensibilității omului. Am devenit adeptul lui Eminescu, de cînd mi-a sunat cîntecul lui: *„De ce taci cînd fermecată / Inima spre tine-ntorn? / Mai suna-vei dulce corn / Pentru mine vreodată?"* Deschid mereu cartea lui Arghezi, de cînd într-o zi a toamnei, tinerețea a ascultat odată: *„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucuros de moarte. / Palid așternut e șesul cu mătasă, / Norilor copacii le urzesc brocarte."* Calitatea cuvintelor, puterea lor evocatoare, intonația melodioasă la care mă obligă înlănțuirea lor, armonia construcțiilor nu-mi pot fi indiferente. Ele nu pot fi indiferente nici poetului, care exprimînd o idee, dorește neapărat s-o impună prin magia artei lui.

Cum citim

Pe marginea unor scrisori ale cititorilor

(Urmare din pagina 1)

exigența și cu criteriile pe care le are, în genere, față de literatură.

Un alt cititor, tov. I. Arie (București), semnează sub numele Ion Cititoru o „reclamație" în care, pe un ton nu tocmai umoristic, dar în orice caz vioi, usturător pe alocuri, discută schița *La Burcedea* de Constantin Prisnea, apărută în nr. 2 1963 al *Gazetei literare*. Referindu-se la faptele relatate în schiță, se arată nedumerit că pot exista în realitatea noastră socialistă un președinte de sfat popular și un secretar de partid care, neglijînd în chip inadmisibil, mult timp, procesul de colectivizare, recurg în ultimă instanță la procedee destul de confuze, pentru a înfrînge șovăiala unor țărani individuali. Cititorul nostru simplifică, se înțelege, faptele, le dă un sens ușor caricatural pentru a putea, apoi, să le supună unei critici aspre.

„Cer — spune el în concluziile „reclamației" — să fie trași la răspundere secretarul de partid și președintele sfatului popular din Bucerdea sau, dacă se va dovedi că faptele nu s-au petrecut chiar așa cum sînt descrise în schiță, măcar tovarășul scriitor Constantin Prisnea (...) să ne arate clar"... etc.

Tonul ironic este numai în parte îndreptățit și anume numai în legătură cu pasajul în care prozatorul, vrînd să sugereze intențiile unui țăran individual de a amîna înscrierea sa în G.A.C. nu este suficient de clar. Scena respectivă, într-adevăr, nu este din punct de vedere literar prea sugestivă, implicațiile morale scontate aici se pierd în detalii fără semnificație. Rezervele tov. I. A. față de acest moment al schiței, precum și față de alte detalii, se înțeleg. Schița, în totalitatea ei oferă însă și alte elemente de discuție. De o sferă de probleme întrucîtva asemănătoare se preocupă și alt cititor, căutînd să identifice în realitate faptele prezentate într-o narațiune.

Tov. Pascu Ioan (Tecuci) mărturisește că urmărește cu atenție articolele apărute în revista noastră, făcînd, asupra calității lor, aprecieri măgulitoare. Se arată, cu toate acestea, intrigat de „articolul" (sic): *Situațiile președintelui* semnat de Marin Preda, în nr. 50 al Gazetei literare. Ceva mai încolo, tov. P. I. numește *Situațiile președintelui*, „reportaj literar" dovedind în afirmații o imprecizie care explică, oarecum, opiniile sale defavorabile despre această schiță. Ce reproșează tov. P .I. personajului ei principal? Lipsa de tact, asprimea limbajului, trăsături morale care sînt străine unui activist de partid. Tov. P. I. exercită, în continuare, o critică morală și asupra altui personaj, președintele Văcăruș, înțeles de el ca un „neisprăvit", „un om care nu-și cunoaște situațiile din gospodărie, un element incapabil de funcția pe care o deține". Vom face mai întîi observația că aceste portrete morale pot fi cu greu desprinse din textul schiței, ele fiind, mai mult creații ale cititorului, cu retușuri, completări care schimbă structural esența lor morală adevărată, așa cum rezultă din desfășurarea narațiunii. O lectură grăbită și o reflecție insuficient adîncită asupra faptelor oferite de schița *Situațiile președintelui* l-au împins pe tov. P. I. la o judecată necruțătoare, la o negare definitivă a unei creații, după părerea noastră, valoroase.

Dar, să revenim la obiecțiile tov. Pascu. Opinia lui aspră, privitoare la Bocuiet, se bazează, se pare, pe replica dură dată președintelui Văcăruș, cînd își dă seama de dezordinea existentă în cifre: „Bine, mă, nenorocitule, de ce-mi trimiți tu mie la raion situații false?" Pe baza acestei singure replici, tov. P. I. atribuie personajului trăsături morale (brutalitate, lipsă de tact etc.) pe care în realitate nu le are, opinînd, în final, că astfel de activiști cu un vocabular atît de dur nu pot fi întîlniți în viață. Un principiu just al confruntării cu realitatea e aplicat — să ne ierte tov. Pascu cam simplist. Mai întîi. *Situațiile președintelui*, nu este nici articol, nici reportaj, ci o schiță, deci o lucrare literară în care fantezia prozatorului a intervenit pentru a da un înțeles mai larg faptelor. Ce se spune, în fond, aici? Că un președinte de gospodărie colectivă, bun gospodar, onest disprețuiește hîrtiile, situațiile scriptice cerute de o mare unitate socialistă. El continuă a ține evidența gospodăriei cu metodele sale vechi, de țăran individual. De aceea, în situațiile trimise raionului, trece mai multe găini (deși numărul lor fusese împuținat de boală), mai puțini viței, etc. Intervenția lui Bocuiet este, în acest caz, extrem de utilă și, literar vorbind, Marin Preda îi găsește, în schița sa, forme dintre cele mai expresive. Rămîne de discutat dacă duritatea limbajului în cazul citat, este sau nu potrivită, dar de aici pînă la a ignora sensurile explicite ale schiței, a nu înțelege simbolul ei fundamental, negînd-o în termeni irevocabili, este o mare distanță.

Obiecțiile aduse de unii cititori lucrărilor literare pornesc, în multe cazuri, (printre care și cel semnalat mai înainte) de la o identificare mecanică între personajele și elementele artistice, în genere, cu prototipurile și faptele particulare din viață, cunoscute de respectivul cititor. Se afirmă, aici, o neînțelegere în aprecierea operei literare, ignorîndu-se rolul ficțiunii artistice, posibilitatea (și necesitatea) prozatorului de a opera cu cazuri particulare, cu acele elemente concrete ale realității care sugerează, mai bine, ideea fundamentală a creației. Tocmai prin această operație de transfigurare, de generalizare artistică, pornind de la elemente din lumea realului, scriitorul are putința de a îmbrățișa o mare categorie de fapte și de a descifra, în contextul social-moral, fenomene de o mai mare sugestivitate, uneori cu o particularitate frapantă.

Cititorul care, meditînd asupra destinului unui personaj literar, conchide că n-a întîlnit ceva identic în viață și, deci, scriitorul nu a respectat adevărul vieții, greșește fiindcă simpla comparație mecanică a faptelor nu poate susține o judecată de valoare. De cele mai multe ori comparația se menține la aspecte exterioare, cu premiza că ceea ce depășește caracterul general, comun pierde, fatal, atributul veridicității și al realismului. Observația, referitor la schița lui Marin Preda, că un președinte de gospodărie colectivă are alte trăsături decît cele ale lui Văcăruș — este numai constatativă, nu și estetică, întrucît prozatorul și-a propus să sugereze, aici, cu totul altceva. Fenomenul pe care el îl semnalează (persistența cu efecte nocive a unui spirit de gospodărire specific țăranului individual, în cadrul unei mari unități socialiste), capătă, în schița amintită, o semnificație aparte. Iată de ce rezervele față de personajele și împrejurările descrise în *Situațiile președintelui* nu le găsim justificate. Ele țin de o optică și de un mod de a citi care ignorează specificul literaturii, particularitățile sale în reflectarea realității.

Există, evident, pentru scriitor obligația de a fi, în operele lui, cît mai explicit, cît mai atent cu fiecare nuanță a expresiei, pentru a face ca ideile artistice să fie receptate cu înțelesul lor exact. Dar există și din partea cititorului, cerința — pe care epoca noastră o pune în mod expres — de a-și îmbogăți cunoștințele, de a spori lecturile literare, pentru a putea descifra, cu exactitate, valorile artei contemporane, sensurile ei estetice.

Eugen SIMION

carnet cinematografic

Maiakovski scria despre cinematograf în 1922:
- Cinematograful este un mijloc de a transmite mișcarea.
- Cinematograful este un inovator în literatură.
- Cinematograful este operativitate creatoare.
- Cinematograful este un sportiv.
- Cinematograful este un propagator de idei.

BAIA

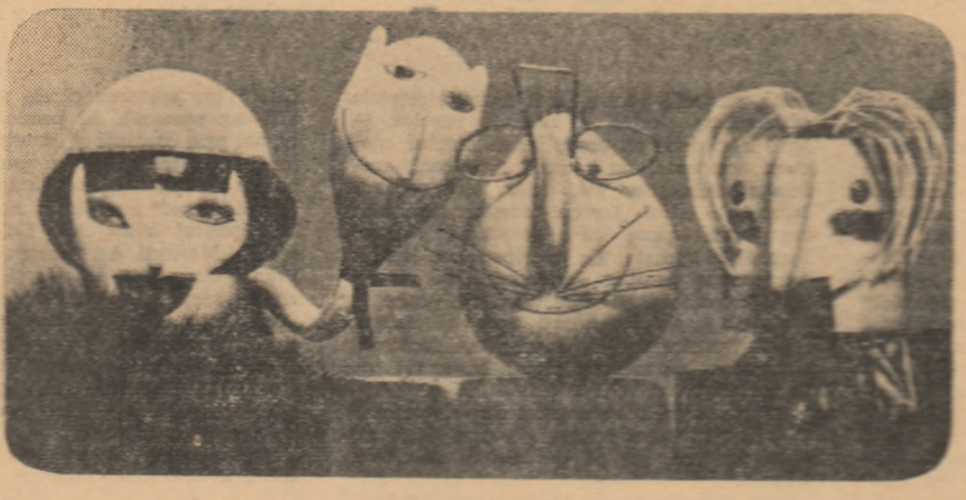

Scenariul: SERGHEI IUTKEVICI
Muzica: RODION ȘCEDRIN
Desene: FELIX ZBARSKI
Regia: SERGHEI IUTKEVICI și ANATOL KARANOVICI
Voci: A. RAIKIN, E. RAIKINA

Serghei Iutkevici, care a realizat filmul „Baia" împreună cu Anatol Karanovici, făcea următoarea mărturisire: „În ansamblu, „Baia" este un film experimental. De altfel nici nu se putea să fie altfel, căci a lucra asupra operelor lui Maiakovski înseamnă întotdeauna a experimenta, a căuta nou, adică tocmai ceea ce îl pasionează pe un artist".

Concepute în stilul agitatoric propriu artei maiakovskiene, desenele de animație și tipologia păpușilor din filmul „Baia" ne amintesc cu discreție de verva caricaturilor lui Vladimir Maiakovski, de combativitatea afișelor acestuia pentru ferestrele ROSTA alcătuind o vehementă satiră îndreptată împotriva birocraților și suficienței. („Birocrația, sparge-i-aș țeasta!" exclamă într-o binecunoscută poezie Maiakovski care s-a războit fără odihnă cu atitudinile retrograde și cu inerția). Autorii filmului „Baia" au meritul de a fi realizat pe ecran o punte de legătură între doi titani ai satirei: Gogol și Maiakovski. Chiar în această pagină puteți admira două capete de păpuși din film, care se trag fără îndoială din uriașa mantie gogoliană și par a fi replici la Ivan Ivanovici și Ivan Nichiforovici, personaje ale căror fețe marele scriitor le asemăna cu o ridiche cu coada în sus și respectiv cu o ridiche cu coada în jos. Preluarea de către realizatorii filmului a unor mijloace vizuale din arta satirică a lui Gogol pentru sublinierea conținutului operei lui Maiakovski își găsește încununarea, după părerea noastră, în imaginile care descriu interiorul locuinței lui Pobedonosikov. Desenatorul Felix Zbarski a văzut interiorul casei acestuia pe o supraîncărcare de obiecte țesute în dantelă. Nulitatea pretențioasă și mărginirea comodă mic-burgheză ies astfel în evidență cu acea simplitate pe care nu o întîlnești decît în marile opere. (În „Suflete moarte" Gogol dă un adevărat model al genului. Pentru a-l prezenta pe Sobakievici, scriitorul folosește procedeul dezvăluirii caracterului personajului prin descrierea obiectelor care-l înconjoară. Fiecare obiect din casa acestuia, scrie Gogol, parcă ar striga: „Eu sînt Sobakievici, eu sînt Sobakievici!"). Desen animat, păpuși, fragmente din jurnale de actualități, preluarea procedeelor clasice ale satirei ruse, folosirea obiectivului anamorfotic pentru obținerea unor imagini deformate ale baletului [illegible] de Pobedonosikov, arta lui Arkadi Raikin (singurul actor al filmului), tot acest amestec (aparent baroc) se contopește într-o operă cu adevărat maiakovskiană. În această idee este interesant de observat montajul filmului. Ritmul lui este obținut prin cadre scurte într-o succesiune cadențată care exprimă parcă [illegible] și punctările energice ale versului maiakovskian. Textul piesei „Baia" se termină cu o întrebare a lui Pobedonosikov: „...Ce-ați vrut să spuneți cu asta? Că eu și alții ca mine n-avem, adică, ce căuta în comunism?"

Răspunsul îl dă succesiunea fragmentelor de jurnal cinematografic care înfățișează tabloul grandios al dezvoltării spre comunism, culminînd cu zborul spre stele al cosmonauților sovietici. Pobedonosikov și cei de teapa lui n-au ajuns în comunism. „Mașina timpului" i-a refuzat. Pobedonosikov devine o ridicolă piesă de muzeu ca și [illegible] bărbilor din secolul lui Petru cel Mare.

A. T.

STOLUL CAPTIV

Scenariul: EMIL MANOV
Muzica: GHEORGHI GHENKOV
Imaginea: GHEORGHI ALURKOV
Regia: DUCIO MUNDROV
Cu: KIRIL KOVACEV, STEFAN ILIEV, PETR SLABAKOV

Șase oameni într-o celulă. Șase oameni în fața Siguranței monarho-fasciste. Șase oameni — adică șase răspunderi individuale reunite sub semnul solidarității și al răspunderii colective. Printre ei, o absență. Un om care a căzut. Un trădător. Tocmai cel care nu a putut rezista torturii. Deosebit de fertilă în cazul situațiilor-limită, această analiză spectrală a caracterelor asigură totuși substanța dramatică a filmului bulgar „Stolul captiv".

Cu venerație și spirit de răspundere, Mundrov narează principalele momente din viața celor captivi: lupta pentru recucerirea unui om, pentru demascarea adevăratului provocator, pentru a impune în fața zbirilor de la Siguranță demnitatea și spiritul de sacrificiu caracteristice eroilor comuniști. De cele mai multe ori confruntarea caracterelor și a comportamentelor se realizează la nivelul celei mai depline autenticități. Oamenii reacționează normal, firesc, colectivul celor șase se comportă cu naturalețe, nu lipsesc [illegible] și nici momentele de candoare. Pînă și marea dezbatere care [illegible] fondul de idei al filmului realizat de cineaștii bulgari se consumă cu o spontaneitate care nu poate fi [illegible] de cele cîteva accente retorice. Prin aceasta, adevărul de viață, de partid, pătrunde în conștiința spectatorilor.

E drept: filmul debutează greu, cu [illegible]. Există destule lungimi (mai ales în primele bobine). Imaginea, memorabilă cînd fixează cadrele din închisoare (interiorul, coridoarele, scara, momentul execuției) se epuizează în fața spațiilor largi, deschise. Comentariul muzical, abundent și tot în același timp, stingherește. Însă pe măsură ce secvențele se succed, „Stolul captiv" capătă densitatea și vigoarea unei creații artistice de valoare.

Se distinge în acest film, dincolo de [illegible], posibilitățile deosebite ale unui colectiv artistic, și chiar ale unei școli naționale care, concomitent cu o serie de realizări memorabile ca „[illegible]", „Stelele", „Soare și umbră", își multiplică producția și de bază.

O mențiune specială pentru Kiril Kovacev, interpretul rolului principal.

M. F.

MĂRȚIȘOR

Bine ai venit, zbenghi de primăvară, împletit în fire albe de mătase cu arnici!

Zintîiul de martie e și ziua mahalalei noastre, aruncată de zeci de ani peste București, la miazăzi și spre răsărit. Dealul care încinge orașul ca un brîu unind creștetul Spirii cu Mitropolia și Filaretul, ajunge sub pragul caselor joase dintre noi și Văcărești, pierzîndu-se mai departe în cîmpia Dîmboviței.

Locuitorii de demult au numit locul *Mărțișor*. De ce tocmai Mărțișor?... Poate că de la obiceiul panglicilor roșii făcute fundă și agățate în pom și bătute de vînt, ca niște fluturi și păstrate în grinda casei peste an.

Povîrnișurile dealului Mărțișor, ca și spinarea lui roditoare odihnitoare de struguri de viță veche romînească, le-au călcat opincile arcașilor munteni, unii poate încă risipiți prin țărînă, potcoavele cailor mavrocordăți și carîtele Văcăreștilor duse din „centru" peste gîrlă, la petrecerile circiumilor adăugate mînăstirii. Va să zică mai bine de trei sute de ani...

Mărțișor este azi o stradă, o fostă uliță șerpuită, apropiind două lumi deosebite: un capăt se termină în asfaltul Căii Văcărești, pe cînd celălalt urcă din silerescul grădinilor de zarzavat. În timp ce „sus" țiriie telefonul, jos în luncă se răsădesc ridichi, salată și spanac.

Pasul drumețului bucureștean obișnuit cu excursia de la o sută de kilometri în sus, dacă s-ar opri o fărîmă de ceas și la o palmă de loc, în Mărțișor, ar descoperi priveliști nebănuite. Sălcii îngenunchiate la margini de poteci, cumpănă de fîntînă, străchini și ulucі, căsuțe și căsoaie, cu o trecere destul de dură de la cătun la oraș.

Darul pămîntului, care în deal e sterp și în vale zmirc, a îmbogățit gospodăriile cu o grămadă de copii sprinteni și frumoși. Dindărătul porților strîmbe și a streșinilor povîrnite, a răsărit o generație nouă de flăcăi isteți și de sprintene fetișcane. Îi întîlnesc dimineața, pe la cinci, pe la șapte, veseli, proaspeți și preocupați.

Vecinii mei sînt și tineri și vîrstnici. Moș Dumitru, harnicul dulgher, e venit din Gorj și stabilit aici de o grămadă de ani. Parlagiul Ilie, aspru în abator, cîntă sub vișini din vioară. Marițica, uscată ca un știulete de porumb și guralivă, e în peisajul Mărțișorului plină de farmec... Cățeii străzii, lățoși, blajini și inteligenți, stolurile mari de porumbei, pietrele, ploaia, curcubeele de lumină ale zorilor și asfințitului, vîntul și seninul, dau ton și culoare. Aici am crescut și eu, la un loc cu mulți alți copii, printre mărțișoare... Ionică e la facultate. Florica e ingineriță. Gheorghe conduce o fabrică. Roșca e mare meșter priceput...

Noaptea, uitîndu-te din deal peste oraș, îl vezi înconjurat cu salbe de lumini și cu sclipiri de mari constelații oglindite între orizonturi. Ziua orașul te stăpînește cu priveliștile lui făcute din trîmbele de fum ale coșurilor de uzină, din șahul multicolor al cîmpurilor de acoperișuri și din imensul zigzag al blocurilor noi. Amestecul de impresii covîrșește pe toate dimensiunile.

Pentru o istorie a Bucureștilor în cărbune și culoare, a Bucureștilor de pitoresc și de linie nouă, începută cu pricepere și cu răbdare, un popas al șevaletelor în Mărțișor ar fi de bun început. Peste cîteva luni, în locul caselor obosite de veac, pasul vremii va schimba proporțiile, insuflite în evoluție, peste prispă, mușcată și mușețel.

Poate că arhitecții orașului în frumoasele lor inspirații vor găsi și o „linie" a Mărțișorului, originală, adaosă unor particularități speciale — din creasta dealului bucureșteanul poate avea unica și cea mai frumoasă priveliște peste oraș.

Nume frumoase de străzi învecinate: Fuiorului, Baba Vaica, Simigiului, Dîmbului și Pisc.

Mărțișorul întîmpină deocamdată primăvara cu brațele arborilor ridicate și cu roșii panglici de mărțișor...

Mărțișoare, mărțișoare! — firul împletit de mătase, alb-roșu, flutură simbolic în tot orașul și în toată țara.

Mărțișoare: o carte, un tablou, o floare, un sărut — primăvară, bucurie, pace!

Baruțu T. ARGHEZI

DISCUȚII

ARTA REGIEI ȘI INOVAȚIA

Condițiile asigurate teatrului romînesc îi permit azi o înflorire bogată și variată. Multitudinea căutărilor se transformă adesea în rod bun. Asta atunci cînd sămînța textului e sănătoasă, cînd seva se trage vie din pămînt, iar îngrijirea e potrivită ultimelor date ale științei teatrale. „Svejk în al doilea război mondial" la Teatrul de Comedie, „De n-ar fi iubirile" la Teatrul Tineretului", „Mielul turbat" și „Millo director" la Teatrul Regiunii București, „Copiii soarelui" și „O singură viață" la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra", „Cercul de cretă caucazian" la Teatrul Național din București, „Steaua polară" la Teatrul „Nottara", „Oameni și umbre" la Teatrul Muncitoresc C.F.R., „Oceanul" și „Prima zi de libertate" la Teatrul de stat din Sibiu, „Poveste din Irkutsk" la secția maghiară a Teatrului de stat din Tîrgu-Mureș — iată doar cîteva exemple din multe roade bune care pot fi amintite raportîndu-ne numai la ultimul an.

Sînt cazuri cînd rodul e anemic sau sterp: fructele par frumoase, dar apropiindu-te, le surprinzi geometrismul sec, din compas, aparența de sănătate e datorată cărămizului. Sînt fructe de ceară topite la prima căldură, sînt fructe de staniol. Firește că ne vrem oameni ai contemporaneității și că-i folosim din plin cuceririle, dar asta nu înseamnă să înlocuim cu nylon pămîntul realității, să înlocuim seva prin compuși de retortă și alambic, să forțăm altoi de grepfruit pe nuc, pe mac și pe cartof.

Scenă din spectacolul cu piesa „Azilul de noapte", în regia lui Liviu Ciulei.

În teatru, preocuparea e de actualitate. S-a discutat mult, — și totuși nu suficient, — despre adevăratul spirit contemporan, ca și despre morbul „inovației" nărăvite, al modei, al căutărilor formale păgubind conținutul. În scris, deosebit de atenți în elucidarea problemei s-au dovedit Lucian Giurchescu și Radu Penciulescu, iar dintre critici, cu precădere Valentin Silvestru, Traian Șelmaru, Margareta Bărbuță, cei mai tineri fiind Andrei Băleanu, Dumitru Solomon și Dinu Săraru. Articolul recent apărut în „Gazeta literară" face prezent și numele lui N. Barbu, nume pe care l-am urmărit cu prețuire semnînd cronici sau articole asupra peisajului criticii teatrale.

De data asta, în unele privințe, mă declar mai puțin de acord cu dînsul.

Ni se spune: „Fidelitatea față de text este prima condiție ce se impune regiei. Se uită prea adesea că regia face parte dintre artele interpretative. Publicul unei săli de concert ar fi scandalizat dacă dirijorul ar schimba orchestrația unei simfonii beethoveniene sau dacă un solist și-ar permite interpolări în „Sonata lunii". În teatru trecem cu vederea mai ușor libertăți asemănătoare pe care și le iau regizorii" ș.a.m.d.

„Fidelitate față de text", bineînțeles, dar nu în sensul celor ce reies din articolul tovarășului N. Barbu. Nu fidelitatea față de litera textului interesează, ci față de spiritul lui. Fidelitatea desenului copiat scrupulos pe calc și suprapus originalului semnat Jiquidi? E o fidelitate onorabilă, dar primitivă. Linia care cum este, dar unde-i e suflul și mișcarea dinăuntru? Avem tot respectul pentru munca pictorului mediocru producînd în serie portrete după fotografii, dar nu le putem socoti artă în plenitudinea cuvîntului. Fidelității „pasive" față de text îi opunem fidelitatea activă, dinamică, transfigurînd, nu transpunînd, angajată militant, subliniind partinitatea spectacolului. Gorki nu bănuia lagărele [illegible] de concentrare atunci cînd a scris „Azilul de noapte". A greșit Liviu Ciulei atunci cînd a procedat cum a procedat montînd spectacolul respectiv?

Fidelitatea noastră trebuie să aibă aripi.

Și cu asta ajungem la afirmația: „Se uită prea adesea că regia face parte dintre artele interpretative". Îmi permit să cred că [illegible] ar fi bine să uităm așa ceva, dacă aria de acțiune a regiei s-ar limita la cea din accepția tovarășului N. Barbu. Dacă e important să știm că regizorul e un interpret, e la fel de important să știm că acest interpret trebuie să se manifeste activ creator. Asta numai în direcția cerută de text și fără să forțăm posibilitățile textului.

În slujirea ideilor autorului, în valorificarea lor cît mai eficientă pentru public, potrivit marilor imperative ale contemporaneității socialiste, — în asta constă marea mîndrie modestă a artei regizorului.

Categoric, ca principiu, sînt de părerea tovarășului N. Barbu atunci cînd se ridică împotriva extravaganțelor regizorale, a pseudoinovațiilor momite de modă, a modernismului formalist grimat în „altitudine contemporană". Sînt de acord cu părerile sale asupra „Viforului" răstălmăcit la Cluj. Alte exemple negative ale sale mi se par însă neconcludente. Mă aliez experiențelor lui Liviu Ciulei. Din întreaga activitate a înzestratului Valeriu Moisescu, numai vechea lui „Furtună" (1957) s-a gîndit cronicarul să o pomenească? E ca și cînd, spre a ne referi la o altă generație, pentru maestrul Sică Alexandrescu am socoti semnificativ spectacolul mediocru și modernist cu „Hangița". Nu se poate spune că acel spectacol al lui Moisescu a fost o izbîndă, dar de ce să ne mirăm de „reprezentarea unei piese de Ostrovski pe scenă turnantă"? Dacă pe timpul lui Ostrovski nu exista așa ceva, de ce să n-o folosim astăzi? E ca și cum am interzice spectacolului Sofocle folosirea materialului plastic, ca și cum am ține să jucăm neapărat Shakespeare la lumina luminărilor.

Asta nu trebuie să ne împingă ca, realizînd „Regele Ioan" al lui Shakespeare, să transformăm castelul regal într-o cabină telefonică (montarea lui Jessner), sau să transferăm „Nevestele vesele din Windsor" în secolul XIX (montarea lui Reinhardt). Arbitrariul regizoral, atentatul asupra bunului simț artistic, [illegible] nu au nimic de-a face cu [illegible] realismului socialist. [illegible] Zamfirescu [illegible] de la Shaw și Pirandello la Bataille și Langerț, nu cunosc vreun regizor de azi care să îndrăznească „să interpoleze" o vorbă printre cele scrise de autor, sau să-i schimbe „orchestrația" dramatică. Nici tov. N. Barbu nu dă exemple în acest sens, și nici n-ar avea cum da. [illegible] Că un regizor operează unele tăieturi în text, asta e adevărat, și e sănătos că e așa: cum ar putea astăzi suporta spectatorul [illegible] ale dramelor lui Schiller sau Victor Hugo, cum s-ar descurca în noianul de referiri din „Faust"?! Sacrificînd partea [illegible] afară de faptul că astfel rămîne în text doar [illegible] care efectiv înving anii și au răsunet și asupra contemporanilor noștri, — se rezolvă implicit și alte deziderate ale spectatorilor: ritmul și concizia.

Asupra acestor două noțiuni avem astăzi concepții serios schimbate față de cele ale clasicilor.

Sînt alte raporturi între noi și timp — avem foarte multe de făcut pentru prezent și pentru viitor. Avem o mare răspundere față de istorie. De aceea chibzuim clipa cu zgîrcenie. De aceea ne grăbim să mergem cu trenul și nu cu căruța, de aceea ne grăbim să mergem cu automobilul și nu cu trenul, de aceea ne grăbim să mergem cu avionul și nu cu automobilul. Și cum nici cei 350 km pe oră ai avionului nu ne mai satisfac, țîșnim cu turboreactoarele peste pragul sunetului.

Asta în ceea ce privește ritmul.

Iar dacă privim orașele noastre cu linii simple, suple și clare, pricepem de ce iubim conciziunea, de ce nu digerăm rococoul nici în textul de teatru, de ce extirpăm măruntișurile și inutilitățile.

Bineînțeles că tăieturile trebuiesc făcute de la caz la caz, cu spirit de discernămînt, cu competență, cu grijă și dragoste atît față de autor cît și față de spectator. Că se întîmplă și abuzuri, se mai întîmplă, dar ele nu pot incrimina întreaga tagmă.

Deci nu mi se pare că are dreptate tovarășul N. Barbu cînd deplînge, în sensul în care deplînge, libertăți prea mari din partea regizorilor. În general regizorii își fac cu pasiune și devotament datoria față de [illegible] pentru care luptă — și subscriem din plin pentru spectacolele pe care respectivul articol le apreciază pozitiv; aci nu mai avem rezerve.

Rezerve avem în alt domeniu, și asta doar tangențial, la articolul „Inovații sau pseudoinovații în arta regiei". Nu știu dacă în goana spre arbitrar, nu sînt mai vinovați... unii critici bucureșteni sau [illegible] puțini dintre ei, care, potrivit unor prejudecăți estetice stîrnesc regizorii și actorii spre un anumit teatru confecționat. Asa apar unele etichete piasate destul de capricios pe oameni sau spectacole, așa se încurajează pseudoinovația.

Personal, am avut nedumeriri asupra aprecierilor cîtorva critici la Concursul tineretului, unde, alături de unele clasificări absolut juste, alte rezultate sînt de neînțeles. Și nu sînt singurul cu nedumeriri.

Mihai DIMIU

ION IRIMESCU „George Enescu"

OBIECTIV

Ultimul carnet plastic la Televiziune a fost mai izbutit poate tocmai pentru că lipsea obișnuita cronica plastică, de obicei modestă. Vizita făcută cu ajutorul camerei de luat vederi în sălile de lucru ale cercetătorilor și restauratorilor de la Muzeul de Artă al R.P.R. și la secția de etnografie a muzeului regional din Iași a interesat. Telespectatorii au luat cunoștință de tehnica operației de restaurare a unor opere de valoare, au putut urmări pe etape procesul acestei munci și unele din rezultatele ei. Interesant prin bogăția și varietatea exponatelor a fost și popasul în muzeul ieșean. Aceasta demonstrează încă o dată că o astfel de emisiune, cu un spor de efort, ar putea deveni un punct de succes în programele Televiziunii.

Cu un sumar bogat, cu articole și cronici realmente valoroase, revista Cinema a fost bine primită de cititori. Redacția ar trebui să acorde o mai mare atenție redactării. O informație din nr. 1 la pag. 29 („Între Nana și Eva") se referă la filmul lui Jean Luc Godard „Vivre sa vie", și povestește pe scurt drama prin care trece eroina filmului. „Ea — se spune în notă — amintește de Nana lui Balzac prin condițiile dramatice în care e împinsă la prostituție de societate". Confuzia aceasta între Balzac și Zola e posibilă poate, la un examen prost pregătit, e neplăcut însă s-o afli într-o publicație.

Centrul regional de difuzare a filmelor ar trebui să dovedească mai multă grijă pentru funcționarea în bune condițiuni a aparatelor și pentru ținuta interioară a sălilor de cinematograf. La Cinematograful „I. C. Frimu" — în plin centru — sala e murdară, prost încălzită, iar lîngă ecran odihnește nestingherită o stivă de scînduri, prăfuită de atîta așteptare. Stiva putea fi așezată și altundeva, pe un culoar. În sală e însă, probabil, mai în siguranță și mai în ton cu estetica generală a cinematografului. Pentru ca spectatorul să fie pe deplin mulțumit, sonorul e și el defect. Hîrîie, tușește și din în cînd se oprește pentru a-și trage răsuflarea.

PRIN POLONIA

Am călătorit în urmă cu patru luni, în Polonia, cu o delegație a Uniunii Scriitorilor, alături de prietenii mei, Kovacs Gyorgy și Nicuță Tănase. Am fost primiți cu o căldură deosebită de către scriitorii polonezi. Ne-am împărtășit reciproc rezultate, experiențe, amintiri, proiecte și speranțe.

Poporul țării noastre și-a împletit de multe ori de-a lungul zbuciumatei sale istorii destinul cu acela al poporului frate polon. Dar niciodată ca în anii aceștia nu a înflorit prietenia dintre popoarele noastre, legate strins de același țel: desăvîrșirea mărețului edificiu al socialismului.

Ne-am dat seama, călătorind în Polonia, că anii aceștia de după cucerirea libertății, au dus în frumoasele noastre țări, la izgonirea, pentru totdeauna, a exploatării și a mizeriei, la ridicarea pînă la cer a marilor uzine, la îmblînzirea torentelor, la înlocuirea, pe cîmpiile fără sfîrșit, de pe care au fost alungați moșierii, a muncii grele a țăranului cu munca mașinilor. Anii aceștia, ai libertății, au înălțat și marile construcții ale culturii și artei, au modelat omul nou, multilateral dezvoltat, stăpînul deplin al bogățiilor și frumuseților patriei sale.

Am călătorit în Polonia însetați de dorința de a cunoaște o țară cu un bogat trecut istoric, caracterizată, încă de la începuturile existenței sale, de lupta continuă a poporului pentru libertate și unire. Am cunoscut imensele bogății ale țării prietene, bazinul carbonifer al Sileziei, minele de sare, de aramă, de zinc și de uraniu, dezvoltata sa industrie. Am cunoscut marile șantiere navale de la Solansk, freamătul viu, internațional, al portului Gdynia, comorile de cultură ale Varșoviei, dominată ca un simbol de Palatul Culturii, dar din partea poporului sovietic. Au vibrat profund pentru noi acordurile Nocturnelor și Polonezelor, capodopere ale muzicii universale cîntate de maeștri ai pianului, în satul natal al geniului care s-a numit Chopin. Ne-am înfiorat de frig și de neliniști în formidabila cetate-închisoare, fortăreața Cavalerilor Teutoni de la Marienburg, unde s-au jertfit și arcași moldoveni. După cum ne-am înfiorat de sensul istoriei, în cel mai splendid oraș al Evului Mediu care este Cracovia, exemplu de simbioză între tradiția culturală a trecutului, cu gîndirea social-artistică a contemporaneității. Am vizitat aci, profesional și didactic, Universitatea Cracoviei, una dintre cele mai vechi ale Europei. În 1964 își va sărbători cel de al șaselea centenar. Mîinile noastre au atins emoționate anticul astrolabiu arab, pe care l-a folosit în studiile sale Copernic, distrugînd cerurile biblice, fixe și reci, dînd mișcare Pămîntului. Alături era globul de aur pe care, încă de la începutul secolului al XVI-lea, se trasase în fața studenților vagul contur al Americii nou descoperită, și linia circumnavigației lui Magellan.

La 60 de kilometri de Cracovia orașul monument și tezaur al inestimabilelor comori artistice și culturale produse de genul poporului polonez, se află monumentul ingrozitor al monstruoaselor barbarii hiteriste, cel mai tragic muzeu al lumii. Nici o descriere nu poate avea elocvența năprasnică a acestui loc. Imaginile relevate sînt într-adevăr dantești, și întreagă ziua aceea, a copleșitoarei vizite, am rămas abătuți de emoție, de incapacitatea logicei noastre, simple și umane, de a putea înțelege mobilul barbarilor secolului XX, monștrilor care au transformat în fum și abur, patru milioane de oameni.

Dar în Polonia, ca un răspuns unor asemenea întrebări, noi am mai trăit un alt mare moment semnificativ. Este vorba de actul samavolnic al administrației americane, de a institui blocada împotriva singurului teritoriu liber al continentului american, Cuba, pe care poporul său o numește: „cel mai frumos pămînt pe care l-au văzut vreodată ochi omenești". Vestea blocadei a izbit dureros poporul polonez, care n-a putut uita marile distrugeri ale ultimului război produse țării lui, care nu poate uita că lîngă Cracovia, această splendidă manifestare a spiritului uman, se află cea mai groaznică rană a omenirii, numită Auschwitz. Orele erau grave atunci. Dar niciodată, trebuie s-o spunem, inimile noastre nu s-au contractat de iminența primejdiei. Alături de toți prietenii polonezi care ne înconjurau, aveam marea încredere în clarviziunea, în înțelepciunea acelora care dirijează destinele popoarelor noastre eliberate, în scutul păcii, care e marea Uniune Sovietică. Aveam deplina certitudine a rezolvării acutului conflict în perspectiva luminoasă a lumii noastre care iubește pacea și construcția și care are și puterea de a le apăra. Eram siguri că va triumfa glasul puternic al rațiunii umane. Și glasul rațiunii a răsunat puternic, chemînd la îndepărtarea groaznicei explicații care se numește războiul, chemînd la tratative, menite să limpezească viitorul, să dezlănțuie uriașele energii nucleare în catapultarea în cosmos a omului însetat de cunoaștere. În Polonia, ca și în țara noastră, privim cu optimism viitorul și sîntem mîndri că aparținem lumii păcii și construcției. Sîntem siguri că adevărul și rațiunea vor triumfa, în construirea noului umanism, umanismul socialist care va duce întreaga lume, pe căile înfloririi depline.

Alexandru BALACI

CARICATURIȘTII LUMII

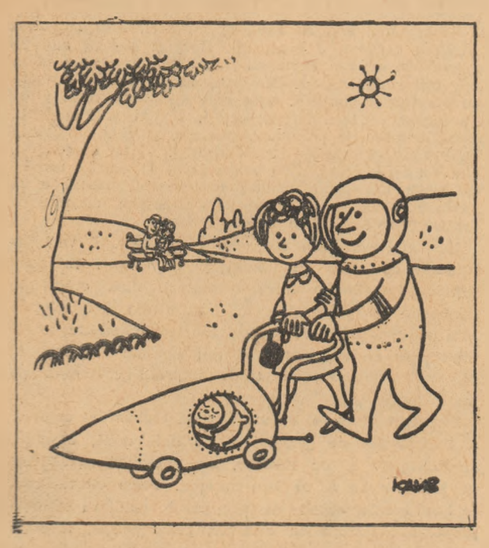

Desen de KAMB (Franța)

40.000 DE VRĂJITORI ÎN ȚARA LUI DESCARTES ȘI VOLTAIRE

Un mare proces a avut loc la Caen, în Franța. El a dezvăluit o gravă plagă socială: aceea a vrăjitorilor, chiromanților și altor șarlatani care practică vindecări „miraculoase", cu ajutorul unor false medicamente produse clandestin pe scară industrială.

Obiectul propriu-zis al procesului din Caen este o afacere de peste 100 de milioane de franci, cu pseudomedicamente fabricate de „Laboratorul de estetică și dietetică" al lui Henri Lebrun. Există în momentul de față 40 de mii de „vraci" în Franța, dintre care 7000 sînt considerați „serioși" și practică o profesie auxiliară „medicinii legitime" chiar dacă nu sînt recunoscuți de lege. Alte cîteva sute afiliați la Sindicatul național al „Practicanților medicinii libere", s-au angajat cu jurămînt, să nu folosească „terapii de șoc", să nu ia asupra lor îngrijirea unor suferinzi de boli grave, cum este cancerul sau tuberculoza, decît în cazurile disperate. Toți ceilalți, adică marea majoritate, sînt șarlatani mai mult sau mai puțin vulgari, sau mai mult ori mai puțin de rea credință, inofensivi sau delicvenți.

Poate părea și mai de necrezut că în Franța lui Descartes, părintele raționalismului, a lui Voltaire, Rousseau și în era atomică, se cheltuiesc anual, după anchetele Institutului național de Statistică, circa 300 miliarde de franci la cursul vechi, cu „vindecătorii miraculoși" și cu acea specie și mai joasă de șarlatani care sînt astrologii, ghicitorii etc. Acest fenomen, de altminteri, nu e numai francez și trebuie să admitem că cererea condiționează oferta: e destul să răsfoiești nu numai presa specializată, dar oricare săptămînal din acelea care se numesc „presa inimii" și mai ales revistele pentru femei, pentru a constata cît spațiu ocupă horoscoapele, răspunsurile ghicitoarelor, sfaturile pentru „a fi fericit", rețetele miraculoase pentru o tinerețe veșnică — spre a deduce că credulitatea omului modern occidental nu rămîne inferioară aceleia a strămoșilor săi, chiar dacă vocabularul este altul. Izvorul acestor fenomene am putea spune că-l constituie teama: teama de moarte, de bătrînețe, de viitor. Un comerț prosper se dezvoltă pe seama acestor psihoze, și care, după mijloace și ranguri, împing pacienții spre specialiștii „artei fluidelor", chiromantul și vindecătorul miraculos, psihanalistul sau institutul de frumusețe.

E foarte greu să clasifici fauna curioasă a „vracilor" care mișună pe de-o parte pe teren religios, iar pe de alta la marginea științei.

Să începem cu „vindecătorul" mistic. Denumirea figurează ca o „specialitate" în ghidul oficial al vindecătorilor din Franța. „Misticul" pretinde să vindece sau prin simpla rugăciune sau combinînd rugăciunea cu „fluidul magnetic". La Paris, de exemplu, grupul „Evanghelie și vindecare" promite „mînglierea prin telefon" (chemați centrala 98-57) și „vindecarea miraculoasă a oricăror suferințe morale și fizice prin atingerea cu mîna a bolnavilor". Este caracteristic cum termenul de „miracol" și „miraculos" revine în mod statornic în vocabularul „vindecătorilor", chiar în al acelora care nu profesează în mod deschis iluminarea mistică și cum ei, spre a se apăra de acuzația de superstiție, recurg inadins la citate dintr-o lucrare teologică intitulată „Enciclopedia păcatului".

Șaizeci la sută din „vindecătorii" francezi sînt așa-zișii „medium". Scandalul cel mai faimos în Franța a fost acela iscat acum cîțiva ani de așa-zisul „Crist de Monfavet", fondator al sectei „martorii lui Crist" (pe spinarea căreia și-a cumpărat o vilă somptuoasă). El pretindea că vindecă numai prin credință și interzicea consultarea medicilor: trei copii au murit în acest fel, pentru că părinții lor, discipoli ai lui „Crist din Monfavet" au refuzat să cheme doctorii la căpătîiul bolnavilor. Cu toate acestea, secta „Martorii lui Crist" numără azi în Franța circa 5000 de adepți. Celelalte principale secte de „vindecători mistici" sînt „Rusaliștii" (40.000 de credincioși), apoi discipolii belgianului Louis Antoine, care numără jumătate de milion de adepți în Belgia și Franța, și aceia ai mișcării americane „Christian Science", care posedă 11 temple pe teritoriul francez.

O categorie aparte de șarlatani este aceea a diferiților magi și ghicitori inzestrați — după declarațiile lor — cu facultatea de a citi viitorul în stele, în apă, în foc, în cafea, și de a-l „îmblînzi" prin mijloacele cele mai variate, sporind comerțul cu talismane și vînzînd de la „adevăratul parfum care emană amorul nebun, cel mai eficace filtru de dragoste" pînă la „cheia magică care vă va permite să pătrundeți în lumea nevăzută", de la „inima magnetică pusă sub influența aștrilor, în plăci de aur de 18 carate, și capabilă să vă atragă fericirea" pînă la „crucea agățată, prețios talisman egiptean, care degajă un fluid binefăcător".

Gerard Morin în timpul unei experiențe de „mumificare" a alimentelor.

Unul din vraci, Gros, care se recomandă drept: maestru al vindecării prin „cromoterapie".

Putem trece acum la „medicii eretici". Ei se inspiră sau din practici vechi cît lumea, dar pe care medicina le-a părăsit sau din cele mai moderne practici, psihanalitice. Unii folosesc astfel de metode în colaborare cu medicii obișnuiți. Printre ei se află diverse categorii de „cenestezoterapeuți" care își transmit din tată în fiu unele „secrete". Ei se proclamă descendenți din Hipocrates, în timp ce alți vindecători aplică yoga indienilor, alții secretele așa-zisei „metaloterapii" a lui Paracelsus („care recomanda aplicarea tratamentului cu aur în cazurile de epilepsie și lepră, cu aur și argint împotriva palpitațiilor, cu aramă împotriva reumatismului cerebral, fier și aramă contra spasmelor" etc).

Justiția încearcă desigur, să combată toate categoriile de vraci. Ea se lovește de situații diverse. Un foarte cunoscut „vindecător miraculos" pe nume Messegue a fost condamnat de tribunal și în aceeași zi, după darea sentinței, s-a trezit oprit pe coridorul palatului de justiție de însuși președintele curții, care l-a rugat să-i dea o consultație împotriva reumatismului.

Procesul din Caen a adus la ordinea zilei în Franța problema magilor și șarlatanilor care extind „șantajul fricei", întreținînd, uneori cu riscul de a-l duce rapid pe client în mormînt, atunci cînd nu se mulțumesc să-i ușureze treptat buzunarele.

Elena GUICCIARDI

CONTRAPUNCT

U. R. S. S

„Scriitorul, știința, viața" — cuvintele acestea pot fi deseori citite pe aripile Casei scriitorului „V. V. Maiakovski". Aceasta este denumirea seminarului la care scriitorii din Leningrad se întîlnesc cu savanți, ziariști specializați în problemele internaționale, activiști de partid și conducători de întreprinderi. Ce-i interesează în prezent pe fiziologii sovietici? Este posibilă transmisia gîndurilor la distanță? Există vulcani în Lună, pe Venus și Marte? Iată cîteva din problemele pe care le-au tratat în prelegerile ținute la seminar academicianul V. Cernigovski, membru corespondent al Academiei de științe medicale, L. Vasiliko, astronomul de la observatorul Pulkovo, N. Kozicev.

Un al doilea mare ciclu de conferințe și discuții este consacrat anul acesta problemelor educației tineretului.

Anglia

Succesul cel mai mare al sezonului teatrului londonez l-a avut piesa lui Anold Wesker, unul din tinerii „furioși", „Cartofi la toate mîncărurile" ceea ce a constituit o dezmințire „pe viu" a părerii unora dintre criticii englezi neîncrezători în posibilitățile dramei sociale. În piesă se fac simțite tendințe de pamflet — îndreptate împotriva bariierelor de clasă, a samavolniciei moștenitorilor și a pasivității sociale de care dă încă dovadă o pătură considerabilă de oameni simpli.

Pusă în scenă cu virtuozitate la „English Stage Company" de către John Dexter care a descoperit dramaturgia lui Wesker, această nouă operă dramatică a fost apoi jucată aproape în toate orașele engleze unde există teatre. Unele ziare și reviste din Anglia au publicat chiar informațiile despre piesă sub titlul: „Cartofi la toate mîncărurile și în toate orașele".

R. D. Germană

Teatrul din R.D.G. arată interes față de dramaturgia lui Lion Feuchtwanger care pînă nu de mult era aproape necunoscută publicului spectator. La teatrul Zwickau se joacă piesa „Arme pentru America", la Nordhausen este planificată punerea în scenă a „Văduvei Capet" iar alte cîteva teatre au inclus repertoriul lor „Demență la Boston".

R. F. Germană

Noul roman „Strada" al scriitorului vest-german Manfred Gregor este consacrat problemei delicvenței juvenile în Republica de la Bonn. În cartea lui M. Gregor, după cum menționează ziarul „Die Kultur", autorul descrie tineretul contemporan în mod sever și pregnant, fără sentimentalism, fără iluzii sau idei preconcepute.

„Strada" este povestea a doi tineri cu destine comune: Ursula și Michael. Amîndoi se trezesc fără acoperiș deasupra capului, direct în stradă, și întîlnesc o mulțime de oameni, fac pe propria lor piele experiența „miracolului economic" și înțeleg ce aduce acest „miracol" omului simplu și sărac. Protagoniștii nimeresc în mediul interlop al delicvenților juvenili, victime ale condițiilor de viață insuportabile și ale indiferentismului social. Nu este deci întîmplător faptul că lucrarea lui M. Gregor cu un conținut social atît de ascuțit a fost întîmpinată negativ de critica burgheză vest-germană care-l acuză pe autor de înfățișare tendențioasă a realității și de... naturalism.

Franța

După succesul obținut în filmul „Divorț italian" Marcello Mastroiani a fost invitat să joace rolul principal și în filmul „Divorț francez". Regizorul filmului este Michel Boisrond.

★

...Abel Gance, unul dintre cei mai bătrîni regizori francezi, a început turnarea filmului pe ecran lat „Cyrano și D'Artagnan", o coproducție italo-franco-spaniolă. Rolul lui Cyrano de Bergerac l-a fost încredințat actorului american Jose Ferrer (care l-a mai jucat în ecranizarea piesei lui Rostand realizată în S.U.A.) iar rolul lui D'Artagnan — lui Jean Kassel, actor francez.

★

...Teatrul lui Jean Louis Barrault a inclus în repertoriul stagiunii actuale tragedia „Andromaca" de Racine, piesa „Ostatecul" de autorul englez contemporan B. Behan și intenționează să pună în scenă noua piesă a lui Eugen Ionesco „Pietonul aerian". Totodată, va fi realizată și o versiune teatrală a lui „Jacques fatalistul" de Diderot, spectacol la care Barrault lucrează de doi ani.

Finlanda

Atenția criticii finlandeze a fost atrasă recent de romanul scriitoarei Ennju Pajuren intitulat „Fără a uita nimic", căruia i s-a decernat premiul editurii „Kansankulttiuri" pentru cel mai bun roman social. Romanul descrie evenimente din deceniile al treilea și al patrulea, ale secolului nostru și activitatea din ilegalitate a comuniștilor finlandezi. Eroina romanului este Ulla Airisto care duce o intensă activitate propagandistică.

Sub titlul „Un roman necesar", recenzentul ziarului „Kansan Untiset" publică un articol în care subliniază caracterul autobiografic al cărții și consideră că importanța ei constă în faptul că arată „cum oamenii devin comuniști în condițiile ilegalității".

UNGARETTI — FESTIVAL LITERAR LA CASA SCRIITORILOR

Cor pentru starea sufletească a Didonei

Iată că vîntul se făcu tăcut,
Tăcută e marea,
Tăcut e totul — doar țipătul,
Singur țipătul inimii mele,
Țipăt de dragoste, țipăt de rușine
Al inimii mele ce arde
De cînd te întîlnii și m-ai privit —
Și nu mai sînt decît un lucru firav

Țipă și arde inima mea fără pace
De-atunci — și nu mai sînt
Decît doar o mînă părăsită.

Nu mai strigați

Încetați de-a-i ucide pe morți
Încetați larma — nu mai strigați
Dacă mai vreți să-i auziți vreodată.
Dacă sperați să nu pieriți cu totul.

Ei au un murmur ce de-abia se-aude
Ei nu fac mai mult zgomot decît iarba

Cînd crește veselă
Pe unde nu se-abate pas de om.

În romînește de A. E. BACONSKY

Vineri, Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" a găzduit un „Festival Ungaretti" cu prilejul împlinirii a 75 de ani de la nașterea marelui poet italian.

Festivitatea a fost deschisă de poetul Marcel Breslașu. A luat apoi cuvîntul academicianul Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Giuseppe Ungaretti, a spus vorbitorul, este unul din cei mai mari poeți pe care i-a avut și-i are Italia și, indiscutabil, unul din cei mai reprezentativi pe plan mondial. Despre Giuseppe Ungaretti s-a spus că este prin excelență poet. Și într-adevăr, întreaga lui viață este concentrată asupra poeziei chiar și atunci cînd el trece la studii de critică literară pe care însă le face în primul rînd ca poet. Astăzi cînd a împlinit 75 de ani se poate spune că tocmai în acest miez viu al vieții sale, al poeziei sale, a rămas la fel de incandescent ca și în tinerețea sa. Drumul său este din acest punct de vedere mereu ascendent. Nu există în ceea ce privește poezia sa, aș putea zice, nici un fir cărunt în ea.

Ungaretti a reușit să împace în modul său de a se manifesta de la versul liber care lasă la o parte orice fel de artificiu al poeziei, pînă la clasicismul cel mai pur: a reușit să împace modernismul cu clasicismul, amîndouă cuvintele luate în sensul lor bun. Și-a început activitatea în 1914, apoi a plecat în război: primul război mondial pe care l-a făcut ca soldat de rînd a lăsat puternice urme în viața sa. Aș putea spune că profunda omenie pe care o întîlnim în poeziile sale se datorește acestei mari experiențe a războiului făcut nemijlocit pe front.

De fapt, poezia lui Giuseppe Ungaretti, a continuat vorbitorul, nu este o poezie rezultată din contemplație, din meditație, deci din gîndire; cine o citește nu are să fie numaidecît convins de aceasta. Cel mai ciudat fenomen de poezie de meditație îl avem în întreaga istorie a poeziei, tocmai cu Ungaretti. Poezia de meditație este văzută de obicei de noi ca procesul meditației desfășurată în poezie. În cazul lui Giuseppe Ungaretti procesul de meditație în poezie nu există, el este anterior actului poetic, iar însuși poetul pune în fața sa sau trăiește ca moment de extremă poezie, numai o stare de revelație ca produs al meditației, deci poezia ar părea mai curînd pentru cei care nu este prea familiar cu felul de a gîndi al lui Ungaretti, un act de intuiție. Poate să fie considerat așa dar numai în măsura în care el este premers de o lungă acumulare meditativă și contemplativă.

Se poate întîmpla ca cineva, cînd bunăoară numai trei versuri din Ungaretti să rămînă în primul moment surprins: oare aceasta este poezie, o cugetare sau ce e? Dar dacă stai și meditezi asupra celor trei versuri, îți dai seama numaidecît că este o poezie de extrem de mare concentrație, dezbărată de tot ce e de prisos, de tot ceea ce ar constitui aparatul de susținere al poeziei.

Bunăoară, o să auziți aci, astă-seară, o foarte scurtă poezie a sa care se numește „Soldații". Eu o cunosc în nenumărate traduceri în diferite limbi și în original și ceea ce este caracteristic pentru această poezie este că-ți rămîne pentru totdeauna în minte, deși are, pare-mi-se, numai patru rînduțe, nici nu știu dacă se pot numi versuri — îți rămîn în minte tocmai pentru că-ți dai seama că poetul, după o lungă experiență, o experiență interioară, sprijinită desigur de tragica experiență exterioară, ajunge la un moment dat să definească soldații: „Stăm ca folle toamna în copac". Asta-i poezia. Tot frontul cu frunzele gata să se prăbușească pe pămînt. Acesta este Ungaretti.

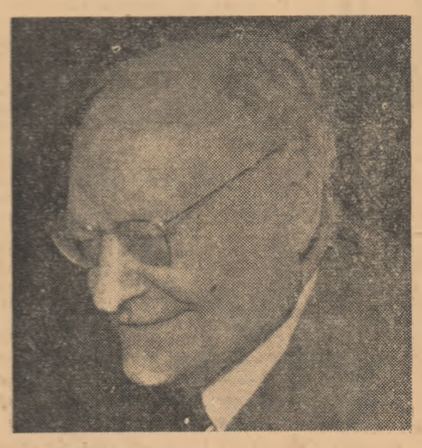

După cuvîntarea acad. Beniuc, actorii Elena Sereda și Ludovic Antal au citit poezii de Ungaretti traduse de Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu și Al. Balaci, Maria Banuș și A. E. Baconski. Zenaida Pally, artistă a poporului, David Ohanesian, Valentin Teodorian, artiști emeriți și Maria Sindilaru, primi soliști ai Teatrului de Operă și Balet, au cîntat lieduri și arii din opere, cançonete și cîntece populare italiene.

În încheiere Maria Banuș și A. E. Baconsky au citit versuri de Ungaretti în traducere proprie, pentru „Festivalul Ungaretti".

Festivalul s-a bucurat de un deosebit succes.

REP.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 12.94.44; 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 18.63.99 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, str. Brezoianu 23-25.